

ANTON ÇEHOV

www.iphonepub.com

DÜELLO

roman

VARLIK YAYINLARI

A. ÇEHOV DÜELLO

Zeki BAŞTIMAR tarafından dilimize çevrilmiştir.

ANKARA 1945 - MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Eski Yunanlılardanberi milletlerin sanat ve fikir hayatında meydana getirdikleri şaheserleri dilimize çevirmek, Türk milletinin kültüründe yer tutmak ve hizmet etmek isteyenlere en kıymetli vasıtayı hazırlamaktır. Edv-biyatımızda, sanatlarımızda ve fikirlerimizde istediğimiz yüksekliği ve genişliği bol yardımcı vasıtalar içinde yetişmiş olanlardan beklemek, tabii yoldur. Bu sebeple ter cüme külliyyatının kültürü müze büyük hizmetler ya patağına inanıyoruz. 181941 İSMET İNÖNÜ

Hu mani z m a ruhunun ilk an'oyts v« duyuş rr>©î h” (*! , insan varlığının en müşahhas tekilde ti ad es: elan sanat •serlerinin benimsenmesiyle baslar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurlar” en zengin oianıdır. L unun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dtiinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anîam* kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır, isle tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetti ve medeniyet dâvamız için müessir beÜe-inekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüşüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütJenİn ruhuna kadar işllyen ve sinen bir tesire sahiptir Bı tesirdeki tert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip asacak bir sağlamlık ve yaygınlığı.

gösterir. Hangl milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o mitlet, medeniyet âleminde daha yüksek folr idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette i dare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, İlerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esir-gemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile be\$ sene içinde, hiç değilse, devlet . el; !l« vÜ2 cilttik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardım) ile onun dört bes misi’ fazla o’ malf üzere zengin bir tercüme kütünanemiz olacaktır. Bilhassa îürSf ditinin, bu emeklerden elde edeceği büyük ayday*

düşünüp de şimdi-, den tercüme faaliyetine yakın ‘İgi ye sevgi duymennak, hiçbir Türk okuru İçin mümkün olamıvorc^ır 23 HriTfrnn- İOA*

Millî Eğitim Ba«eni Hasan - Âlı YÜCEL

Dünya edebiyctından tercümeler» serisinin Mk 109- . cildinde yer almış bulunan önsözümde, bu serinin ortaya konulmasında büyük hizmet ye emekleri geçen Türk aydınlarına şükran duygularımı söyledikten sonra onların himmet-leriyle 5 yıl içinde hiç değilse Devlet eliyle yüz ciltlik bir tercüme kütüphanesine kavuşacağımızı kaydetmiştim. Cumhuriyetin ansekizinci yıl dönümünde bu seriden 13, on dokuzuncu yıldönümünde 27 ve yirminci yıl dönümünde de 69 cilt eser yayınlanmak suretiyle beş

yılda tahakkuk ettirilmesi düşünülen İlk program, iki buçuk yılda 9 (azlasiyle 109 ciltlik bir kütüphanenin Türk okurlarına sunulmasını mümkün kıldı. Memleket yayın tarihinde gerçek bir hamle

ve başarı diye niteliklendirilirdi. Ancak plan bu güzel neticeden dolayı, bu serinin ortaya konulmasında, tercümeleri yapanlardan formaları kat-lıyan arkadaşlarıma kadar, himmetleri geçenlere tekrar teşekkürü kendime borç sayıyorum. Devletin bu alandaki teşebbüsünü, yaptıkları geniş tercüme basınıly/e destekliyen hususî yayın kurumlarımızı -takdiri* ve sevinerek anarım. Cumhuriyetimizin bundan sonraki yıl dönümlerinin her bîrinde, «Dünya edebiyatından tercümeler» serisinde yüzer cilt eser yayınlanarak memleket aydınlarına önümüzdeki beş yılda 500 kitabın Devlet etiyle armağan edilmesi, yayın programımızın yerine getirilmesi gereken amacdır. Türk aydınlarının şunu bilmesini candan isterim ki, bize, bu” genls programı gerçekleştirme direktif ve cesaretini veren, tercüme serisinin baş okuyucusu Cumhurbaşkanımız İsmet İNÖNÜ olmuştur. Beş yıllık programdaki 500 kitabı dahi az gören Mîllî Şefimizin arzularını yerine getirmeyi bütün vazifeli arkadaşlarımla beraber milli bir ödev sayıyoruz. 2 - Mart 1944

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL

Sabahın saat sekiziydi; subayların, memurların, yabancı-ların sıcak ve boğucu bir geceden sonra âdet. -üzere denizde banyo ederek kahvelerini, çaylarını içmek için gazinolara girdikleri saatti.

Başında Maliye Nezaretinin kasketi, ayakları terîikli, 28 yaşında zayii, sarışın bir genç olan İvan Andreyiç Layevski denize girmeye geldiği zaman sahilde birçok tanıdıklarına, bunlar arasında da dostu askerî doktor Samoylenko’ya ras-lamıştı.

iri ve saçları dibinden kesilmiş kısa boylu, kırmızı yüzlü, büyücek burunlu, gür, siyah saçlı, kırçıl favorili, şişman, gebeş, üstelik de kısık, çatlak sesli Samoylenko her yeni gelene tatsız bir burbon (1) ve yaygaracı intıbaı verir, ama ilk tanışıklığın üstünden iki, üç gün geçince yüzü fevkalâde iyi.

?evimli, hatta güzel görünmeye başlardı.

lîantallığına, sesinin tonundaki kabalığa rağmen yumuşak, son derece iyi, temiz kalbli, iyilik etmeği sever bir adamdı. Şehirde herkesle senli benliydi: herkese ödünç para verir, herkesi tedavi eder, evlendirir, barıştıırır, kır âlemleri tertir beder, şiş kebapları, çok nefis kefal çorbaları pişirir, her zaman birisinin isi için koşar, rica da bulunurdu. Daima neşeliydi.. Umumi kanaate göre kusursuz bir adamdı. Yalnız iki zayıf tarafı vardı: birincisi, kendi faziletinden utanır, sert, bakışlarla, yapmacık bir kabalıkla bunu örtmeye çalışırdı. İkincisi, sadece devlet müşaviri (2) olduğu halde. hastabakıcıların ve erlerin ona ekselans, demelerinden hoşlanırdı.

fi) Burbon: kaba, müstebit, adam (Bourbon hanedanından) (2) Derlet müşaviri: eski Rusyada bir unvan.

4 DÜELLO

. İkisi de omuzlarına kadar suya girmişlerdi, Layevskî söze başladı: Bir sualime cevap ver, Aleksandr Davidiç. Diyelim ki, bir kadın sevdin, onunla birleştin. İki seneden fazla birlikte yaşadınız diyelim. Sonra da, olur ya, soğudun; onu kendine yabancı hissetmeye başladın. Böyle bir durumda olsan ne. yapardığı?

Çok basil. Hadi yavrum, al başını istediğin yere git

derim. O kadar.

Söylemesi kolay! Ama ya sığınacağı bir yer yoksa? Yalnız, kimsesiz bir kadınsa, beş parasızsa, çalışamazsa?...

Eee? Beş yüzü birden eline tutuştururum, yahut da yirmi beş ruble aylık bağlarım. Biter gider.

Çok basit.

Farz «delim ki beş yüzün ve ayda yirmi beşin var; ama benim dediğim kadın aydın, gururlu bir kadın.

Ona para teklif etmeğe cesaret edebilir misin? Sonra ne şekilde? Samoylenko cevap vermek istedi; ama bu sırada büyük bir dalga ikisini de örttü; sonra sahile çarptı, çakıl taşları üzerinden şarıldıyarak geriye doğru kaydı gitti. Ahbablar sahile çıktılar, giyinmeye başladılar.

Samoylenko çizmesinin içindeki kumları silkerek: — Elbette, dedi, bir kadını sevmiyorsam onunla yaşamak zordur. Ama insanca düşünmeli. Vanka. Ben olsam soğuduğumu hiç çaktırmam, ölünceye kadar onunla yaşarım.

Birdenbire söylediği sözden utanmıştı: hemen kendim toplıyarak:

Bana göre hava hoş, dedî, isterse hiç kadın olmasın.

Yerin dibine batsınlar!

Giyindiler, gazinoya gittiler. Orada Samoylenko, kendi evinde gibiydi. Onun için özel yemek takımı bile ayrılmıştı. Ona her sabah tepsisi ile bir fincan kahve, su ve buz dolu fa-satalı yüksek bir bardak, bir kadeh de konyak getirirlerdi, ilk önce konyağı, sonra sıcak kahveyi, sonra da buzlu suyu içerdiler.

Bu her halde çok nefis olacaktı ki içtikten sonra gözleri cilalanır çatal sakalını iki eliyle sıvazlar, denize bakarak:

DÜELLO 5

Şaşılacak kadar güzel manzara! derdi.

Sıkıntılı geçen uzun bir geceden, insana uyku uyutmıyan boğucu sıcaklıktan ve gecenin karanlığının âdeta arttıran lüzumsuz düşüncelerden sonra Layevski kendisini bitkin, mecalsiz hissediyordu. Banyo etmekle, kahve içmekle de kötüJine gelememişti.

Konuşmamıza devam edelim, dedi. Senden saklıya-cak değilim ya, bir dost gibi her şeyi anlatacağım: Nadejda Fe-dorcıvna ile başım dertte... hem.de nasıl! Sırrımı sana açtığım için beni affet. Anlatmak benim için bir ihtiyaç.

Sözün nereye varacağını sezen Samoylenko gözlerini, süzdü, parmağıyla masayı tıkırdatmağa başladı. Layevski' devam ediyordu:

•— Şüphesiz evlenmiş değilsiniz, ama bunda kabahatiniz (1)

Desyatın: 1,092 hektar.

DÜELLO 7

yok, kaldı ki... Saçma fikirlerden kurtulmak, zamanın fikir seviyesine yükselmek lâzım. Ben de yalnız medeni nikâh ta- , raflarıyım, evet... Ama mademki bir defa birleşilmiş, ölünc«ye kadar beraber yaşamalı.

Sevmeden mi? Samoylenko:

Şimdi, dedi, sana izah edeyim. Sekiz sene önce burada ihtiyar bir acenta mümessilimiz vardı; çok kafalı bir adamdı. Bu adam, derdi ki, ,aile hayatında esas olan katlanmadır, işitiyor musun Vanya,

‘sevgi değil, katlanma. Sevgi uzun zaman devam edemez. Sen iki yıl severek yaşadın, ama şimdi,^yaşadığın hu aile hayatı, belki öyle bir devreye girmiştir ki, muvazeneyi korumak için bütün sabrını, tahammülünü kullanman lâzım geliyor...

Sen ihtiyar acentana inanıyorsun; bence onun nasihati sqgBiadir. Senin ihtiyarın iki yüzlülük edebilir, sabır ve” tahanr mül idmanı yapabilir; sevilmiyen bir adama bu idmanı iç’.t lüzumlu ve zaruri bir eşya gibi bakabilir. Fakat be.ı daha bu kadar küçülmedim. Eğer sabır ve tahammül idmanı yapmak istersem kendime cimnastik gülleleri, yahut harın bir at satın alırım, ama insanı rahat bırakırım,

Samoylenko buzlu bir beyaz şarap ısmarladı.

Birer bardak içtikten sonra Layevski birdenbire sordu:

Dimağ gevşemesi nedir, söyler misin?

Bu, efendim, nasıl anlatmalı sana... Öyle bir hastalık ki beyin gevşer, sulanır gibi olur.

Tedavisi kabil mi?

Hastalık ihmal . edilmemişse, evet. Soğuk duşlar... Pehlivan yakısı... İçeriden alınacak bazı ilâçlar.

Y.a... İşte görüyor musun halimi. Onunla yaşıyamam, bu benim takatimin üstündedir. Seninle olduğum müddetçe böyle lâf ediyor., gülüyorum: ama evde cesaretimi büsbütün (kaybediyorum.

Canıma o derece tak dedi ki, meselâ birisi, onunla hattâ bir ay daha birlikte yaşamak zorunda olduğumu Eyleyecek olsa kurşunu alnımın ortasına sıkarım zannediyo-

8 DÜELLO

rum. Ama onu da bırakmak olmaz. Kimsesi yok, çalışamaz, ne bende para var, ne onda... Nereye sığınsın? Kime gitsin?. I^san bir çare düşünüp bulamıyor... E. söyle bakalım, ne yapmalı?

Samoylenko ne söyliyeyeceğini bilemiyerek homurdandı:

Aha... O seni seviyor mu?

— Evet, o yaşta, o mizaçta bir kadının ihtiyacı olduğu

bir erkeği seveceği kadar seviyor. Benden ayrılmak onun için buduarından, bukle kâğıtlarından ayrılmak kadar zordur. Ona

göre, ben onun buduarının zaruri bir tamamlayıcı parçasıyım.

Samoylenko utandı.

Sen fiugün biraz keyifsizsin, Vanya, uyuyamadın şaliba, dedi.

Evet, iyi uyuyamadım... Umumiyetle kendimi fena hissediyorum, kardeş. Başım sepet gibi. içim sıkılıyor, üzerimde bir halsizlik var... Kaçmalı!

Nereye?

Şöyle şimale doğru. Çamlara, mantarlara, insanlara, fikirlere doğru... Şimdi Moskova veya Tula vilâyeti, gibi bir yerde nehirde banyo etmek, üşümek, anlıyor musun: sonra üç saat kadar, en basit bir üniversiteli ile olsun gezip dolaşmak, gevezelik etmek için ömrümün yarısını feda ederdim. Kuru otlar nasıl kokar, hatırlar mısın? Geceleri bahçede gezerken evden piyano sesleri gelir, ürenin geçtiği duyulur...

Layevski heyecanından gülümsüyordu. Gözlerinden süzülen yaşları göstermemek için yerinden kalkmadan yanlarındaki masaya iloğnt dönerek bir kibrit istedi.

Samoylenko:

On sekiz yıl oluyor. Rusya'ya gitmedim. Orasının nasıl olduğunu unuttum. Bence Kafkasya'dan daha güzel mem- leket yok dedi.

Vereşçagin'in şöyle bir tablosu var: derin bir kuyuda idam mahkûmları inler. İşte senin güzel Kafkasyan bana tıpkı bu kuyu gibi geliyor. Eğer bana, Petersburg'da ocak temirle-yici mi, yoksa burada prens mi olmak istersin, ikisinden biri' ni seç. deseler, ocak temizleyiciliği seçerim.

DÜELLO 9

Layovski düşünceye daldı. Samoylenko onun eğilmiş vücuduna, bir noktaya dikili gözlerine, solgun, terli yüzüne, batık şakaklarına, kemirilmiş tırnaklarına, ayaklarının ucunda sarkıp kötü yamanmış

çoraplarını meydana koyan terliklerine bakarak, belki de Layevski ona âciz bir çocuğu hatırlattığı için.

kuvvetli bir merhamet duydu ve sordu:

Annen sağ mı?

Evet, ama aramız açık. Bu birleşmemi bir türlü affedemedi.

Samoylenko dostunu severdi.. Layevski'yi, kendisiyle içilir, saka edilir, içli dışlı konuşulur iyi bir çocuk, bir üniversiteli, temiz' bir insan olarak görürdü. Akıl erdirdiği halleri hiç hoşuna gitmezdi.

Layevski çok içerdi, vakitli vakitsiz içerdi; kumar oynar, vazifesine aldırış etmez, ayağını yorganına göre uzatmaz, konuşurken sık sık çirkin lâflar söyler, sokakta terlikle gezer, yabancıların yanında Nadejda Fedoravna ile kavga ederdi. İşte bunlar Samoylenko'nun hoşuna gitmezdi. Ama Layevski'iiin bir zamanlar filoloji fakültesinde bulunmasını, şimdi iki kalın dergiye abone olmasını, çoğu zaman pek az kimsenin anlıyabileceği kadar yüksekten konuşmasını, a'ydın bir kadınla yaşamasını anlamıyordu; işte bunlar Samoy-lenko'nun hoşuna gider, Layevski'yi kendinden yüksek görür, ona saygı görterirdi.

Layevski başım silkerek:

Bir nokta daha. dedi, yalnız aramızda kalsın. Bunu şimdilik Nadejda Fedorovna'dan gizliyorum. Onun yanında ^akin ağzından bir şey kaçırmıyasm.. Üç gün önce kocasının beyin gevşemesinden öldüğünü bildiren bir mektup aldım...

Samoylenko içini çekti:

Allah rahmet eylesin!... Niçin ondan gizliyorsun?

Bu mektubu ona göstermek, buyurunuz kiliseye nikâh talim demektir. Önce münasebetimizi tâyin etmeliyiz. Birlikte alia fazla yaşıyamıyacağınıza kanaat getirince mektubu ken-

. işine «rösteririm. O zaman tehlike kalmaz.

10 .DÜELLO

Samoylenko:

Baksana Vanya! dedi. .

Büyük bir tatlılıkla ricada bulunmak istiyor, ,ama reddedilmekten korkuyormuş gibi. çehresi birdenbire hazin ve yalvarırı bir hal aldı.

Evlen kızum, dedi.

Neden?

Şu fevkalâde kadına karşı borcunu yerine getir. Kocasını öldü, 'bununla kader sana nasıl davranman gerektiğini göstermiş oluyor.

Ne tuhaf adamsın, düşünmüyor musun, buna imkân yok! Sevmeden evlenmek, inanmadan âyin yapmak

gibi alçakça bir iştir, insana yakışmaz.

Ama mecbursun. Laypvski hiddetle sordu:

Neden mecbur oluyormuşum? ,

Çünkü onu kocasının elinden kapıp kaçırdın, günâhını üzerine aldın.

Yahu, sen Rusça bilmez misin, sevmiyorum!

Sevmiyorsun, peki o halde saygı gösler, ontı hoş tut. Layevski onu yansılıyarak: Hah, dedi. Saygı göster, onu hoş tut. Sanki başrahibe imiş... Kadınla yaşarken yalnız saygı ile, itibarla işin biteceğini zannediyorsan, kötü bir psikolog, körü bir fiziologsun. Kadına herşeyden önce yatak odası lâzım.

Samoylenko utandı:

Vanya, Vanya...

1- Sen ihtiyar bir çocuksun ve nazariyecisin, ama ben genç bir ihtiyarını, ' hem de pratik adamım; hiçbir zaman birbirimizi anlayamayız. İyisi mi, bu lâfi keselim. Mustafa borcumuz ne kadar? dîye seslendi.

Doktor ürkerek Layevski'nin elini tuttu:

Hayır, hayır... Ben vereceğim. Ben ısmarladım. Mustafaya bağırdı: Benim hesabıma vaz!

DÜELLO

11

Kalkniar, sessizce rıhtımdan yürüdüler. Bulvara girerken durdular, ayrılmak üzre birbirinin elini sıktılar. Samoylenko içini çekti:

Çok sunardınız efendiler! Talih sana, genç, güzel, bilgili bir kadm göndermiş, sen reddediyorsun.

Allah bana gîf-katli, iyi bir kadın versin de isterse çarpık bir kocakarı olsun, yine razıydım. Kendi bağımızda birlikte yaşardık onunla ve...

Samoylenko hemen kendini topladı:

Varsın ihtiyar cadı orada semaveri kursun, dedi. Layevski'ye veda ederek bulvardan yürüdü. Ağır, heybetli

bir tavırla, yüzünde sert bir ifade ile, sırtında kar gibi beyaz ceket, ayağında mükemmel boyanmış

çizmeleri olduğu halde kprdelâlı Vladimirle (1) süslü göğsünü kabartarak bulvardan geçtiği zaman kendisini çok beğenir, bütün âlem hayran hayran ona bakıyor sanırdı. Başını çevirmeden iki yana

baktı; bulvarı pek iyi düzenlenmiş buldu, servi fidanlarının, okaliptüslerin, biçimsb, kocamış

palmiyelerin çok güzel olduklarını, zamanla geniş gölgeler vereceklerini, çerkezlerin namuslu ve misafirsever bir millet olduğunu düşündü.

teinden:

«— Layevski’nin Kafkasyayı beğenmemesi garip, çok ga-rips» diyordu.

Beş silâhl: erle karşılaştı, Ona selâm verdiler. Bulvarın sağındaki kaldırımdan bir memur karısı ile liseli oğlu geçiyordu.

Samoylenko nezaketli bir gülümseme ile seslendi:

—| Bonjur, Marya Konstantinovna! Banyoya mı gittiniz? Hah—hah—hah... Nikodım Aleksandriç’e hürmetler!

Nazikçe gülümsemekte devam ederek ileriye doğru yürüdü. Ama karşıdan gelen bir saflık memurunu görünce birden kaşlarını çattı, onu durdurarak sordu:

Hastahanede kimse var mı?

Kimse yok ekselans. ‘ — Ha?

(1)

Kordelölü Vladimir: Çarlık devrine mahsus bir nişan.

12

DÜELLO

Kimse yol ekselans.

Peki, geç. -Azametle haşini salhyaruk tezgâhında kendisine gürcü süsü veren yaşlı, taşkın göğüslü bir Yahudi karısının oturduğu limonatacı dükkânına doğru yürüdü, sanki bir alaya kumanda veriyormuş gibi gür bir sesle:

Lütfen, dedi, bana bir soda veriniz? II

Layevski’nin Nadejda Fedorovna’ya karşı hıncı eh çok şu nokta da fendini gösteriyordu; genç kadının bütün .-özleri, hareketleri ona yaLan yahut yalana benzer gibi geliyor, kadınlar ve aşk aleyhinde bütün okuduklarının kendisinden, Nadejda Fedorovna’dan, kocasından daha iyi bir örneği olamaz sanıyordu.

Eve döndüğü zaman Nadejda Fedorovna giyinmiş, taranmış, pencerenin önünde duruyordu. Kaygılı bir yüzle kahvesini içiyor, ve kalın bir dergiyi karıştırıyordu.|| Layevski kahve içmenin yüze kaygılı

bir ifade verecek kadar fevkalâde bir hadise olmadığını, burada hoşuna gidilecek kimse bulunmadığına, buna lüzum da olmadığına göre onun son moda saç tuvaletine boşu boşuna vakit harcadığını düşündü. Dergide dt bir yapmacık görüyordu. Giyinip taranması çok güzel görüia-inek, okuması da bilgili görünmek içindi.

Genç kadın sordu:

Bugün deniz Kanyosuna gitsem birşey olur mu?

Eee?... Git, gitme... bundan yer depremi olmaz sanırım. - Hayır, sonra doktor darılmasın diye soruyorum.

-|- O halde doktora sor, ben doktor değilim.

Layevski'nin bugün Nadejde Fedorovna'da en çok hoşuna gitniyen şey, onun beyaz, açık boynu ve ensesindeki saç kıvrımı oldu. Anna Karenina kocasından soğuduktan sonra herşeyden. önce kulaklarının hoşuna gitmediği hatırına geldi. Ne kadai doğru bu! ne kadar doğru! diye düşündü.

Vücudunda bir dermansızlık, başında -bi* ağırlık hissededÜELLO

13

rek çalışma odasına gitti; kanapey'e uzandı. Sinekler rahatsız etmesin diye yüzünü mendille örttü.

Hep aynı tembel, gevşek fikirler, yağnrurlu bir (Sonbahar gecesinde uzun b'.r katar gibi dimağında uzayıp gidiyordu. Uykulu, bitkin bir halde olduğu yere yığıldı.

N/idejda Fedorovna'nın kjucasına karşı kabahatli olduğunu, oiıvın kendi yüzünden öldüğünü sanıyordu. Zelürlediği ha-| yatı. yüksek fikirler âlemi, bilgi ve iş karşısında da kendisini kabahatli görüyor, bu halikulâde âlem ona aç Türklerin, tembel abazaların dolaştığı' bu yerlerde, bu sahillerde değil, operanın, tiyatroların, gazetelerin, her çeşit fikir faaliyetinin bulunduğu yerde, kuzeyde mümkün ve var olabilir gibi geliyordu. İnsan burada değil, ancak orada şerefli, bilgili, yükssk ve temiz olabilirdi. Kendini idealleri, hayata rehber fikirleii olmamakla suçlandırıyordu. Gerçi bunun ne demek olduğuna da şimdi bulanık bir şekilde anlıyordu. İki yıl önce Nadejda Fedorovnayı sevmiş, bayatın bayağılığından, manasızlığından kurtulmayı onunla birleşmeğe, beraberce Kafkasya'ya g<-meğe' bağlı sanmıştı; şimdi de şuna inanıyordu ki kendisine lâzım olan, her şeyi ekle etmek, Nadejda Fedorovna'yı bırakmağa, Pelersburg'a gitmeğe bağlıdır. , Oturdu, tırnaklarını kevnirerek mırıldandı: — Kaçmalı, kaçmalı! ,

Hayali ona şöyle bir manzara çiziyordu: vapura biniyor, sonra kahvaltı ediyor, soğuk bira içiyor, güvertede kadınlarla konuşuyor, sonra da Sivastopol'dan trene binip yola çıkıyor. Yaşa'in hürriyet!

İstasyonlar birbiri ardınca gelip geçiyor, hava gittikçe soğuyor, sertleşiyor; işte kayın, çam ağaçları, işte Kırsk. Moskova... Büfelerde lalına çorbası, kaşalı (1) koyun eti, Mersin balıgt, bira... kısacası, burası Asya değil Rusya, -öz Rusya. Trende y.olcular ticaretten, yeni muganniyelerden, Fransız - Rus dostluğundan bahsediyorlar; her tarafta canlı, medeni, entellektuel. taze bir hayat görülüyor.

Daha

1.11 Kaşı: bir nevi bulgur pilâvı, lûpa.

14

düello

çabuk! daha çabuk! İşte nihayet Nevski, Bolşaya Morskaya, işte bir zamanlar üniversite talebeleriyle birlikte oturduğu Ko-ven sokağı, işte şirin ve gümüş goEyüzü, çiseliyen yagmux, ıslak arabacılar...

Bitişik odadan birisi seslendi: - Ivan | Andreyç. Evde misiniz?

Layevski cevap verdi:

Buradayım, ne istiyorsunuz?

Evrakları.

Tembel tembel ve baş dönmesiyle kalktı; esnedi; terliklerini sürterek bitişik odaya geçti. Sokakta ve Açık pencerenin önünde genç iş arkadaşlarından biri duruyor, evrakları pencerenin üstüne yayıyordu.

Layevski yumuşak bir sesle:

Şimdi kuzum, diyerek mürekkep hokkasını aramağa gitti. Sonra tekrar pencereye döndü, kâğıtları okumadan imza-lıyarak ilâve etti:

Çok sıcak!

Evet efendim. Siz bugüfi gelecek misiniz?

--- Çok şüpheli... biraz keyifsizim. Şeşkovski'ye söyleyiniz kuzum, öğleden sonra ona geleceğim.

Memur gitti.

Layevski yine kanepeye uzandı, düşünmeğe başladı: «Evet, bütün durumu iyi tartmak, ölçüp biçmek lâzım Buradan gitmeden önce borçlan ödemeliyim. İki hin rubleye yakın borcum var.

Param yok... Şüphesiz bu önemli bir şey değil. Bir kısmını şimdi nasıl olsa öderim, geri kalanını da sonra Petersburg'dan gönderirim. Asıl mesele Nadejda Fedo-rovna'da... İlk önce münasebetimizi tayin etmeliyiz... Evet». Biraz durduktan sonra düşündü: Samoylenko'ya gidip akıl danlşsa daha iyi olmaz mıydı? İçinden:

«Gitsem olur, dedi, fakat faydası ne? Lüzumsuz yere ona yine buduardan, kadınlardan, namustan, namussuzluktan dem vuracağım. Hemen başımın çaresine bakmam lâzımken, bu lânetli esarete boğulurken, kendimi mahvederken, namusun.

namussuzluğun daha sözü mü olur? Nihayet anlamak lâzım: böyle bir hayatı devam ettirmek bir alçaklık, bir gaddarlıktır ki. yanında her şey küçük ve önemsiz kalır.»

Doğrulup oturarak mırıldandı:

Kremalı! Kaçmalı!

Denizin ıssız saihili, kavurucu sıcak, daima aynı, dakna sessiz, kimsesiz duman ve leylâk rengi dağların yeknesaklığı ona hüznü vermiş, onu sanki uyutmuş, büyülemişlerdi. Belki o, çok bilgili, istidadı, çok namusluydu; deniz ve dağlar onı her taraftan sarmış olmasa, belki mükemmel bir ülkücü olurdu, kim bilir. O halde namustan, namussuzluktan deni vurmamak budalalık değil midir? Ya bir istidatlı, faydalı bir insan, meselâ bir musikişinas, bir ressam esirlikten kaçmak için* duvarı yıkar, zindancılarını aldatırsa?... Bu durumda bulunan bir adam için herşey namuslucadır.

Saat iki de Layevski ile Nadejda Fedorovna yemeğe otur; dular. Aşçı domatesli pirinç çorbasını getirince Layevski sordu:

Her gün aynı şey. Niçin lahana çorbası pişir iniyorsun?

Lahana yok:

Acayip. Samoylenko'da lahana çorbası pişirirler, Marya Konstantinovna'da lahana çorbası yaparlar; yalnız ben, nedense, bu tatlımsı bulaşık suyunu içmeye mecbur oluyorum. Olmaz böyle kuzum.

Karıkocaların çoğunda olduğu gibi, önceleri Layevski ile Nadejda Fedorovna'mın da hiçbir sofrası kavgasız, gürültüsü?, geçmezdi; ama Layevski, Nadejda Fedorovna'yi sevmemeye başladığını hissedeli beri herşeyine göz yummaya, onunla tatlı dille, nezaketle gülümsiyerek, kornışmağa gayret ediyor, ona kuzum diye hitabediyordu.

G ülümeiyerek:

--- Bu çorba lezzetçe meyan suyunu andırıyor, dedi.

(İ ülüryüzlü görünmek için, kendini sıktı, ama dayanamadı:

Ev işlerine bakan yok...: Sen böyle hasta, yahut okumakla meşgul olunca, mutfak işini ben üzerime alayım ban,-16

Daha önce olmuş olaydı İN’adejda Fedorovna: «l’eki ab yahut da: «beni sen aşçı yapmak istiyorsun, görüyorum» diye cevap verirdi. Ama şimdi ürkek ürkek ona bakmakla ve kızarmakla kaldı.

Layevski şefkatla sordu:

E, bugün kendini nasıl hissediyorsun?

İiitgün fena değilim, yalnız biraz dermansızlığım var. | — Kendini korumalısın. Seni çok-
düşünüyorum.

Nadejda. Fedorejvna’nın bir hastalığı vardı. Samoylenko nöbetti sımadır diyor, kinin veriyordu. Uzun boylu, kuru, zayıf, insandan kaçır bir adam.olan, gündüzleri evde oturan, geceleri ellerini arkasına bağıyarak karnış bastonunu sırtından yukarı doğru uzatıp rıhtımda sessizce gezinen ve öksüren doktor Ustimoviç ise onda kadın hastalığı bulmuş, sıcak kompres tavsiye etmişti. Eskiden, onu sevdiği zamanlar bu hastalık Layevski’de merhamet, korku uyandırırdr. Şimdi bu hastalıkta da. bir yapmacık görüyordu. Nadejda Fedorovna’nın sıtma nöbetlerinden sonraki san, uykulu yüzü, baygın bakışı, esneyişleri, «nöbet geldiği zaman mantosunun altına girip yatması ve kadından ziyade bir erkek çocuğa benzemesi, odanın çok sıcak olması, fena kokması, bütün bunlar ona göre. insanın hayalini tırmalar, aşka, nikâha karşı bir protesto mahiyetini alırdı...

İkinci porsiyon ofarak Layevski’ye yumurtalı ıspanak; Nadejda Fedorovna’ya da, hasta olması dolayısıyla sütle kışıl (1) getirdiler. Kadıncağız kaygılı bir yüzle önce kaşığı kışele dokundurup sonra üstüne süt içerek yemeğe başladığı, ağzının şapırtısı duyulduğa zaman Layevski’yi öyle müthiş bir öfke kapladı’ ki başının kaşındığını hissetti. Böyle bir hissin köpeklere karşı bile bir hakaret olduğunu kabul ediyordu, ama kendisine değil, onda böyle bir his uyandırdığı için Nadejda Fedoroviia’ya içerliyordu. Sevenlerin sevgililerini bazan neden öldürdüklerini şimdi anlıyordu. Kendisi elbette öldürmezdi, ama o anda yargır yerinde nışa öldüreni beraat ettirirdi.

O) Kışel; Pelte, bir nevi meyva tatlısı.’

Merci, yavrum diyerek yemekten sonra Nadejda Fedo-rovnayı .alından öptü.

Çalışma odasına girerek beş dakika kadar köşeden köşeye gidip .geldi; yan gözle çizmelerine baktı; sonra kanepeye-oturarak mırıldandı:

Kaçmalı, kaçmalı! Münasebetimizi tâyin etmeli ve kaçmah.

Kanepeye uzandı, yine Nadejda Fedorovna’nın kocası belki kendi yüzünden ölmüştür diye düşündü.

Sırt üstü yatıp çizmelerini giymek için ayaklarını havaya dikerek kendini inandırmağa çalıştı.

Bir insanı, sevmekle sevmemekle suçlandırmak saçmadır. Aşkla nefret bizim elimizde değildir.

Kocasına gelince: dolayısıyla belki onun ölümünün sebeplerinden biri olmuşumdur. -Ama karısını sevdimse, karısı beni sevdi ise kabahat bende mi ?

Sonra kalktı, kasketini arayıp buldu. Memurların her gün toplanarak Vint oynadıkları, soğuk bira

içtikleri yere. daire arkadaşı Şeşkovskinin evine doğru yollandı.

Yolda düşünüyordu:

«Bu kararsızlığımla, ben Hamlet i hatırlatıyorum. Shakespeare, ne kadar doğru görmüş, ne kadar doğru görmüş!»

III

Can sıkıntısını gidermek için ve şehirde misafir evi bulunmadığından yemek yiyecek yerleri olmıyan yeni gelenlerle i>ekârların son dereceyi bulan ihtiyaçlarını düşünerek. Doktor Samoylenko evinde âdeta bir tablidot kurmuştu. Bahsi edilen zamanda evinde yalnız iki kişi yemek yiyordu: Medüslerin ambriyolojisini incelemek için yazın Karadenize gelmiş olan senç zoolog Von Koren’le papaz okulundan yeni mezun edilerek, tedaviye giden ihtiyar Diyakos’un vazifesini görmek üzere kasabaya gönderilen Diyakos Pobedof. Her ikisi de öğle ve :1k»am yemekleri için ayda on ikişer ruble veriyorlardı. Samoylenko, yemeğe her gün tam saat iki de geleceklerine lulardan söz almıştı..

P. 2 “ “

18 DÜELLO

Her zaman ilk olarak von Koren gelirdi. Misafir odasında sessizce oturur, masadan bir albüm alarak geniş pantolonlu, silindirli, yabancı birtakım erkeklerin, krinolinli ve hotozlu kadınların silikleşmiş fotoğraflarını gözden geçirmeğe koyulurdu; Samoylenko onlardan ancak pek azının adını hatırlar, hatırlıyamadıkları için de içini çekerek:

«Çok mükemmel, çok kafalı adam!» derdi. Von Koren albümü bitirince etajerden bir tabanca alır, sol gözünü kırparak uzun müddet Prens Vorontsov’un portresine nişan alır, yahut da aynanın karşısına geçerek esmer yüzüne, geniş alnına, siyah ve zencilerinki gibi kıvrırcık saçlarına, Acem halısına benziyen iri çiçekli, donuk renkli basma gömleğine, yelek yerini tutan enli meşin kemerine bakardı, kendi kendini seyredişi ona her halde fotoğraflara ve sapı kakmalı tabancaya bakmaktan daha çok zevk verirdi. Yüzünden düzgün kesilmiş sakalından, sıhhatli ve sağlam vücudunun açık bir delili olan geniş omuzlarından çok memnundu.

Zarif elbisesinden, gömleğinin rengine uygun düşen kravatından sarı ayakkabılarına varıncaya kadar her şeyinden memnundu.

Zoolog albuma bakarken ve aynanın karşısında durduğu müddetçe Samoylenko mutfakta, mutfğa yakın sofada ceketsiz, yel eksiz, göğsü bağı açık, telâşlı telâşlı, ter dökerek salata veya salça yahut et ve buzlu çorba için hıyar, soğan hazırlar, masaların etrafında dört döner, hizmet eden emir-erine hiddetle gözlerini açar, kâh bıçakla, kâh kaşıkla onu tehdidederdi. , , Sirkeyi ver! Sirkeyi değil canım, zeytinyağını işte! Nereye gittin, hayvan! diye tepinerek bağıırdı.

Salaklaşan emireri titrek sesle cevap verirdi:

Yağ almağa gittim, ekselans.

Çabuk! Dolaptadır! Darya'ya da söyle, hıyar kabına tere otu koysun! Tere otu! Kremanın üstünü kapat, salak, içine sinekler girecek!.

Onun sesinden bütün ev inlerdi.

DOELLO 19

Saat ikiye on veya on beş kala Dîyaios gelirdi. 22 yaşlarında, zayıfça, uzun saçlı, sakalsız, bıyıkları henüz terliyen bir delikanlıydı. Bugün misafir odasına girince mukaddes tasvire karşı istavroz çıkardı, gülümsiyerek eBni von Koren'e uzattı. , Zoolog soğuk bir eda ile:

Merhaba, dedi, Herdeydiniz?

Rıhtımda kaya balığı avladım.

Öyle ya... Galiba siz vazife ile hiçbir zaman uğraşmiya-caksınız, Diyakos.

Diyakos güldü, elini beyaz latasının derin cebine daldırdı.

Neden? dedi. Vazife, ayı değil, ormana kaçıp gitmez ki.

Zoolog içini çekti:

Dövecek kimseniz yok! dedi.

Aradan 15-20 dakika daha geçti, yine yemeğe çağırmadılar. Hâlâ emirlerinin sofadan mutfığa, mutfaktan sofaya koşarken çizmelerini takırdattığı, Samoylenko'nun bağırdığı 'duyuluyordu: Masanın üstüne koy! Ne yapıyorsun? Önce yıka!

Karınları acıkan Diyakosla von Koren ökçelerini yere vurmağa ve bununla tiyatro paradisindeki seyirciler gibi sabırsızlıklarını göstermeğe başladılar.

Nihayet kapı açıldı; bitkin emireri yemeğin hazır olduğunu bildirdi.

Yemek odasında onları, mutfığın boğucu sıcaklığıyla kızarmış, kan ter içine batmış bir halde ve hiddetli bir yüzle Samoylenko karşıladı. Sert, sert baktı, yüzünde bir korku ifadesi olduğu halde çorba kabının kapağını kaldırdı, her ikisinin tabağını doldurdu. Ancak onların iştahla yediklerine, yemeğin hoşlarına gittiğine kanaat getirdikten sonra hafifçe içini çekerek derin koltuğa oturdu. Yüzü yorgun, yağlımsı bir hal almıştı...

Ağır ağır kendine bir kadeh votka doldurarak:

Genç neslin şerefine! dedi.

Layevski ile olan konuşmadan sonra Samoylenko, neşesi

DÜELLO

mükemmel olmasına rağmen, sabahtan beri ruhunun derinliklerinde bir ağırlık hissediyordu.

Layevski'ye acıyor, ona yardım etmek istiyordu.

Çorbadan önce bir kadeh votka içerek içini çekti, dedi ki: | — Bugün Vanya Layevski'yi gördüm. Adamcağız zor geçiniyor. Hayatı maddi bakımdan tatmin edici değil; ama asıl mesele su: psikoloji onu alt etti. Yazık delikanlıya. Yon Koren: İşte acıımıyacağım bir adam! dedi. Eğer bu mübarek adamı boğulurken görsem, bastonumla daha da dibe iterim: Boğul kardeş, boğul...

Yok canım bunu yapamazsın. Zoolog omuzlarını silkti:

Niçin? bende senin gibi hayır işliyebilirim. Diyakos gülerek: İnsanı boğmak hayırlı bir iş mi?

Layevski'yi boğmak? evet.

Samoylenko sözü başka tarafa çevirmek istiyerek:

Buzlu çorbada bir şey eksik gşliba, dedi. Von Koren devamla: Layevski, şüphe yok ki cemiyet için kolera mikrobu |gibi zararlı, hattâ tehlikeli bir adam, onu boğmak bir hizmettir.

Kendi soydaşın için böyle sözler söylemen şana bir şeref kazandırmaz, söyle bakalım: ondan niye nefret ediyorsun?

Boş lâf etme, doktor. Mikroptan nefret etmek, onu Tıor görmek varsın yine budalalık olsun; fakat her rasgeleni ne olursa olsun ayırtsız arkadaş saymak, müsaadenizle bu, düşünmemek, insanlarla münasebette hakkaniyet tanımamak, %ir kelime ile suya sabuna dokunmamaktır, ahbap. Senin Layevski'ni benbir rezil sayarım. Bunu gizlemem de, vicdan azabı duymadan ona rezil muamelesi yaparım. Ama sen onu kendine arkadaş sayıyorsun; istersen onunla öpüş, koklaş. Onu kendine arkadaş sayıyorsan, demek onu da, bana ve Diyakos'a laktığın gözle bakıyorsun, yani sence hep biriz. Herkese |karşı aynı derecede ilgisizsin.

Samoylenko tiksintiyle yüzünü buruşturarak mırıldandı: DÜELLO

21

İnsana rezil demek! Bu o kadar fena şey ki, anlatamam! ,

, Yon Koren devam etti:

İnsanlar hakkında onların işlerine, hareketlerine göre hüküm verilir. Şimdi siz hüküm veriniz, Diyakos... ben sizinle konuşacağım. Bay Layevski'nin faaliyeti bir Çin fermarı gibi apaçık önünüze açılmıştır. Başından sonuna kadar okuyabilirsiniz. Burada yaşadığı şu iki yıl içinde ne yapmıştır?

Parmakla sayalım. Birincisi, şehir halkını Y'int oynamağa alıştırdı. İki yıl önce bu oyun burada bilinmezdi; halbuki şimdi sabahtan gece yarılara kadar herkes, hattâ kadınlar, delikanlılar bile vint

oynuyorlar, ikincisi, halka içki. içmeyi öğretti; bu da burada bilinmiyen bir şeydi.

Şehirde oturanlar çeşit çeşit votkalar hakkındaki bilgilerini ona borçludurlar; öyle ki, şimdi Koseîof votkasını 21 numaralı Smimof votkasından gözleri kapalı ayırdebilirler.. Üçüncüsü, önceleri burada başkalarının karılarıyla yaşamak, hırsızların açık değil de, gizlice çalmaları gibi, ve aynı sebeple gizlice olurdu. Alemin gözü önünde zina etmek, utanılacak bir şey sayılırdı.

Halbuki Layevski bu işte bir öncü olarak ortaya çıktı: açıktan açığa başkasının kansiyile yaşıyor. Dördüncüsü...

Von Koren buzlu çorbasını çarçabuk içerek tabağını «nıirerine verdi, Diyakosa dönerek sözüne şöyle devam etti:

Layevski'yi, taBişikhgımızın daha ilk ayında anladım. ikimiz de buraya aynı zamanda geldik. Onun gibiler dostluğu, arkadaşlığı, dayanışmayı falan çok severler; çünkü vint oynamak, içki içmek, yemek için her zaman arkadaşla ihtiyaçları vardır. Bunun içindir ki gevezedirler; dinletecek adam ararlar. Onunla ahbap olmuştuk, yani her gün bana damlıyor, çalışmama engel oluyor, metresinden açık saçık bahsediyordu. Daha ilk günlerde müthiş yalancılığıyla beni hayrete düşürmüş, tiksindirmişti. Niçin çok içiyor, niçin ayağını yorganına şöre uzatmıyor da borçlanıyor. niçin hiçbir şey yapmıyor, «'''knmuyor, niçin kültürü az, bilgisi az diye bir dost gibi ona çıkışıldım. Bütün bu suallerime cevap olarak acı acı gülümser, cini çekerek: «Ben talihsiz, lüzumsuz bir adamım» yahut: «Bil 22

DÜELLO

kölelik devri artıklarından ne istiyorsunuz, kuzum?» Yahut da «Biz soysuzlaşıyoruz...» yahut Onegin'e, Peçprin'e, Byron'un Kabil'ine, Başarov'a dair bir sürü saçmalar savurarak «Bunlar bizim kandan ve candan babalarımızdır» derdi. Bilmelisiniz ki resmî paketler haftalarca açılmamış kalıyorsa, kendisi içiyor, başkalarını da içiriyorsa kabahatli o değil, Onegin, Peçorin, talihsiz ve lüzumsuz insan tipini uyduran Turgenev'dir. Aşırı sefahatin, rezaletin sebebi onda değil, boşlukta bir yerdedir. Sonra,

- - açıkgöze bakın — sefih, yalancı, rezil yalnız o değil hepimizmişiz... cbiz seksen yıllarının insanları...) «biz kölelik hukukunun uyuşuk ve sinirli nesli...», «medeniyet bizi bozdu...» Kısacası anlamamız lazım ki Layevski gibi büyük bir adam düşüşünde de büyüktür, onun sefihliği, kültürsüzlüğü, ahlâksızlığı tabîî ve tarihî zaruretin doğurduğu bir olaydır, burada sebepler dünya ölçüsünde,dir, içgüdüye dayanır. Layevski'nin önüne kandil asmak gerek, çünkü o zamanın, devrin, irsiliğin talihsiz bir kurbanıdır. Bütün memurlar, kadınlar onu dinliyerek of, ah çekerlerdi. Ben uzun zaman bil küstahın mı, bir hilekârın mı, kimin karşısındayım anlıya-madını. Onun gibi aydın, az çok terbiye görmüş, asıllığından çok bahseden herifler kendilerini fevkalâde çetrefil bir yaradılış diye satmasını bilirler.

Samoylenko birden parladı:

Sus! Çok .asıl bir insan için yanımda böyle lâflar sar-fedilmesine müsaade edemem.

Von Koren soğuk bir eda ile:

Sözümü kesme Aleksandr Davidiç, dedi, şimdi bitireceğim. Layevski oldukça basit bir organizmdir. işte onun ahlâk iskeleti: sabahleyin terlikler, banyo ve kahve; sonra öğleye kadar terlikler, gezinti ve konuşma. Saat iki de terlikler, öğle yemeği ve şarap; saat beşte banyo, çay ve şarap, sonra vint ve palavra, saat 10 da akşam yemeği, şarap gece yarısından sonra da La femme ve uyku. Onun varlığı, yumurtanın kabuğuna sıkışması gibi, bu programın içine sj-kışmıştır. Yürümesi, oturması, kızması, yazması, sevinmesi, her şeyi şarapla, kumarla, terliklerle, kadınlarla ilgilidir. KaDÜELLO 23

din onun hayatında uğursuz ezici bir rol oynar. Daha on üç yaşında âşık olduğunu kendisi hikâye eder. Üniversitenin birinci sınıfında iken üzerinde iyi tesir yapan bir kadınla yaşamıştır, musiki bilgisini de ona borçludur. İkinci sınıftayken umumhaneden para ile bir orospu çıkarıp onu “kendisine kadar yükseltti yani metres aldı. Fakat kadın onunla altı ay kadar ancak yaşadı; sonra gerisigeriye mamasına kaçtı. Bu kaçışın Layevski’ye verdiği ıstırap az olmadı. Heyhat, o kadar üzüldü ki Üniversiteyi bırakmak, iki yıl işsiz güçsüz evde otur. mak zorunda kaldı. Fakat bu iyi oldu. Evde dul bir kadınla işi pişirdi, kadın ona hukuk fakültesini bırakarak filoloji fakültesine girmeye tavsiye etti, öyle de yaptı. Tahsilini bitirince de şimdiki sevgilisi... neydi adı... İşte şu kocalı karıya tutuldu, onunla da güya ideal peşinde buraya, Kafkasyaya kaçmak zorunda kaldı... Bugün yarın ondan da soğuyacak, yeni bir ideal peşinde gerisi geriye, Petersburg’a kaçacak.

Samoylenko, sert sert, zoologa bakarak homurdandı: Nereden biliyorsun? Yemeğini yesene sen.

Leh salçasıyla haşlanmış kefal getirildi. Samoylenko iki müşterisinin tabaklarına birer bütün kefal koydu, kendi eliyle üzerlerine salça döktü. İki dakika sessizlikle geçti.

Diyakos:

Kadın her insanın hayatında önemli rol oynar, çare yok dedi

—• Evet, ama bir derecesi yok mu? İçimizde herkes için kadın bir ana, bir kızdardeş, bir eş, bir dosttur; ama Layevski için bütün kadınlar sadece yavukludurlar, kadın, yani kadınla bir arada yaşamak onun saadeti, hayatının gayesidir. Neşeli, hüznü, sıkıntılı kederli midir? kadındandır. Hayat ona usanç nu verdi? kabahat kadındadır. Yeni bir hayatın şafağı mı söktü, ideale mi kavuştu? burada da kadın aramak lâzım.. Yalnız kadına dair eserler, kadın tabloları hoşuna gider. Ona göre devrimiz sadece kendimizden geçercesine aşkın sarhoşluğuna, -ihtirasına kapılmasını beceremediğimiz içindir ki 1840 ve 1860 yıllarından daha fena daha berbattır. Bu şehvet perestlerin kafalarında, beyinlerini sıkarak, bütün pisikoloji-24

DD E L L O

lerini idare eden sarkom ne\`indenı özel bir şiş olmalıdır. Bir mecliste otururken Layevski'yi tetkik edin, göreceksiniz ki ya-, nında şöyle umumi Dir sual, meselâ hüceyreye veya içgüdüye dair bir sual ortaya atılınca kenarda kalır, susar, dinlemez; hali durgun ve ümitsizdir, hiçbir şey onun için özel değil, her şey bayağıdır, değersizdir. Ama siz dışiden, erkekten ve meselâ örümceklerde ilkahtan sonra dışının erkeği yemesinden konuşmağa başlar başlamaz gözleri merakla, pırıldar, yüzü aydınlanır, bir kelime ile, herif canlanırverir. Bütün düşüncelerinin, ne kadar asil yüksek veya önemsiz olurlarsa olsunlar, her zaman tek bir müşterek çıkış noktaları vardır. Yolda giderken meselâ bir eşek karşınıza çıksa:

«Söylesene lütfen, dişi eşekle deveyi çiftleştirseler acaba ne doğar?» diye sorar. Ya rüyaları! Size rüyalarını anlattı mı? Fevkalâdedir! Rüyasında! Kâh onu ayla evlendirdiklerini. Kâh güya polis karakoluna çağırıp kitara ile birlikte ya.ja-masını emrettiklerini görür.

Diyakos çinlalıcı bir kahkahayla güldü; Samoylenko kaşlarını çattı ve gülmemek için hiddetle yüzünü buruşturdu. Ama kendini tutamadı kahkahayı salıverdi.

Gözlerindeki yaşları silerek:

Hep yalan söylüyor, dedi, vallahi yalan söylüyor.

IV

Diyakos çok gülerdi; olur almaz şeye kasıkları çatlayıncaya kadar gülerdi. İnsanlar arasında sadece gülünecek tarafları olduâu için, onlara gülünç lâkaplar takabileceği için bu” lunmak ister sanılırdı.

Samoylenko'ya zehirli örümcek, emir-erine ördek derdi. Bir gün von Koren, Layevski ile Nadejda Fedorovna'dan makaklar diye bahsedince gülmekten katılmıştı. Hırsla insanın yüzüne bakar, göz kırpmaksızın dinlerdi: gözlerinin içi kahkahalarla dolduğu, kendini bırakacağa, gülmekten katılabileceği anı bekliyerek yüzünün gerildiği görülürdü.

Zoolog devam ediyor, Diyakos gülünecek bir söz bekliyerek onun yüzüne doğru sokuluyordu.

DOELLO 25

Ahlâk düşkünü, soysuzlaşmış bir heriftir o. Bu kadar bayağı bir adama az raslanır. Bedence uyuşuk, miskin, koca-mıştır, zekaca, yalnız yiyen, içen, kuş tüyü yatakta yatan, arabacısını oynatmış edinen şişman bir kadın tacirden ayrılan bir

tarafı yok.

Diyakos yine güldü. Von Koren:

Gülmeyiniz Diyakos, dedi, nihayet artık bu ahmaklıktır. Diyakosun kahkahalarının bitmesini bekliyerek devam etti: —Böyle zararlı, tehlikeli olmasa onun bayağılığına hiç aldırmış etmezdim, bunu görmez geçerdim. Onun zararı, her-şeyden Önce, kadınların yanında muvaffak olmasında, böylece züriyet sahibi olmak, yani dünyaya düzinelerle kendisi gibi miskin, ahlâkça düşkün Layevski'ler hediye etmekle insanlığı tehdidetmesindedir. Üstelik son derece bulaşıcıdır. Vint ve biradan size bahsetmiştim. İki yıl daha geçsin bütün Kafkas sahillerini kaplıyacaktı. Halkın, hele orta tabakanın aydınlara, üniversite tahsiline, tavırlarda asillığe, dilde edebîliğe ne kadar inandığını bilirsiniz. O ne kadar bayağılık ederse etsin, herkes iyi yaptığına, böyle yapılması gerektiğine inanır, çünkü bir aydın liberal, üniversite görmüş bîr adamdır. Tahsilsizliği-ni, zavallılığı, nevrastenik ve zamanın kurbanı oluşunu da buna ilâve tedince ,onun için her şey mubah demektir. O sevimli, cana yakındır. İnsan zayıflarına öyle göz yumar ki; konuşkan, uysal, yumuşak, alçak gönüllüdür.

Onunla içki içilebilir, kaba kaba konuşulabilir, derikodu edilebilir...

Halk dinde ve ahlâkta her zaman antropomorfizme yatkındır. Kendi zayıfları hangi mabutlarda varsa onları daha çok sever. Ne büyük “bir buluşma alanı. olduğunu bir düşünün! Sonra o iyi bir aktör, usta bir iki yüzlüdür; Şeytanın yattığı yeri bilir. Hilelerini, hokkabazlıklarını, meselâ medeniyete karşı takındığı tavrı ele alınız. Medeniyeti koklamamıştır bile; ama bir de onu dinleyin:

«Ah! Medeniyet bizi nasıl berbadetti! Ah! Medeniyet nedir bilmiyen şu vahşileri, şu tabiat çocuklarını ne kadar kıskanıyorum!»

P. 3

ir

26

DÜELLO

Anlamak lâzım ki efendim, o bir zamanlar kendini tama niyle medeniyete vermiş, ona hizmet etmiş, onun ruhunu kavramıştır. Fakat medeniyet onu yormuş, hayal kırıklığına uğratmış, aldatmıştır. O, bir Faust'tur, ikinci bir Tolstoy'dur... Scho" penhauer'i, Spencer'i ise çocuk gibi görür. Bir baba gibi omuz. larını okşar: e, der, ne var ne yok dostum Spencer? Tabii Spencer'i okumuş değildir, ama hafif kayıtsız bir alayla hanımı için: «Spencer'i okumuştur» demesi ne zarif kaçıyor; Onu dinliyorlar da...

Hiç kimse, bu şarlatanın, değil Spen-cer'den bu tonla bahsetmeğe, onun papucunun altım bile öpmeğe lâıyk olmadığını bilmek istemez! Sadece kendi miskinliğini, ahlâk yoksulluğunu özürlü göstermek, örtmek için medeniyete, otoritelere ve başkalarının ocağına incir dilemek, çamur atmak, alaylı alaylı göz kırpmak, ancak çok bencil, çok alçak, çok sefil bir mahlûkun işi olabilir.

Samoylenko Zoolog'a artık hiddetle değil, hüznü, hüznü bakıyordu: Bilmem ki ne istiyorsun ondan, Kolya, dedi. O da herkes gibi insan. Zayıf tarafları yok değil şüphesiz, ama bugünün fikir seviyesinde duruyor, hizmet görüyor, vatana faydalı oluyor. On yıl önce burada acenta mümessili vazifesini gören bir ihtiyar vardı. Çok kafalı bir adamdı... İşte o der ki...

Zoolog sözünü kesti.

,— Yeter, yeter! Hizmet görüyor diyorsun ama nasıl görüyor? Buraya geldi de işler düzenine mi girdi?

Memurlar daha insaflı, daha namuslu, daha nezaketli mi oldular? Tersine, üniversite görmüş bir aydın otoritesiyle onların ahlâk düşkünlüklerini kabul etmiş olmaktan başka bir şey yapmadı. O ancak ayın yirmisinde aylık aldığı zaman işine bağlıdır. Diğer günler evinde terliklerini sürter durur, sanki Kafkasya'da durduğu için Rusya hükümetini büyük bir minnet altına soku-yormuş gibi bir tavır takınmağa çalışır. Yok, Aleksandr Da-vidiç, onu müdafaa etme. Bunda hiç de samimi değilsin.

Gerçekten onu sevmiş olsaydın, dost buseydin, zayıf taraflarına karşı en başta sen kayıtsız kalmaz, onu hoş görmezdin. Yine kendi menfaati için onu zararsızlaştırmağa çalışırdın.

Yani?

Zarars*zlaştırmak, düzelmesi mümkün olmadığına göre on,i zararsızlaştırmanın yalnız bir çaresi vardır...

Parmağını boynuna doğru uzattı.

Boğmalı mı bilmem ki... diye ilâve etti. İnsanlığın kendi menfaati için bu gibilerini öldürmeli, mutlaka öldürmeli.

‘Samoylenko ayağa kalktı; hayretle Zoolog’un sakın, 6oğuk yüzüne bakarak mırıldandı:

‘ — Ne diyorsun? Diyakos, ne diyor bu? Aklını mı oynattın sen?

Vbn Koren:

İlle idam edilsin demiyorum, dedi. İdamın zararlı olduğu sabit olmuşsa başka bir şey düşünün.

Layevski’yi yok ettîiek olmuyor; peki, öyleyse onu insanlardan ayırın, şahsiyetten mahrum edin, ağır hizmete mahkûm edin.

Samoylenko ürperdi: —| Ne, diyorsun sen?

Diyakos’un kabak \ dolmasını bibersiz yediğini göreres ümitsiz bir sesle1 bağırdı: Biberle, biberle!

Yon Koren’e dönerek ilâve etti:

Hey akıllı adam, neler söylüyorsun sen? Dostumuzu, gururlu, aydın bir adamı ağır hizmete göndermek ha!

Gururluysa, karşı gelirse prangaya!

Samoylenko artık bir kelime söyliyemiyor, yalnız parmağını kımıldatıyordu. Diyakos onun şaşkın, gülünç yüzüne bakarak gülmeğe başladı.

Zoolog:

Bu bahsi kapıyalım, dedi, yalnız şunu unutma ki Aleksandr Davidiç, ilk insan topluluğu hayat savaşı ile, ayıklanma ile Layevski gibilerden korunurdu. Halbuki bizim şimdiki kültürümüz bu savaşı, bu ayıklamayı epey zayıflattı. Miskinlerin, kötülerin yok edilmesi işi ile doğrudan doğruya kendimiz ilgilenmek zorundayız. Yoksa, Layevski’ler çoğaldı 28

.DÜELLO

mı medeniye! ortadan kalkar, insanlık büsbütün soysuzlasın bunun suçu da bizde kalır.

Eğer insanları boğmak, asmak gerekse medeniyet insanlık yerin dibine batsın! Yerin dibine!

Sana bir şey söyleyeyim mi: çok bilgili, çok akıllı bir adamsın, memleket seninle övünüyor, ama Almanlar seni bozmuşlar. Evet, Al manlar! Almanlar!

Samoylenko, tıbbiyesinde okuduğu Darbat'tan çıkmalı beri çok seyrek olarak Alman görmüş, Almanca bir tek kitap okumamıştı, ama kanaatine göre, siyasette, ilimde, bütün kötülükler Almanlardan gelirdi. Bu fikrin ona nereden geldiğini kendisi de bilmezdi, gene de bu fikre kuvvetle sarılmıştı.

Evet Almanlar! diye tekrarladı. Haydin çay içmeğe gidelim.

Üçü birden kalktılar, şapkalarını giyerek bahçeye çıktılar; sararmış ağaçların, armut, kestane ağaçlarının gölgeleri altında oturdular. Zoolog'la Diyakos küçük masanın yanındaki sıraya yerleştiler.

Sameylonko arkılığı meyilli hasır bir koltuğa çöktü. Emir eri çay, reçelle bir şişe gurup getirdi.

Hava çok sıcaktı,' hararet gölgede otuz vardı. Kızgın hava durgun, hareketsizdi. Kestane ağacından yere kadar inen uzun bir örümcek ağı baygın baygın sarkıyor, hiç kıılmıdamıyordu.

Diyakos hep masanın yanbaşıında yerde duran kitarayı .alarak akordetti, alçak, ince bir sesle şarkı söylemeğe başladı:

«Meyhanenin önünde duran genç talebeler...»

Ama sığağın tesiriyle hemen sustu; alnının terini sildi, mavi, kızgın gökyüzüne baktı.

Samoylenko ımızganmağa başlamıştı. Sıcaklık, sessizlik, bir anda bütün uzuvlarını saran tatlı öğle uykusu dermanını kesmiş, onu mest etmişti. Elleri »arktı, gözleri küçüldü, başı göğsüne düştü.

Ağlamaklı bir duygu ile von Korene ve Diya-kos'a bakarak mırıldandı, Genç nesil..., İlim yıldızı,' kilise kandili... Bak, metı* polit uzun bir ilâhi okuyor... Elini öpmek gerek...

E... AH*''

Von Korenle Diyakos çaylarını içerek «okağa çıktılar. Zoolog sordu: Siz yine nhtımda kaya balığı avlamağa mı?

Hayır, hava sıcakça.

Haydi bize gidelim. Postaya verilecek şeylerimi paket vapaî% bir şeyler de kopya edersiniz. Sırası gelmişken de ne ile meşgul olmanız gerektiğini konuşuruz. Çalışmalı, Diyakos, köyle olmaz.

Diyakos:

Sözleriniz çok doğru, çok mantıklı, dedi, ama bugün-y,aşadığım hayat şartları içinde tembelliğimi hoş görünüz. Siz de bilirsiniz ki durumun belirsizliği insanlarda tembelliğe vol açar.

Beni buraya bir zaman için mi, yoksa her zaman için mi gönderdiler, Allahtan başka kimse bilmez.

Burada şüphe, kararsızlık içinde yaşıyorum. Karım babamın yanında üşüyor, üzülüyor, benim sıcaktan beynim sulandı.

Zoolog:

Hep saçma, dedi. Sıcağa da alışılır, kansız da yaşanır. Şimarmamalı. İnsan kendine hâkim olmalı.

Nadejda Fedorovna sabahleyin banyo etmeğe gidiyordu, .arkasından da, elinde bir güğüm, bir bakır tas, havlular ve bir süngerle aşçı kadın Olga geliyordu. Limanda kirli, beyaz bacalı iki yabancı vapur yatıyordu; herhalde ecnebi şilebi olacaktı.

Rıhtımda beyaz elbiseli, beyaz iskarpinli birtakım adamlar dolaşıyor, Fransızca yüksek sesle konuşuyorlardı, vapurdan onlara cevap veriliyordu.

Şehrin küçük kilisesinde durmadan çan çalınıyordu.

Nadejda Fedorovna sevinçle hatırladı:

«A, bugün pazar!»

Kendini çek sıhhatli hissediyordu. Sevinçli, neşeli bir hali vardı. Kaiba mujik çuhasından bol bir elbise, geniş kenarları kulaklarına doğru keskince kırılmış büyük bir hasır şapka 30

giyiyordu. Yüzü bir kutu içinden görünüyör gibiydi, kendini çok zarif buluyordu. Düşünüyordu ki bütün şehirde gen^ güzel ve aydın tek bir kadın vardı; o da kendisiydi. Ucuz, şık, zevka uygun

giyinmesini bilen yalnız oydu. Meselâ giydiği elbise ancak 22 rublelikti, ama ne kadar zarıftı! Bütün şehirde hoşâ gidebilecek kadın yalnız oydu, ama erkek çoktu. Bu. nun için onlar ister istemez Layevski'yi kıskanacaklardı.

Son zamanlarda Layevski'nin ona karşı soğuk, çekingence bir nezâkelte, hattâ zaman zaman.

küstahça, kabaca muamele etmesine memnun oluyordu; eskiden olsa bütün çıkışmalarına, hakaretli, soğuk yahut acayip, mânâsız bakışlarına göz yaşla. riyle, serzenişlerle, ondan ayrılmak veya kendi kendini aç. ıktın öldürmek tehditleriyle cevap verirdi. Şimdi ise cevap ye. rine sadece kızarıyor, kabahatli gibi ona bakıyor, kendisini okşamadığma memnun oluyordu. Kendisini hırpalasa, tehdide!- se daha iyi, hoş bir şeydi; çünkü onun karşısında kendisini büsbütün kabahati hissediyordu. Ona öyle geliyordu ki birinci kî>bah"ti. Layevski'ye Petersburg'u terk ettiren onu Kafkasya' -ya sürükliyen çiftlik hayatı hülyalarına meyil göstermemesi idi, Emindi ki son zamanlarda kendisine en çok bunun için kızı-yordu. Kafkasya'ya yollandığı zman daha ilk günde burada sahilde Mera bir köşe, içinde çiçekler, sebzeler yetiştirebileceği, ördekler ve tavuklar besliyebileceği, komşuları kabul, fakir muiikleri tedavi edebileceği, onlara kitap dağıtabileceği, gölgelikleri, kuşları, hendekleri bol bir bahçe bulacağını um'

muştı. Halbuki Kafkasya, çıplak dağlar, ormanlar, kocaman vadilerden ibgretmiş; burada uzun zaman yer arayıp bulmak, „8j"cmak, yerleşmek lâzım; komşular yok, sıcak çok: buraAı msanı soyabilirler de...

Layevski toprak almakta acele etmiyordu. Nadejda Fed» t-ovna bundan memnundu. îş hayatını hatırlamamaktan yan» «özleşmiş gibiydiler. Layevski bir şey söylemiyordu, şu halde kendisinin bir şey söylememesine kızırıyordu, diye düşünmek V;ydi.

İkinci kabahati: Bu iki yıl içinde Layevski'nin haberi ol madan Açmiyanofun mağazasından üçyüz rublelik bir sürü öte

düello

31

beri satın almıştı. Bunları azar azar almış, kumaş, ipekli, şemsiye falan derken hiç farkında olmadan bu borç topları-vermişti.

Bugün ona söylerim... diye karar verdi. Fakat hemen bu ruh haleti içinde Layevski'ye borçtan bahsetmenin uygun olmayacağını düşündü.

Üçüncü kabahati: Layevski evde yokken zaptiye komiseri Kirilin'i iki defa eve almıştı: bir defa sabahleyin Layevski banyoya gittiği zaman, ikinci defa da gece yarısı, kumarda bulunduğu sırada.

Nadejda Fedorovna bunu hatırhıyarak titredi. Düşündüklerini anlamasından korkuyormuş gibi aşçı kadına baktı. Uzun, dayanılmaz derecede sıcak ve can sıkıcı günler, üzüntü ve-rici güzel akşamlar, kızgın geceler, insanın sabahtan akşama kadar boş zamanları nereye sarf edeceğini bilmediği bütün bu hayat, şehrin en güzel genç kadını olduğunu, gençliğinin boşu boşuna geçtiğine,

Layevski'nin namuslu, lıbilgili âm» hayatı yeknasak, daima terlikleripi sürten, tırnaklarını kemiren, kaprizleriyle kabak tadı veren bir adam olduğuna dair beslediği sabit fikirler onda yavaş yavaş arzular, ihtiraslar uyandırmıştı: bir çılgın gibi gece gündüz hep aynı şeyi düşünüyordu, nefes alışında, bakışlarında, sesinin tonunda, yürüyüşünde yalnız arzu, yalnız ihtiras seziliyordu. Denizin gürültüsü ona sevmek lâzım diyor, gecenin karanlığı da, dağlar da aynı şeyi söylüyordu... Kirilin kur yapmağa başladığı zaman o kendine lıâkîrn değildi. Mukavemet etmek istememiş, edememiş, ona teslim olmuştu.

Şimdi, yabancı vapurlar, beyaz elbiseli adamlar nedense ima kocaman bir salonu hatırlatmışlrđi.

Kulaklarında Fransızca konuşmalar, vals sesleri çınlamaya başladı. Yüreği sebepsiz bir sevinçle hopladı. Dans etmek, Fransızca konuşmak istiyordu.

Bu hiyanette korkunç bir şey olmadığını sevinçle düşündü. Ruhu hıyanetine iştirak etmemişti: Layevski'yi hâlâ seviyordu. Bu, onu kıskanmasından belliydi. Evde olmadığı zaman sızlanıyor, üzülüyordu. Kirilin gerçi güzeldi, ami kabaydı, onunla

i fi

32 DÜELLO

artık postayı kesmişti, daha bir şey olacak değildi. Olan olmuş geçmişti. Kimin nesine gerek. Layevski bunu duysa da inanmazdı.

Sahilde kadınlar için bir tek deniz hamamı Tardı. Erkekler açık yerde yüzüyorlardı. Nadejda Fedorovna banyo yerine girdiği zaman yaşlıca bir memur karısı olan Marya Konstan-tinovna'

Bitügovna ile lisede okuyan on beş yaşlarındaki kızı Katya'yı orada buldu. Sıranın üzerinde oturmuş

soyunuyorlardı. Marya Konstantinovna kelimeleri uzatarak, ve yüksek perdeden konuşan iyi kalbli, heyecanlı, nazik bir kadındı, 32 yaşına kadar mürebbiyelik etmiş, sonra ufak tefek, çıplak başlı, şakakları taranmış, uysal, kendi halinde bir memura, Bitügov'a varmıştı. Hâlâ ona tutkundu, onu kıskanırdı, «aşkî» sözü söylenince kızarır, herkese çok mesut olduğunu söylerdi. Nadejda Fedorovna'yı görünce yüzüne, bütün tanıdıklarının «içli» dedikleri ifadeyi vererek heyecanla: Aziz dostum! Canım! ne iyi ettiniz de geldiniz! Beraber banyo edeceğiz. Oh ne iyi! dedi.

Olga çarçabuk elbisesini, gömleğim çıkarıp atarak hanımını soymaya koyuldu. , Nadejda Fedorovna çıplak aşçı kadının kaba temaslarından, çekinerek: Bugün, dedi, hava dünkü kadar sıcak değil, öyle değil mi? Dün sıcaktan az kalsın ölüyordum.

Ah, evet canım. Ben de neredeyse boğulacaktım. İnanır mısınız, dün ben üç defa denize girdim...

düşününüz kuzum, üç defa! Nikodim Aleksandriç bile telâşa düştü, Nadejda Fedorovna bir Olga'ya, bir memur karısına bakarak içinden:

«Aman, dedi, insan nasıl olur da bu kadar çirkin olurVs Katyaya bakarak:

«Kızcağızın vücudu fena değil» diye düşündü. — Sizin Nikodim Aleksandriç'iniz çok sevimli! Ona ben âdela vuruldum.

Marya Konstantinovna zorla güldü:

DÜELLO

33

Hah—Hah—Hah! Bu çok güzel!

Elbiselerinden sıyrılıp çıkan Nadejda Fedorovna uçmak arzusunu hissediyordu. Ona öyle geliyordu ki, kollarını çırpısa muhakkak havalanacak, uçacaktı.

Çıplak, beyaz vücuduna Olga'nın tiksinierek baktığını fark etti. Olga bir asker karısıydı. Nikâhlı kocasıyla yaşıyor, bunun için de kendisini hanımından daha iyi, daha yüksek görüyordu. Nadejda Fedorovna Marya Konstantinovna ile Katyanın da kendisine itibar etmediklerini, ondan korktuklarını sermişti. Bu hos bir şey değildi; kendini onların gözünde yükseltmek için dedi ki: |

Bizde, Petersburg'da şimdi sayfiye hayatının en cıvıcvı zamanıdır. Kocamın da, benim de birçok tanıdıklarımız var. Gidip görüşmek lâzımdı.

Marya Konstantinovna çekinerek sordu:

Kocanız galiba mühendis, değil mi?

Ben Layevski'den bahsediyorum. Onun tanıdıkları -çoktur, ama ne yazık ki anası gururlu bir aristokrat, dar görüşlü..

Nadejda Fedorovna sözünü bitirmeden suya daldı. Arkasından Marya Kanstantinovna ile Katya da denize girdiler.

Nadejda Fedeorovna devamla:

Bizim kibar âleminde saçma inanışlar çoktur. Sanıldığı gibi kolay yaşanmıyor, dedi.

, Aristokrat aileler içinde mürebbiyelik etmiş olan, kibar âlemini bilen Marya Kostantinovna, dedi ki: Ah evet! İnanır mısınız, kuzum, Garatmskilerde kahvaltı ve öğle yemekleri için de tuvalet aranırdı, öyle ki, ben orada tıpkı artist gibi aylığımdan başka bir de gardırop parası alırdım.

Kızını, Nadejda Fedorovna'yı yıkayan sulardan korumak için ikisinin arasında duruyordu.

Deniz hamamından yüz adım kadar ileride birisinin yüzdüğü, denize açılan kapıdan görünüyordu.

Katya:

Anne, bizim Kostya! dedi.

Marya Konstantinovna korkuyla çırpınarak:

Ah, Ah, Ah, Kostya, dün geri!, Kostya, dön! diye bağırdı.

14 yaşlarında bir erkek çocuğu olan Kostya annesiyle kısı kardeşine yiğitliğini göstermek için başını suya daldırarak yoluna devam etti, ama yorulmuştu, hemen geri döndü. Kuvvetine güvenemediği ciddî gergin yüzünden belliydi.

Marya Konstantinovna sakinleşerek:

Bu erkek çocuklarla çattık belâya! Kollamazsan kendi kendisinin başını yiyecek. Ah kuzum ana olmak ne kadar hoş, ama aynı zamanda ne kadar ağır şey! İnsan her şeyden korkuyor.

Nadejda Fedorovna hasır şapkasını giyerek deniz hamamının dışına açık denize daldı. Dört aajen (1) kadar gittikten sonra sırt üstü yattı. Ta ufka kadar denizi, vapurları, kıyıda insanları, şehri görüyordu.

Bütün bunlar yakıcı sıcakla berrak hafif dalgalarla beraber onu dürtüyor, kılığına fısıldıyordu: yaşamak lâzım, yaşamak... Yelkenli bir sandal, dalgalan ve havayı gayretle yararlan yanından hızla geçti. Dümende oturan adanı ona bakmıştı. Ona bakmaları hoşuna gidiyordu.

Banyodan sonra giyinip hep beraber çıktılar.

Nadejda Fedorovna deniz suyu ile tuzlanan dudaklanui yalayjy tanıdıkların selâmlarına gülümseme ile karşılık vererek:

. — Bana, gün aşırı sıtma geliyor, böyleyken yine zayıflamıyorum, dedi. Her zaman topluyum.

Galiba şimdi daha çok

topluyum.

Bünyeye bağlı bu şekerim. Eğer insanda, meselâ benim gibi, şişmanlığa istidat yoksa ona hiç bir yiyecek kâr etmez, ama siz şapkanızı ıslatmışınız, şekerim.

Zararı yok, kurur.

(1)

Sajen: 2,134 metre.

DÜELLO

Nadejda Fedorovna yine rıhtımda gezen, Fransızca konuşan beyaz elbiseli adamları görmüş, her nedense göğsünde yine bir sevinç dalgalanmıştı. Bir zamanlar dans ettiği, belki de rüyasında gördüğü büyük bir salonu bulanık bir şekilde hatırladı. Ruhunun derinliklerinde bir ş»y, belirsiz, boğuk bir sesle küçük, alçak, kirli, bayağı bir kadın olduğunu ona fısıldadı.

Marya Konstantinovna kendi avlu kapısının yanında durdu, Nadejda Fedorovna'yı içeriye, oturmağa davet etti. Yalvaran bir sesle: •

Giriniz, kuzum! dedi, aynı zamanda da belki kabul etmez diye düşünerek endişeyle, ümitle ona baktı.

Genç kadın:

Memnunlukla. Size gelmeği ne kadar sevdiğimi bilirsiniz! diyerek teklifi kabul etti: Eve girdi. Marya Konstantinovna ona yer gösterdi, kahve, yumurtalı pasta ikram etti. Sonra, eskiden, öğrencisi olup ‘ şimdi artık kocaya varmış olan Garatinski’lerin kızlarının fotoğraflarını gösterdi. Katya ile Kostya’nın imtihan notlarını çıkardı. Notlar iyi dereceydi; ama daha iyi görünsünler diye, içini çekerek şimdiki liselerde tahsilin zor olduğundan şikâyet etti.

Misafire hizmet ediyor, diğer taraftan da huzuriyle Kostya ile Katya’nın ahlâkı üzerine fena tesir edebileceğim düşünerek içi sızlıyor, azap duyuyordu. Nikodim Aleksandriç’in evde olmamasından ayrıca seviniyordu. Fîkrince bütün erkekler «Böy-lelerini» sevdikleri için, Nadejda Fedorovna, Nikodim Aleksan-driç’e de fsna tesir edebilirdi.

Marya Konstantinovna misafirler konuşurken, ikide bir, bu akşam kır âlemi yapılacağım, von Koren’in, makaklara, yani Layevski ile Nadejda Fedorovnaya bu yolda bir şey söylenmemesini çok rica ettiğini hatırlıyordu. Ama dalgınlıkla ağzından ka-çırıverdi. Kıpkırmızı kesildi, şaşalıyarak ilâve etti: Umarım ki siz de gelirsiniz!

36

D D E L L O’

VI

Güney yoliyle şehirden yedi verst öteye gitmek, Duhanın (1) yanında Kara ve Sarı ırmakların kavuştukları yerde oturmak, balık çorbası pişirmek için sözleşmişlerdi.

Saat altı sularında yola çıktılar. En önde üstü açık bir arabada Samoylenko ile Layevski gidiyordu; onların arkasındaki üç atlı arabada Marya Konstantinovna, Nadejda Fedorovna. Katya ve Kostya oturuyordu. Yanlarında yiyecek, kapkaçak sepeti vardı. Daha arkadaki arabada da komiser Kirilin ve Nadejda Fedorovna’nın üç yüz ruble borçlu olduğu tüccar Aç-miyanof’un genç oğlu Açmiyanof bulunuyordu. Karşılarındaki iskemlede ufak tefek, titiz giyinmiş, şakakları taranmış Niko dim .

Aleksandriç büzülmüş, bağdaş kurmuş ‘ oturuyordu. En arkada von Koren’le Diyakos geliyordu.

Diyakos’un ayak ucunda balık sepeti duruyordu.

Önlerine bir yük arabası, yahut eşeğe binmiş bir Abaza çıkınca Samoylenko avazı çıktığı, kadar haykırıyordu:

__Son-al __

Von Koren Diyakosa anlatıyordu:.

İki yıl sonra param, adamlarım olunca inceleme seyahatine çıkacağım. Sahil boyunca Vladivosfok'tan Behrenk boğazına kadar, sonra oradan Yenisey ağzına kadar gideceğim. Harita çizeceğiz, nebat ve hayvan incelemeleri yapacağız; jeoloji, antropoloji ve etnoğrafi incelemeleriyle esaslı olarak meşgul olacağız. Benimle gelebilir misiniz?

Diyakos:

İmkânı yok, dedi.

Niçin

Ben başı bağlı, evli bir adamım.

Karınız size izin verir. Biz onun geçimini temin ederiz. Eğer, onu umumun faydasına manastıra girmek için kandıra-bilerseniz daha iyi: bu size de manastıra ve seyahate parasız (1) Duhan: Güney Kalkasaya'da meyhanemsi aşçı dükkânlarına verilen isim. dükkân.

D O E L L O

37

dlarak katılmak imkânını verecektir. Ben size bunu temin edebilirim.

Diyakos susuyordu. ,

Zoolog sordu:

İlahiyat bilginiz nasıl?

Oldukça fena.

Hımm... size bu yolda yardım edemem, çünkü ilahiyatı ben de az bilirim. Size lâzım olan kitapların bir listesini hana verin, kışın Petersburg'tan göndereyim. Dinci gezginlerin hâtıralarını da okumalısınız. Bunlar arasında iyi etnologlara,

‘ şark dilleri bilginlerine raslanır. Onlarla^ tanıştıkları sonra işe başlamak sizin için kolaylaşır. Ama kitaplar gelinceye kadar boşuna vakit kaybetmeyin, bize gelin; pusula ile meşgul olur, meteoroloji öğreniriz. Bütün bunlar lâzım. Diyakos gülererek mırıldandı: Orası öyle... Orta Rusyada vazife isledim, başpapaz amcam bana yardım etmeğe söz verdi.

Eğer sizinle' gelirsem onları boşuna rahatsız etmiş olacağım.

Tereddüdünüzü anlamıyorum. Siz yalnız bayramlardı iş görmek zorunda olup da diğer günler sırt üstü yatan herhangi bir Diyakos olarak kaldıkça on yıl sonra da bugün ney-seniz yine o sunuz. Belki fazla olarak yalnız bıyıklarınız olur1. Halbuki aynı müddet içinde seyahatten döndükten sonra büsbütün başka bir adam olacaksınız; bir şeyler yapmış olmanın bütün başka bir adam olacaksınız; Bir şeyler yapmış olmanın siniriyle zenginleşeceksiniz.

Kadın arabasından korku, hayret bağışları geliyordu. Arabalar sahilin yalçın kayalıklarında açılmış bir yoldan gidi. yorlardı. Öyle geliyordu ki herkese, sanki yüksek bir duvarda yapılmış bir rafın üzerinden uçup gidiyorlar, arabalar neredeyse uçuruma yuvarlanacak.

Sağda deniz açılıyordu; solda siyah benekli, kırmızı damarlı, üzerinde kökler uzanmış iğribüğü esmer bir duvar vardı. Yukarıdan .kıvrıkcık dikenli sarmaşıklar, eğilmiş, korVu ile, merakla aşağıya doğru bakıyor gibiydiler.

Bir dakika sonra .yine bir çığlık ve gülüşme: aşağıya doğru »arkan koca bir kayanın altından geçmek gerekiyordu.

38

DÜELLO

Layevski:

Anlamıyorum, dedi. Ne akla hizmet ederek sizinle geliyorum, ne sersemlik, ne bayağılık!

Şimale gitmeliyim, kaçmah, kurtulmalıyım; bu saçma kır âlemine ne diye karıştım.

Arabalar sola sapmışlar, Sarı ırmağın vadisi- meydana çıkmış, sarı, bulanık, çılgın ırmak pırıldamağa başlamıştı. Samoylenko:

Bir baksana, ne panorama! dedi. Layevski:

Bunda ben hiçbir güzellik görmüyorum, Şaşa,— diye cevap verdi. — insanın tabiat karşısında durmadan heyecan duyması, hayalinin züğürtlüğünü göstermesi demektir. Bütün bu dereler, kayalar, hayalimin bana verebileceği şeyler yanında bayağı şeylerdir, o kadar.

Arabalar artık ırmak kıyısı boyunca gidiyorlardı. Yük&ek dağlık, sahillere ağır ağır yaklaşıyor, vadi daralıyor, boğazdan ilerideymiş hissini veriyordu. Tabiat, yanından geçtikleri kayalık dağ öyle yaman bir kuvvetle birbirine dayanan o kadar büyük kayalardan vücutte getirmişti ki, ona her bakışında Samoylenko elinde olmuştuk inliyordu. Loş ve heybetli tepe, yolculara su ve esrar serpen yarıklarla, geçitlerle yer yer yarıyor, boğazın arasından esmer, pembe, menekşe ve duman renginde veya parlak ışıklara boğulmuş başka dağlar görünüyordu. Boğazın yanından geçerlerken arasına yere bir suyun düştüğü, taşlarda ses çıkardığı duyuluyordu.

Layevski içini çekti :

Ah, lanet dağlar, bıktım usandım onlardan!

Kara ırmağın Sarı ırmağa döküldüğü, mürekkebi andıran kara suyun Sarı ırmağı kirlettiği, onunla boğuştuğu yerde, yolun kenarında Tatar Kerbalay'ın duhanı vardı. Duhanın damında bir Rus bayrağı ile tebeşirle yazılmış «Hoş duhan» tabelâsı göze çarpıyordu. Yanında, etrafı çitle çevrilmiş bir bahçede masalar, iskemleler vardı. Dikenlikler ortasında tek bir sflvi. ağacı, güzel, siyah boyu ile yükseliyordu.

düello 39

Mavi gömlekli, beyaz önlüklü, ufak tefek, çevik bir adamı olan Kerbalay yolun üstünde duruyor, elleri göbeğinin üstünde yerlere eğilerek arabaları karşılıyor, gülümseyip beyaz dişlerini gösteriyordu.

Samoylenko bağırdı:

Merhaba, Kerbalaycığım! Biz biraz daha ileride yemek yiyeceğiz. Semaveri, iskemleleri oraya getir! Çabuk!

Kerbalay traşlı başını salladı; bir şeyler mırıldandı; sesini ancak arka arabada oturanlar duyabildiler: «Alabalık var, ekselans» Von Koren: — Getir, getir! dedi.

Arabalar duhandan beş yüz adım kadar ilerde durdular. Samoylenko çimenlik bir yer seçti. Burada yer yer, oturmaya elverişli taşlar, fırtınada yıkılmış, kıllı köklerinin altı üstüne, gelmiş sarı ve kuru dikenli bir ağaç yatıyordu. Burada ırmağın üzerinde derme çatma, esnek bir köprü, ırmağın öbür kıyıs'ında, tam karşıda da dört kısa temel kazığı üzerinde duran bir samanlık,' masallardaki tavuk ayaklı kulübeyi andıran bir mı«ır kurutma ambarı vardı: kapısından aşağı küçük bir merdiven iniyordu.

Herkeste uyanan ilk intiba şu idi: buradan çıkılmaz Nereye bal «an her taraftan dağlar yığılıyor, yaklaşıyorlardı, Duhan ve siyah selvi yönünden akşamın gölgesi hızla seğiri-yordu, bu yüzden kara ırmağın vadisi daha çok daralıyor, dağlar daha çok büyüyordu.İrmağın, ağustos böceklerinin dinmiyen «esleri duyuluyordu.

Marya Konstantinovna heyecandan derin bir göğüs geçirerek:

Çok güzel! dedi. Çocuklar baksanıza ne kadar güzel! Ne sessizlik!

Manzarayı beğenen ve nedense önce gökyüzüne, sonra da duhaniH bacasından çıkan mavimtrak dumana bakarak birden hüznlenen Layevski tastik etti.

‘- Evet, gerçekten güzel! diye tekrarladı.

40

DÜELLO

Marya Konstanünovna ağlar gibi bir sesle:

Ivan Andreyç, bu manzarayı tasvir et, dedi.

Niçin? diye Layevski sordu— İntiba her türlü tasvirden iyidir. Herkesin intiba yolu ile tabiattan aldığı bu renk, bu ses zenginliğini muharrirler berbat, tanınmıyacak bir şekle sokuyorlar.

Von Koren, suyun yanında kendine seçtiği en büyük taşın üstüne çıkmğa ve oturmağa çalışarak soğuk bir eda ile:

Aceba? diye sordu.

Gözlerini Layevski'ye dikerek tekrar etti: —| Aceba? Ya Romeo ile Jülyet? Ya meselâ Puşkin'in «Ukrayna geceleri»? Tabiat onların ayaklarının ucuna gelip yerlere kapanmalıdır.

Düşünmeğe, itiraz etmeğe üşenen Layeyski kabul etti.

Belki de... Biraz dur,arak:

Zaten, dedi, Romeo, ile Jülyet gerçekte neydi? Güzel, Şairce kutsal aşk bir çiçektir ki altında çirkef saklamak isterler. Romeo'nun herkes gibi bir hayvan tarafı vardır.

Seninle ne üzerinde konuşulsa sözü her zaman şeye * getirirsiniz...

Von Koren Katya'ya baktı, sözün sonunu getiremedi. Layevski sordu: Sözü neye getirirmişim?

Size meselâ «üzüm salkımı ne güzeldir!» derler. Siz ist «eveı ama çiğnenince ve midede hazmolununca ne kadar bi-çimsizdin» dersiniz. Bu lâfm ne lüzumu var? Yeni bir şey değil, hem de acayip bir eda.

Layevski, von Koren'in kendisini sevmediğini bilir, bunun için de ondan korkardı. Arkasında biri varmış gibi onun yanında kendini fena halde sıkılmış | hissederdi. Hiç cevap vermedi, kenara çekildi, geldiğine pişman oldu.

Samoylenko: — Efendiler, ateş için çalı çırpı toplamağa, marş! kJ1

mandasını verdi.

DÜELLO

41

Herbiri rasgele bir tarafa dağıldı. Orada yalnız Kirilin, Açmiyanof, Nikodim Aleksandriç kalmışlardı.

Kerbalay sandal-yaları getirdi, yere bir hah serdi, birkaç şişe şarap bıraktı. Her mevsimde ceketinin üstüne kaput giyen ve uzun boylu, giisterişli bir erkek olan komiser Kirilin gururlu tavırları, cakalı yürüyüşü, gür ve biraz da çatlak sesiyle gençten bir taşra polis müdürünü hatırlatıyordu. Hüzünlü, uykulu bir hali vardı, arzusuna aykırı olarak uykudan daha şimdi uyandırılmış gibiydi. , Kelimeleri

ağır ağır söyliyerek Kerbalaya sordu: — Bunu ne diye getirdin, hayvan? Ben sana kvareli.getirmeni emrettim; sen ne getirdin, tatar suratlı? Ha? Kimi?

Nikodim Aleksandriç çekinerek, terbiyeli terbiyeli söze karıştı.

Bizde şarap çok, Yeğor Alekseyç.

Ha? Ama ben kendi şarâbımın aa bulunmasını isti-.yorum. Kır âlemine katılınca kendi payımı getirmeğe hakkım var sanıyorum. Sa—nı—yo—rum! On şişe kvareli getir.

Kirilin’in parası olmadığını bilen Nikodim Aleksandriç hayretle: Niçin bu kadar çok? dedi.

Kirilin: , Yirmi şişe! Otuz! diye bağırdı.

Açmiyanov Nikodim Aleksandriç’in kulağına fısıldadı:

Zararı yok, bırak, ben öderim.

Nadejda Fedorovna’nın neşeli, delişmence bir hali vardı. Atlayıp sıçramak, kahkahalarla gülmek, haykırmak, şakalaşmak, cilve etmek istiyordu. Mavi benekli, ucuz basmadan elbisesi, kırmızı iskarpinleri, o mahut hasır şapkasiyle kendini ufacık, sade, hafif ve bir kelebek gibi havai görüyordu. Esnek köprüden koşuyor, başı dönsün diye bir dakika kadar suya bakıyor, sonra haykırıyor, kahkahalarla öte yana. | kurutma ambarına doğru koşuyordu. Bütün erkekler, hat’s Kerbalay bile kendisine hayran hayran bakıyor gibi geliyordu ona.

P. 4

42

DÜELLO

Çabuk çabuk basan karanlıkların içinde ağaçlar dağlarla, atlar arabalarla birbirine karışıp duhanın pencereleri ışıkla pırıldadığı sırada Nadejda Fedorovna, kayalıklar, dikenlikler .arasından kıvrılan keçi yolundan dağa tırmanarak bir kayanın üstüne oturdu.

Aşağıda artık ateş yanmıştı. Diyakos sıvalı kollariyle «leşin etrafında dolaşıyor, uzun, siyah gölgesi ateşin etrafında bir yarıçap gibi geziyordu. Arasıra ateşe çalıcırpı atıyor, uzun bir sopanın ucuna bağlı kaşıkla tencereyi karıştırıyordu.

Samoylenko bakır kızılı yüziyle ateşin yanında kendi mutfağında dolaşır gibi dolaşıyor, öfkeli öfkeli bağıırıyordu:

Tuz nerede baylar! Sakın unutulmuş olmasın? Nedir bu, hepiniz ağalar gibi yan geldiniz: yalnız ben mi uğraşacağım?

Layevskii ile Nikodim Aleksandriç devrilmiş ağacın üstünde yanyana oturmuşlar, dalgın dalgın ateşe bakıyorlardı. Mariya Konstantinovna, Katya, Kostya sepetten çay takımlarını, tabakları

ıkartıyorlardı.

Von Koren kollarını çaprazlama birbirine geçirmiş, bir ayağını bir taşın üstüne koymuş, ırmağın kıyısında, suyun ta kenarında ayakta duruyor, bir şeyler düşünüyordu. Ateşin kızıl benekleri, gölgelerle bir arada, yerde ve insan karaltılarının yanında geziyor, dağın, ağaçların, köprünün ve kurutma ambarının üstünde titreyordu. Sarp, oyuk kıyının öbür tarafı ışık; içindeydi, titriyor, ırmağa aksediyordu, hızla akan coşkun su bu akisleri parçalıyordu.

Diy^akos, nehirde Kerbalay'm yıkayıp temizlediğı balıkları almak için kıyıya doğru yürüdü; ama yarı yolda durarak etrafa baktı.

«Allahım, ne kadar hoş! İnsanlar, kayalar, ,ateş, karanlık-biçimsiz bir ağaç. Hepsi bundan ibaret; ama ne kıadar ho°-diye düşündü.;

Öbür kıyıda, kurutma ambarının yanında yabancı bir takım adamlar peyda olmuştu. Işık parlayıp söndüğü ve ateşi 'i dumanı o tarafa doğru uçup gittiğı için bu insanların hepsini birden görmek kabil olmuyordu; onlar küme küme görünüyorlardı: kâh tüylü bir papak, beyaz bir sakal, kâh mavi bir görü-

lek, yırtık ve yamalı bir elbisenin onuzundan dize kadar olan kısım, bir göbek üstünde çaprazlamasına duran bir kama kâh kara, tıpkı, kömürle çizilmiş gibi sık, sert kaşlı, genç ve yanık bir yüz göze çarpıyordu. Bunların beji bir halka teşkij edip yere oturdular; geri kalan beşi de kurutma ambarına girdiler.

İçlerinden biri sırtı ateşe doğru kapının önünde durdu. Ellerini arkasına koyup bir şeyler anlatmağa başladı, her halde çok meraklı bir şeyler anlatıyordu; çünkü Samoylenko ateşi çalılarla yeniden tutuşturup da ateş kıvılcımlar saçarak kurutma ambarını parlak bir ışıkla .aydınlatınca, derin bir dikkat ifade eden sakın iki yüzün kapıdan baktığı, halka halinde oturanların da dönüp hikâyeye kulak kabarttıkları göründü.

Biraz sonra oturanlar yavaşça ağır, melodik, büyük perhiz ilâhilerine benzer bir hava tutturdular...

Diyakos onları dinlerken on yıl sonra inceleme seyahatinden döneceği zamanı düşündü: genç bir misyoner papaz, ünlü, geçmişî şerefli bir müelliftir; onu başpapazlığa, sonra piskoposluğa getiriyorlar: katedralda âyin yapıyor, başında mitra (1), boynunda pana-geya (2) olduğu halde kürsiye çıkıyor, iki mumlu, üç murmu şamdanlarla istavrozhyarak haykırıyor:

«Göklerden in Tanrım, sağ elinle diktiğin şu üzüm asraa-sııu gör, ziyaret et». , Çocuklar ona cevap olarak melek sesleriyle «Aziz Tanrı» ilâhisini okuyorlar.

Samoylenko'nun sesi duyuldu:

Diyakos, balık nerede?

Diyakos ateşin yanına gelirken sıcak bir temmuz günü dinî tören alayının tozlu bir yoldan geçişini hayal etti:

Önde mujikler sancağı, kadınlarla kızlar kutsal tasvirleri taşıyor. Onların arkasından ilâhici çocuklar, yüzü bağlı, saçları samanlı kilise muhafızı, sonra, sirasiyle kendisi, arkasından (1)

Mitra: Papazların giydikleri bir çeşit başlık.

(2) Panageya: Meryem ana resmini taşıyan bir çeş'.1, hamayıl.

başında şapkası, elinde haçiyle papaz geliyor. Geriden de bit mujik alayı, kadınlar, erkek çocuklar ilerliyor. Aynı alayın içinde papazla diyakosun, başları mendillerle bağlı karıları »ar. Okuyucular

ilâhi söylüyor, çocuklar ağlaşıyor, bıldırcınlar ötüyor, çayır kuşu şakıyor... İşte durdular, bir sürüye okunmuş sudan serptiler... Yollarına devam ettiler, yerlere kapanarak Tanrıdan yağmur dilediler.

Sonra yemek, söyleşmeler...

Diyakos içinden:

«Bu da hoş» dedi.

VII

Kirilinle Açmiyanov keçi yolundan yamaca tırmandılar. Açmiyanov geri kaldı, durdu. Kirilin Nadejda Fedorovnaya yaklaştı. Askerce bir selâm vererek:

Bonsuvar.

Kirilin gökyüzüne bakıp düşünceye daldı: •— Ya, böyle! dedi. . , Nadejda Fedorovna bir müddet ses çıkarmadı, sonra Açmiyanov’un kendilerini gözetlediğini fark ederek sordu:

Neymiş böyle? Komiser yavaşça:

Ya... demek aşkımız açılmadan soldu ha? dedi. Böyle mi kabul etmeli bunu? Sizin bu yaptığınız bir çeşit fındıkçılıktır. Yoksa beni, istenildiği gibi muamele edilebilecek bir serseri mi sayıyorsunuz?

Nadejda Fedorovna günün bu güzel, harikulade akşamında korkuyla Kiriline baktı. Bu adamın, gerçekten onun hoşuna gittiği, yakın olduğu anlar olmuş muydu? diye hayretle kendi kendine sordu.

Sert sert:

Bu bir hata idi. Bırakınız beni! dedi. Kirilin:

Ya! dedi.

Bir müddet durup düşünerek ilâve etti:

Eh, ne yapalım, iyi bir anınızı bekleriz. Ama şim-DÜELLO 45

dilik sizi temin edebilirim ki, ben dürüst bir adamım. Bundan kimsenin şüphe etmesine müsaade edemem. Benimle eğlenmeğe gelmez! Adıyo.

Askerce bir selâm verdi; dikenliklerin arasına girerek yana doğru yürüdü.

Biraz sonra, Açmiyanov kararsız adımlarla genç kadına yaklaştı.

Yumuşak bir ermeni şivesiyle:

Güzel bir akşam! dedi.

Açmiyanov güzelceydi. Modaya göre elbise giyer, kendisini terbiye görmüş bir genç gibi idare ederdi.

Fakat Nadejda Fedorovna, babasına üç yüz ruble borçlu olduğu için, onu sevmezdi. Bu dükkâncının kır âlemine davet edilmesi de hoşuna gitmemişti, tam da ruhu sâf, temiz olduğu böyle bir akşam kendisine yaklaşması canını sıkıyordu.

Bir müddet sustuktan sonra Açmiyanov söze başladı:

Kır âlemi umumiyetle iyi gidiyor.

Evet, diye Nadejda Fedorovna tasdik etti, ve hemen

borcunu hatırlamış gibi kayıtsızca ekledi: «

Evet mağazanıza söyleyiniz, Layevski bugünlerde uğriyacak, üç yüz rubleyi, ’ pek hatırımda kalmamış, yani borcum ne kadarsa, ödiyecek.

Üç yüz ruble daha vermeğe hazırım, yeter ki her gün bu borcu hatırlatmayınız... Bunun sırası mı şimdi?

Nadejda Fedorovna güldü; aklına gülünç bir fikir gelmişti: ahlâkı kıt bir kadın olsa ve istese bir dakika içinde bu borçtan kurtulabilirdi. Eğer, meselâ bu genç, güzel budala-cığı baştan çıkarsa! Gerçekten bu ne gülünç, ne mânâsız, ne tuhaf bir şey olurdu! Birdenbire canı sevmek, soymak, bırakmak sonra bundan ne çıkacak diye durup bakmak istedi.

Açmiyanov çekinerek:

_ Müsaadenizle, dedi, size bir tavsiyede bulunayım: rica ederim Kirilin’den sakınınız. Ötede beride sizin için çok fena şeyler söylüyor.

Nadejda Fedorovna soğuk bir eda ile:

46

DÜELLO

Bir sersemin hakkımda neler söylediği benim için merak edilecek bir şey değil, dedi.

Ama telâca düşmüştü. Genç, güzel Açmiyanov’la oynaşmak fikri cazipliğini birden kaybetti.

Aşağıya inelim, dedi. Çağırıyorlar.

Aşağıda halik çorbası artık hazırды. Onu tabaklara boşalttılar, kır âlemlerine mahsus merasimle yediler. Hepsi de çorbanın pek nefis olduğunu, evlerinde hiç böyle nefis bir şey yememiş olduklarını söylüyorlardı. Her kır âleminde olduğu gibi peçete, sargı kâğıdı, rüzgârın öteye beriye uçurduğu lüzumsuz yağlı kâğıt yığınları içinde kiendilerini kaybetmişin-, bardaklarını, ekmeklerini birbirine

kariştirmişlar, halıya, dizlerine şarap dökmüşler, tuzu etrafa saçmışlardı. Her yer karanlıktı, ateş artık öyle parlak yanmıyordu, kalkıp ateşe çalı çırpı atmaya herkes üşeniyordu. Hepsi şarap içmişti, Kostya ile K.atya’ya. da yarımşar bardak vermişlerdi. Nadejda Fedorovna bir tırdak, sonra bir bardak daha içmişti. Sarhoş-olmuş, Kirilin’i unutmuştu.

Layevski şarabın tesiriyle kîeyfe gelerek:

Mükemmel bir kır âlemi, güzel bir akşam, dedi: Lâkin ben iyi bir kışı bunlara tercih ederim.

«Kunduz derisinden yakası buz zerreleriyle gümüşleniyordu» (1).

Von Koren:

Herkesin kendine göre bir zevki var, dedi. Layevski sıkıntı hissetmişti: sırtında ateşin sıcaklığı.

göğsünde, yüzünde von Koren’in kini vardı. Bu namuslu, akıllı adamın, belki de esaslı bir sebebe dayanan İtini onu eziyor, bitiriyordu; itiraza kudreti yoktu. Yaltaklanan bir sesle: Tabiatı çok severim, tabiatçı olmadığımı esefleniyoru-i. Size şıpta ediyorum doğrusu, dedi.

Nadejda Fedorovna:

— \! Ben ne esefleniyorum, ne de gıpta ediyorum. Halk ıstırap çekerken böceklerle, hayvancıklarla insan nasıl uğraşabilir, pılamıyorum.

(1)

Pıışkin’den bir mısra.

DÜELLO

47

Layevski de o fikirdeydi. O, tabiat bilimlerinin tamamıyla cahiliydi. Bunun için, karınca bıyıkları, hamam böceği ayak-lariyle uğraşan insanlardaki otorite edalariyle, bilgince, mütefekkirce tavırlarla başı^ hoş değildi. Bu insanların böcek boynuzlarına, ayaklarına, bir protoplazmaya (nedense protoplaz-mayı bir istiridye şeklinde düşünürdü) dayanarak insanın baş-langıcf, hayatı meselelerini çözmeye kalkışmaları her zaman canını sıkardı. Ama Nadejda Fedorovna’nın sözlerinde bir yalan seziyordu. Sırf ona itiraz etmiş olmak için:

Mesele böceklerde değil, sonuçlarda, dedi.

VIII

Geç vakit, saat on birde evlerine dönmek üzere arabalara binmeye başladılar.

Hepsi binmişti; yalnız ırmağın öbür tarafında kovalamaca oynıyan, gülüşen Nadejda Fedorovna ile Açmiyanov eksikti.

Samoylenko onlara seslendi:

Baylar, çabuk olun, çabuk! Von Koren yavaşça:

Kadınlara şarap vermemek; lâzımdı, dedi.

Kır âleminden, von Koren'in nefretinden, kendi düşüncelerinden yorulan Layevski, Nadejda Fedorovna'ya doğru yürüdü, genç kadın şen ve neşeliydi. Kendini bir tüy gibi hafif hissediyordu; soluyarak ve gülerек Layevski'nin iki elini birden yakaladı, başını onun göğsüne koydu. Layevski bir adım geriliyerek sertçe:

Sen bir aşüfte gibi hareket ediyorsun, dedi.

Bu çok kaba kaçmıştı; öyle ki, ona kendisi bile acıdı. Nadejda Fedorovna onun öfkeli, yorgun yüzünde kendisine karşı nefret, merhamet, kin okuyarak birdenbire cesaretini kaybetti. Tadını kaçırdığını, fazla ileri gittiğini anladı; kederli bir halde, kendini ağır, şişman, kaba, sarhoş hissederek ilk rasgeldiği boş

bir arabaya Açmiyanov'la beraber oturdu.

Layevski Kirilinle, Zoolog Samoylenko <le, Diyakos kadınlarla oturdular. Araba katarı hareket etti.

48

DÜELLO

Von Koren yağmurluğuna sarıldı, gözlerini kapıyaras şöyle başladı: Şu makaklara bak... İşittin ya, Nadejda Fedorovna böceklerle, hayvancıklarla uğraşmak istemezmiş; çünkü halk ıstırap çekiyormuş. Bütün makaklar bizi böyle düşünürler» Esir, şeytan kadın milleti, nesillerce kamçıyla, tokatla yıldırıl-mış mahlûklar. Yalnız zor karşısında titrer, yalvarır, boyun eğerler, ama makak'ı kimsenin yakasına yapışamayacağı bir sahaya bırak, açılır, kendini gösterir. Bak hele resim sergilerinde, müzelerde, tiyatrolarda yahut ilimden bahsedildiği zamaa ne kadar cesurdur: böbürlenir, saçları dimdik olur, ağzına geleni söyler, tenkid eder... Mutlaka tenkid eder; bu bir kölelik alâmetidir! Dinle bak: serbest meslek erbabı külhanbeylerden daha çok küfürbaz olurlar; çünkü cemiyetin dörtte üçü köleler, işte şu maymunlardır. Çalışıyorsun diye bu kölenin yürekte elini sana uzatıp da teşekkür ettiği görülmemiştir.

Sam'oylenko esniyerek:

Bilmiyorum ne istiyorsun! dedi. Kadıncağzı seninle samimi olarak şöyle biraz bilgilice konuşmak istedi; sen hemen netice çıkarıyorsun. Layevski'ye bir şeyden kırgınsın, Nadejda Fedorovna'ya da kır âlemine iştirak ettiği için ki zıyorsun. Halbuki çok iyi bir kadın!

E, yeter! Bayağı bir metres, ahlâkı bozuk, aşağılık bil kadın işte. Bana bak, Aleksandr Davidiç, kocasiyle bir arada yaşamıyan, hiçbir iş yapmıyan, yalnız hi—hi, ha—ha ile vakit freçiren alelaide bir kadına rasgeldiğiniz zaman, ona: hadi bakalım çalışmaya! dersin. Peki, burada hakikati söylemekten niçin çekmiyorsun, niçin korkuyorsun? Nadejda Fedorovna, bir gemiciye değil de bir memura

metreslik ettiği için mi?

Samoylenko kızdı:

Peki ne yapayım? Döveyim mi <jiru?

Ayıbı alkışlama. Biz ayıbı yalnız arkadan lanetleriz. Bu havaya yumruk sıkmağa benzer. Ben zoolog veya sosyologum, hepsi bir. Sen doktorsun, cemiyet bize inanıyor; biz ona. Nadejda İvanovna gibi bayanların, onu ve gelecek nesilleri tehdideden korkunç zararını göstermek zorundayız.

.DÜELLO

49

Samuylenko: ‘

|- İvanovna değil, Fedorovna, diye düzeltti. Pelii, cenıt yet ne yapmalı?

Cemiyet mi? Bu onun bileceği iş. Bence en kestirme, en doğru yol cebirdir. Onu manu militan (1) kocasına yollamak gerek. Kocası kabul etmezse ağır Hizmete, yahut bİT ı=lah evine vermeli.

,

Samoylenko:

— |Uf. diye içini çekti. ‘Bir müddet sustu, sonra yavaşça «ordu: •

Geçen gün, Layevski gibi insanları yok etmek lâzım, demiştin... Söylesene bana, meselâ hükümet yahut cemiyet bu işi sana havale etse... yapar mıydın?

Gözümü bile kırpımadım.

IX

Layevski ile Nadej.da Fedorovna evlerine gelip karanlık, sıcak, sıkıntılı odalarına girdiler. İkisi de susuyordu. Layevsld, mumu yaktı, Nadejda Fedorovna mantosunu, şapkasını çıkar-maksızın melûl melûl gözlerini kaldırıp ona baktı.

Layevçki onun izahat beklediğini anlıyordu. Ama izahat vermek can sıkıcı, faydasız, yorucu olacaktı.

Kendini tutamayıp ona budalaca şeyler söylediği için vicdan azabı duyuyordu.

Her gün ona okumağa hazırladığı mektup cebinde rasgele eline değmişti. Şimdi bu” mektubu onu gösterirse dikkatini başka tarafa çekebilir.

«Artık münasebetimizi belli etmenin zamanı geldi. Mektubu ona vereyim; ne olacaksa olsun.»

diye düşündü.

Mektubu çıkarıp ona verdi.

Oku, sana ait.

Bunu söyliyerek çalışma odasına gitti, karanlıkta başı yas-tıksız kanapeye uzandı.

Nadejda Fedorovna mektubu okudu; tavanın çöktüğünü duvarların kemlisine yaklaştığını hissetti.

Oda birdenbire da-

(1)

Yakapaça.

P. 5

50

DÜELLO

r.dıcık, karanlık, korkunç bir şekil aklı. Çabuk çabuk üç, defa •istavroz çıkardı.

Rahmetini esirgeme Varabbi... Rahmetini esirgeme, dedi ve ağladı.

Vanya! İvan Andreyiç! diye seslendi.

Cevap veren olmadı. Layevski'nin içeri girdiğini, sandalyenin L-ırkasında durduğunu sanarak çocuk gibi hıçkırmağa bajlhııc

Unun öldüğünü baaa niçin söylemedin? Kır âlemine gelmezdim; öyle kahkahalar atmazdım. Erkekler bana bayağı sözler söylediler. -N«' günah sev, ne günah şey! B'eni kurtar, Vanya.. beni kurtar...

Ben çıldırdım... Mahvoldum...

Layevski onun hıçkırıklarım duyuyordu. Ortalık ona clayanilrniyacak kadar .sıcak geliyor, kalbi şiddetle çarpıyordu. Can sıkıntısıylt: yerinden kalktı, odanın ortasında durdu; masanın yanındaki koltuğu karanlıkta 1:1 yorflamiyle bularak oturdu.*

İçinden:

«Burası zindan... çıkıp gitmeli.,. d/ıyaminıaz...» dedi.

Kumar oynamağa gitmek için vakit artık geçmişti. Şehirde Meant a yoktu. Yine oturdu, hıçkırıkları duymamak için kulaklarını I'.kadı. Birdenbire Sainoylenko'ya gitmek aklıca geldi.

Nadojcla Fedorovna'nın yanından geçmemek için p-BCOTe-|drn bahçeye atladı, bahçe duvarını aşarak sokağa çıktı. Karanlıktı. Limana yeni-bir vapur gelmişti: ışıklarına bakılırsa büyük bir yolcu vapuru olacaktı: çapa zinciri gürüld'iy'M-lı:. Sahilden vapur istikametine doğru hızla kırmızı bir ışık

İleHi-•»orrlu: bu, gümrük kayığıydı.

I ..syevski:

«Şimdi yolcular kamaralarında uyuyorlar» diye düşünüyor, unların rahatına imreniyordu.

Samoylenko'nun evinde pencereler açıktı. Layevski pencerelerin birinden, sonra ötekinden baktı: odalar karanlık. sessizdi.

Alek^andır Davidiç. uyuyor mu-un? Meksandr Davidiç!

düello

51

Kim o? Hangi iblis?

Renim Aleksandr Davidiç, kusura balcına.

Biraz sonra kapı açıldı; idare lâmbasının hilfif ışığı parladı. Baştan aşağı beyazlar giymiş, başında beyaz takkesiyle iri vücutlu Samoylenko görüldü.

Güçlkle, uykulu uykulu nefes alarak, kalınarak sordu:

t Ne var? Dur, şimdi kapıyı açıyorum.

Zahmet etme, pencereden girerim...

Layevski pencereye tırmandı: Samoylenko'ya yaklaşıp elini tuttu titrek bir sesle: , Aleksandr Davidiç, dedi. Beni kurtar! Yalvarırım sana, istirahat ederim, beni anla! Vaziyetim dayanılacak gibi değil: eğer bu, iki gün daha devam ederse kendimi bir... bir Jcöpek gibi boğarım Dur bakalım... Neden bahsediyorsun sen?

— | Mumu yak.

Samoylenko mumu yakarak içini çekti: --- Ohooo... Vay canına... Saat ikiye gelmiş yahu. Işık ve Samoylenko'nun orada bulunması, Layevski'ye büyük bir ferahlık vermişti: ffffet, evde duramadım, Aleksandr Davidiç; benim biricik dostum sensin... Bütün ümidim sende. Arzu et, etme, allalı aşkına elini bana ıı/at. Ne olursa olsun buradan gitmeliyim. Bana ödünç para ver!

Samoylenko kaşınarak derin bir nefes aldı:

Ah Yarabbi. Yar.abbi! dedi. Dalmıştım, uykumun ara—ırıda düdük sesleri duyuyordum. Bir vapur geldi: sonra da <en... Çok mu para lâzım sana?

Hiç olmazsa üç yüz ruble almalı. Nadejda Fedorovnaya yüz ruble “bırakmak lâzım, bana da yol için iki yüz... Sana ?alen dört yüz rubleye yakın borcum var. Ama hepsini gön-ilereceğiri... hepsini...

Samoylenko, çatal sakalını avııcuna aldı. ayaklarını gererek düşünmeğe başladı.

Ya... Uç yüz, evet,, diye dalgın dalgın mırıldandı. \ma bende o kadar yok. Birisinden almak gerekiyor.

I

52

DÜELLO

Laycvski. .Samoyienko'nun kendisine p;ır;ı vermek istediğini, mutlaka da vereceğini yüzünden anladı. .

Allah aşkına al, muhakkak gönderirim. Petersburg's gider gitmez gönderirim. Hiç merak etme.

Canlanarak ilâve etti:

Şaşa, gel şarap içelim! • .

Peki... şarap da içelim.

İkisi birden yemek odasına gittiler.

Samoylenko masaya üç şişe şarap, bir şeftali tabağı koyarak sordu: Ya Nadejda Fedorovna ne olacak? O kalacak mı? Lâjevski, içine âni bir sevincin olduğunu hissederek:

Her şeyi yoluna koyacağım, her şeyi. Sonra ona par» gönderirim, bana gelir... Artık orada münasebetimizi tâyin ede-riz. Sıhhatınıza, dostum, dedi.

Dur, önce bunu iç... Benim bağımın üzümünden. Şu şişe Nayaridze'nin, o da Ahatulof'un bağının üzümünden.-Üçünün de tadına bak, ama doğru söyle... Benimki ekşimsi gibi. Ha? Öyle değil mi?

Evet. Beni ferahlandırdın Aleksandr Davidiç. yTe-şekkiir ederim. Dirildim.

Ekşimsi değil mi?

Şeytan bilir, ne bileyim ben. Fakat mükemmel, harikulade bir adamsın sen.

Samoylenko onun solgun, telâşlı, fakat iyi yüzüne bakarak, von Koren'in, böylelerini yok etmek gerektiği yolundaki tavsiyesini hatırladı. Layevşjd ona kimsesiz, herkesin incitebileceği, yok edebileceği zayrf, âciz bir çocuk gibi görünüyordu. | .

Gidince annenle barış, dedi. Bu fena.

Evet, evet, mutlaka.

Bir müddet sustular. İlk şişe boşalırken Samoylenko dedi ki: Von Korenle de barışsantz iyi olur.

İkiniz de çok iyi, akıllı adamlarsınız: ama birbirinize kurtlar gibi

‘bakıyorsunuz

D O E L L O

S3

O anda herkesi öğmeğe, affetmeğe .hazır olan Lâyeovski ona hak verdi: Evet, o çok mükemmel, çok akıllı adamdır. Fevkalâde bir adamdır, ama onunla yıldızımızın barışmasına imkân yok. .Hayır! Tabiatlarımız birbirine hiç uymuyor. Ben yumuşak, zayıf, uysal bir adamım; iyi bir zamanımda ona elimi uzatabil -rim; ama “o, hafifseme ile benden yüzünü çevirecektir.

Lâyeovski bir yudum şarap içti; köşeden köşeye gidip geldi; sonra odanın ortasında durarak devam etti:

| — Von Koren’i ben pek iyi tanırım. Metin, kuvvetli, müstebit tabiatlı bir adamdır. Duymadın mı?

İnceleme seyahatinden bahsedip duruyor. Bunlar boş sözler değil; ona çöl, mehtaplı gece lâzım: etraftaki çadırlarda, açık havada uzak menzilli yollarda bitkin bir hale gelen aç, hasta kazakları, kılavuzları, yükçüleri, doktoru, papazı uyurlar. Uyumıyan yalnız o. Stanley gibi portatif bir iskemleye kurularak kendini çölün hükümdarı, bu adamların efendisi hisseder. Bir tarafa doğru gider, gider.

Adamları inliyerek birbiri arkasından ölürler, yine gider. Nihayet o da- ölür; ama yine de çölün despotu, hükümdarı olarak kalır; çünkü mezarının haçı kervanlara otuz kırk mil uzaktan görünmekte, çölün üzerinde süzülmemektedir. Bu adamın asker olmadığına acırım. O, mükemmel, dinî bir kumandan olabilirdi. Süvarisini nehirde boğabı lir, cesetlerden köprüler kurabilirdi. Harbde böyle bir cesaret ise her türlü tahkimattan, tabyadan daha lüzumludur. Ah, onu pek iyi anlıyorum! Söylesene: buralarda ne dolaşıyor? Burada ne arıyor?

Deniz hayvanlarını inceliyor.

Hayır, hayır azizim, hayır! Vapurda bir yolcu bilgin ııana Karadenizin hayvan bakamından fakir olduğunu, kükürtlü idrojenin çokluğu yüzünden bu denizin derinliğinde uzvi hayata imkân olmadığını söyledi. Bütün ciddî zoologlar N.’ poli ve Villefranche biyoloji istasyonlarında çalışmaktadırlar Fakat von Koren kendi basmadır, dik kafalıdır: Karadenizde kimse çalışmadığı içindir ki, o burada çalışıyor. Üniversite ile işşrifini ke«i. bilginleri, arkadaşlarını tanımak istemiyor

54

DÜELLO

Çünkü, o lifi- çcydc’n cince bir despottur, ondan sonra zoologdur. (Göreceksin: meşhur bir adam olacaktır.

Daha şimdiden, yolculuktan dönünce üniversitelerimizden entrikayı, iktidarsızlığı kaldırmak, bilginleri kısıkvrak bağlamak hülyasmdadır. Despotizm, harbde olduğu gibi ilimde dt kuvvetlidir. İki

yıldır bu pis kasabada yaşıyo, çünkü köydt birinci olmak, şehirde ikinci olmaktan iyidir. 0, burada hen. kral, hem kartaldır. Bütün şehir halkını karşısında tirtı titretiyor; otoritesiyle onları eziyor. Her şeye burnunu sokar, her işe karışır, her şeye ilgi gösterir. Ondan herkes korkar * Ben yakamı eline vermiyorum. Bunu’n farkında: onun içindir ki benden nefret ediyor. Beni yok etmek, yahut ağır hizmet vermek gerektiğini sana söylememiş miydi?

Samoylenko güldü:

Evet.

Layevski de güldü, şarabını içti. Bir şeftali yiyerek:

‘Onun idealleri de despotçadır, dedi. Alelade fânileı eğer umurun faydasına çalışıyorlarsa, kendi soydaşlarını yani beni, seni, bir kelime ile insan oğlunu göz önünde tutuyorlar. Von Koren içinse insanlar köpek yavrusudurlar, hiçtirler: hayatının gayesi olmak için- çok ufaktırlar. 0, soydaşlarına karşı olan sevgisi adına değil, insanlık, gelecek nesil, ideal insan soyu gibi soyut kavramlar için çalışıyor; bunlar için yolculuğa çıkacak, oraçja bunlar için kendi başını yiyecektir. İnsan soyunun düzelmesi için uğraşıyor, biz ona göre, bu işte köleden başka bir şey değiliz, kurbanlık koyunuz, yük hayvanlarıyız. Elinde olsa insanların bir kısmını yok eder vahut küreğe mahkûm eder, bir kısmını disiplinle kısıvrak bağlar. Arakçayev gibi trampN

ile yatırıp kaldırır, iffetimizin., ahlâkımızın korunması için hasımıza harem ağaları diker, dar, muhafazakâr ahlâkımızın çevresi dışına çıkan herdesin kurşuna dizilmesini emrederdi. Bütün bunları insan so yunun düzelmesi adına yapardı. İnsan soyu nedir? hayai. serap...

Müstebitler her zaman hayalcidirler. Ben onu pekâlâ anlıyorum, azizim. Onu takdir ediyorum, önemini inkâr etmi-DÜELLO

55

M.nıru. Bu ılünya onun gibilerle tutunuyor. Yalım bize kalsa bütün iyi yürekliliğimize, iyi niyetlerimize rağmen dünyayı biz’, sineklerin işte şu tabloya yaptıklarını yapardık. Evet... l.ayevski.

Samoylenko’nın yanına oturdu ve yükselen bir heyecanla devam etti: Ben boş, değersiz, sefil bir adamım! Teneffüs etliğim Kava şarap ve aşktır; bir kelime ile, ben hayatı şimdiye kadar yalan; tembellik, cesaretsizlik bahasına satın aldım. İstiraplarım değersiz,- bayağı ıstıraplardı. Von Koren’in nefreti karşısında korkakça boynumu büküyordum; çünkü zaman zamiri ben il* kendimden nefret ediyor, “kendimi aşağı görüyorum.

Layevski yine heyecanla köşeden köşeye gidip geldi:-

Kendi kusurlarımı açıkça gördüğüme, onları anladığıma memnunum, dedi. Bu benim yeniden dirilmeme, başka bir adam olmama yardım edecektir. Uslanmaya ne ihtirasla, ne ıstırapla susadığımı bilsen. azizim... Sana yemin ederim ki adam olacağım! Şarap mı beni böyle söyletiyor, yoksa öü gerçekten bö’vle mi. bilmiyorum. Ama zannediyorum ki çoktandır şu anda yaşadığım tatlı, sâf dükilaları yaşamamıştım. Yatmak /amanı geldi, kardeşim, dedi Samoylenko.

Evet. evet... \ffedrr«in. şimdi.

I.ayevski, kasketini arıyarak eşyaların, pencerelerin yanında telâşla dönmeğe başladı, içini çekerek mırıldandı:

Teşekkür ederim. Teşekkür ederim... Şefkat, tatlı dil, sadakadan iyidir. Sen bar.a hayat verdin.

Kasketini buldu, durarak kabahatli kabahatli Samoylenko’-ya baktı.

‘Valvarcın bir sesle:

Alksandr Davidiç: dedi.

Ne o?

Müsaade et.de geceyi burada geçirtvynı! A. şeref verirsin... “\f demek?

Layevski divanda yattı: doktorla d.’h-.ı uzui müddet konuştular.

56 DÜELLO

Ziyafetten üç gün sonra Marya Kostantinovna ansızın Nadejda Fedorovna’yı ziyarete geldi.

Selâm vermeden, şapkasını çıkarmadan genç kadının ellerini yakalıyarak göğsünde sıktı, şiddetli bir heyecanla:

Aziz dostum, dedi, pek üzüldüm, beynimden vurulmuşa döndüm. Sevimli, sempatik doktorumuz, dün kocam Nikodim Aleksandriç’e söylüyordu: . güya kocanız ölmüş. Söylesenize, kuzum, doğru mu bu? •

Nadejda Fedorovna cevap verdi:

~t Evet, doğru, öldü. ,

Ne korkunç ferâket, ne korkunç felâket, ,aziz dostum! Ama’ lıerşeyde bir hayır vardır. Kocanız muhakkak ki iyi, mükemmel, mübarek bir adamdı. Bu gibi adamlar yeryüzünden ziyade gökyüzünde gerektir.

Marya Kopstantinovna’nın yüzündeki bütün çizgicikler, noktacıklar titriyor, derisinin altından sanki küçücük iğneler zıplıyordu. Titrek bir gülümseme ile gülümsedi, içini çekerek heyecanla dedi ki:

| . ‘ - - Böylece sizde serbestsiniz demektir, şekerim. Şimdi alnınız açık gezebilir, insanların yüzüne cesaretle bakabilirsiniz Bundan böyle Tanrı da, insanlar da İvan Andreyiç’le evlenmenizi takdis ederler. Ne kadar iyi. Sevincimden titriyorum, söz bulamıyorum. Ben sizin kılavuzunuz olacağım, şekerim. Nikodim Aleksandriç’le ben sizi o kadar sevdik ki. Nikâhla, temiz evlenmenizi tekdis etmemize müsaade edeceksiniz. Ne zaman nikahlanmak niyetindesiniz, ne zaman?

Nadejda Fedorovna elini kurtararak:

Benim böyle bir niyetim yok, dedi.

Nasıl olur, şekerim. Vardır,, niyetiniz vardır. “Vadejda Fedorovna güldü: , Vallahi yok. Ne diye evlenelim? Ben buna hiç de lüzum görmüyorum. Şimdiye kadar nasıl yaşadıksa yine öyle yaşıyacağız.
.

^farya Konstantinovna hayretle bağırdı:

DOELIO

57

Ne söylüyorsunuz! Allah aşkına ne söylüyorsunuz? Evlenirsek daha iyi olacak değil. Tersine, fena bile olur. Serbestliğimizi kaybederiz.

Marya Konstantinovna geri geri çekildi, ellerini çırparak haykırdı: Ne söylüyorsunuz kuzum? Siz çıldırdım/ galiba! Kentlinize gelin! Uslanın!

Ne demek? Nasıl uslanmak? Ben daha hayatı görme-|Hm, siz uslanın, diyorsunuz!

Nadejda Fedorovna hayatı gerçekten görmediğini düşündü. Enstitüyü bitirdikten sonra sevmediği bir adama varmıştı. Sonra da Layevslci ile birleşmiş, onunla iyi bir şey bekliyerek hep bu can sıkıcı sahillerde yaşamışlardı. Bu hayat mı ki?

«Evlenmek gerekirdi» diye düşündü. Fakat Kirilin’i. Açmiyanov’u. hatırlıyatak kızardı.

Hayır, dedi, imkân yok. İvan Andreyiç bunh benden, dizlerime’kapanarak istese bile gene reddederim.

Marya Konstantinovna kanapede bir dakika sessizce «turdu. Hüzünlü, ciddî bakışlarını bir noktaya dikti. Sonra ayağa kalkıp soğuk bı* eda ile:

Allaha ısmarladık kuzum! dedi. Affedersiniz, rahatsız uttim. Gerçi benim için acı olacak, ama size şunu söylemem gerekiyor ki . bugünden itibaren aramızda herşey bitmiştir, İvan Andreyiç’e karşı olan derin saygıma rağmen evimin kapıları size kapalıdır. *

Bunu yüksek perdeden söylemiş, sesinin tonundan kendisi | de ürkmüştü. Yüzü yine• titremeye başladı; yumuşak, rikkatli-bir şekil aldı. İki elini ürkek, şaşkın Nadejdı Fedoroyna’ya” uzatarak yalvaran bir sesle: *

Şekerim, dedi, müsaade ediniz, hiç olmazsa bir an için olsun anneni?, yahut ablanız olayım! Sizinle bir annt* şribi randan konuşacağım. , Nadejda Fedorovna’ içinde öyle bir sıcaklık, öyle bir se-‘ vinç hissetmiş, kendi kendine öyle acımıştı ki, sanki annesi gerçekten dirilmiş, karşısında (İlınıyordu. Marya Koristantinov-58

DÜELLO

na'yj şiddetle kucakladı, yüzünü (iınnıı/.ıııııa dayadı, İki-i birdı-ı. ağlamağa haşladılar.

Kanapeyc oturdular. Tek bir söz söylemeye ıskatları yoklu, birbirine bakmaksızın birkaç dakika hıçkırarak ağladılar.

Marya Konstantinovna söze başladı:

Yavrum, çocuğum. Acıma duymadan size acı gerçekleri sü\ liyeeeğini.

Adalı aşkına. Allah aşkına!-

Bana inanınız, yavrum. Hamlarsınız ki buradaki ba-vanılar içinde sizi evine kabul eden yalnız ben oldum. Be;ıi dalıa ilk günden korkutmuştunuz, ama ben size karşı herke-Kİbi ilgisiz davranamazdım.

Sevimli,- iyi kalbli Ivan Andreyiç | için kendi evlâdını gibi acı duydum.. Yabancı memlekette., tecrübesiz, zayıf, anasız bir genç... Ne kadar azap çektim. ne' kadar... Kocam onunla görüşmek istemiyordu. Ama ben oıııı yola getirdim... Kandırdım... İvan Andreyiç'i evimize kabul etmeye başladık; onunla beraber tabiî sizi de... Yoksa gücenirdi. Kızını, oğlum var... nazik ruhlarını, sâf kalblerini bilirsiniz... Ya. birisi bunlardan birini baştan çıkarırsa... Sizi kabul ederken çocuklarım için korkumdan titriyordum. Ab. bu korkumu anne olduğunuz zaman anhyacaksınız. Sizi kabul edişime.herkes şaştı. Affedersiniz... namuslu bir kadın olduğurr ' için herkes bana lâf dokundurdu.

Şüphesiz dedikodu, faraziye... Ruhumun derinliklerinde sizi ayıplıyordum, ama siz 'bahtsız, zavallı, çılgın bir lîadındınız. Size acıyordum.

Nadejda Fedorovna zangır zangır titriyerek sordu:

Ama niçin? Niçin? Ben kime ne yaptım?

-|- Siz korkunç bir günahkârsınız. “Kocanıza kilisenin “mıhrabı önünde verdiğiniz sözü bozdunuz. Siz öyle bir delikan-lıvı baştan çıkardınız ki, sizinle karşılaşma*» belki kendi ‘ıulıılinde iyi bir aileden nikâhla bir hayat arkadaşı alır. “imdi herkes gibi yaşardı. Onun gençliğini mahvettiniz. Söylemeyiniz, kuğum, söylemeyiniz! . İşlediğimiz günahlarda kabahatin erkekte olduğuna inanmam. Kabahat her zaman kadındadır. Erkekler ev işlerinde gevşektirler, kalhleriyle değil fikirleriyle yaşarlar; birçok şeyleri bilmez—

DÜELLO

59

ıı r. ama kadın herşeyi anlar. Herşey onun elindedir. Ona çok şey verilmiştir, ondan çok şey stenir.

Ah canım, eğer kadın bu yolda erkekten daha kalın kafalı, daha zayıf olaydı. Tanrı erkek ve kız çocuklarının terbiyesini ona bırakmazdı. Sonra kuzum, siz utanmayı büsbütün kaldırdınız, ayıp yolunu tuttunuz. Sizin yerinizde başka bir kadın olsa insanlardan gizlenir, evine kapanıp otururdu; insanlar onu yalnız Tanrının mabedinde, solgun, siyahlar giymiş, ağlarken görürlerdi, o her yürekten tövbede:

«Allahım. günah işliyen şî melek tekrar san; dönü-yor—»’ derdi; .1m3. kuzum, siz, sıkılmayı büsbütün bıraktınız, açıklan açığa, çılgınca bir arada yaşadınız, günâhlarınızla iîğünüyor gibiydiniz, şakalasıp. gülüşüyordunuz; size bakıp hayretle titriyordum; bizde olduğunuz zarrın evimize yıldırım düşecek diye korkuyordum.

Marya Konstantinovna geni- kadının b:r şey söylemek islediğini sezerek bağırdı: Söylemeyiniz, kuzum, söylemeyiniz! İnanınız bana: beti ‘izi aldatmam, hiçbir hakikati ruhunuzun gözünden saklanvım. Dinleyiniz beni yavrum.. Allah büyük günahkârlara işaret kor. siz de işaretlenmişsiniz. Elbiseleriniz ne rezaletti, dükünün!

Elbiseleri için çok iyi bir fikir besliyen Nadejda Fedo-mvnii ağılârmvı keserek hayretle ona baktı.

Marya Konstantinovna devamla:

Evet rezaletti, dedi. Tuvaletlerinizdeki incelikten, değişiklikten herkes sizin gidişinizi keşfedebilirdi.

Size bakarken herkes eüüyor, omuz. silkiyordu. Fekat ben azap, ıstırap rekivnrđum. Affedersiniz kuzum, siz günahkâr bir kadınsınız! Deniz hamamında karşılaştığımız zaman yüreğimi titrettiniz. Dıs r ımaşırlarınız ötede beride sürünüyordu. Ya etekliğiniz. “öm!e”;niz... Of. kuzum, ben kızmıyorum!

Zavallı Tv»n Andre. “ir-‘in hovııh bağını da kimse sövle doğru dürü-s’i bağlamıyor 7nv?lltPi&ın çamaşırlarından, çizmelerinden de belli ki evde um . b-k^n ,vok. Evinizde o her zaman ac. kuzum, tabii evde semaverle, kehve ile ilgilenecek kimse yoksa, ister istemez avûlrının |varışını sazinoda hareıvaeaksın. Evinizin nil! her-60 DÜELLO

bat, perişan! Şehirde hiç kimsenin evinde sinek yok; ama sizde göz açtırmıyorlar. Bütün yemek, fincan tabakları sim siyah. Şu pencerelerin, masaların üstüne bakın: tozlar, ge * bermiş sinekler, bardaklar... Bardaklar orada ne arıyor? Ma «anız hâlâ temizlenmemiş kuzum. Yatak odanmıza girmeye insan utanır; çamaşırları öteye beriye saçılmış, duvarlarda türlü türlü lâstikler asılı. şurada bir kab. Aman, kuzum! Koca, bir sev bilmeme]], karı onun karşısında bir melek gibi temiz olmalıdır.-

Ben her» sabah ortalık iyice ağarmadan uya |nır, kocam uykulu olduğumun farkına varmasın diye yüzümü soğuk su ile yıkarım.

Nadejda Fedorovna ağhyarak:

Eğer mesut olaydım bütün bunlar ehemmiyetsiz şeylerdi, ama öyle bahtsızım ki!

Marya Konstantinovna ağlamamak için kendini güç tuta-Tak göğüs geçirdi.

Evet, evet, çok bahtsrzsınrz! Gelecekte de sizi büyüün acılar, ıstıraplar bekliyor! İhtiyarlık, hastaltk, sonra da yüce mahkeme de hesap vermek... Korkunç şey, korkunç! Şimdi talih size elini uzatıyor, siz düşünmeden itiyorsunuz. Evleniniz, hemen evleniniz!

Evet, evlenmek lâzım, ama buna imkân yok. Peki, niçin?

-|- İmkânı yok! Ah, bilmezsiniz!

râüejda Fedorovna Kirilin'den, dün akşam rıhtımda genç, yakışıklı Açmiyanovla karşılaşmasından, üç yüz ruble borçtan kurtulmak için aklına gelen çılgınca, gülünç fikirden, kendini tamamiyle düşmüş, satılık tir kadın gibi hissederek gece geç vakit eve dönüşünden bahsetmek istedi. Nasıl olmuştu, o da bilmiyordu. Şimdi Marya Konstantinovna'nın önünde "borcunu vereceğine yemin etmek istiyor, ama hıçkırıklar, utanç duygusu konuşmasına engel oluyordu.

Ben gideceğim, dedi. İvan Andreyiç, yarsın kalsın. ben gideceğim.

. - Nereye? . d—

DOELLO

61

Rusya'ya.

Ama.orada ne ile geçineceksiniz? Hiçbir şeyiniz yok.

Tercümelerle uğraşırım. Yahut... bir kütüphane açarım... .

-|-- Boş kuruntuyu bırakınız, kuzum. Kütüphane için para ister. Neyse, sizi şimdi yalnız bırakayım; sakın olun, düşünüp taşının, yarın da neşeli neşeli bize gelin. Çok iyi olacak bu! Hadi allaha ısmarladık, küçük meleşim. Geliniz sizi bit öpeyim.

Marya Konstantinovna Nadejda Fedorovna'yr alnından öptü; ona istavroz çıkardı, sessizce çıkıp gitti.

| Artık ortalık kararmış* Olga mutfakta ışığı yakmıştı. Nadejda Fedorovna ağıyarak yatak odasına gitti, yatağa Vr /andı. Şiddetli bir sıtma nöbetiyle sarsılmağa başladı. Yatağın içinde soyundu; elbiselerini ayaklariyle çiğnedi, yorganın altında büzülerek bir yumak gibi yusuvarlak oldu. Su içmek istiyordu; ama ona su verecek kimse yoktu.

OdiyeceğiTri! diye söylendi. Yarı uyku arasında bir hastanın yanında durduğunu görür gibi oldu, onun şahsında kendisini tanıdı.

Ödiyeceğim! Ben para için... ha>ır bunu düşünmek budalalık. Gider, Petersburg'dan ona parayı gönderirim. İlk önce yüz... Sonra da yüz... Sonra yüz daha...

Gece geç vakit Layevski eve geldi. Nadejda Fedorovna ona da: Önce yüz... dedi. Sonra da yüz... *

Layevski:.'

Bir kinin içeydin, dedi. İçinden de şöyle düşündü: «Yarın çarşamba; vapur kalkıyor, ben gidemiyeceğim.

Demek cumartesine kadar burada kalmak lâzım».

Nadejda Fedorovna yatağında doğrularak diz üstü oturdu. Oölümsedi. Mumun karşısında- gözlerini

kırpıştırarak sordu:

Ben şimdi bir şey söylemedim ya?

Hiçbir şey söylemedin. Yarın sabaha doktoru çağırmak lâzım, uyu.

r ır

ırv' 62 düello

Cine bir vu.stık aldı, divana doğru yürüdü. Nadejda Fedorovna'yı bırakıp gitmeğe karar vereli beri kadıncağz ondan merhamet, kabahatlilik duygusu uyandıрмаğa başlamıştı. Onun yanında bulunması, ölümüne karar verilen bir hasta yahut ihtiyar bir at karşısında .duyulan vicdan azabını veriyordu.

Kapıda durarak dönüp baktı.

Kır âleminde sinirliydim, samı saçma şeyler Söyledim Beni affet, ne olur. Sonra kabinesine gidip yattı. Uzun zaman uyuyamadı.

Ertesi sabah yortu olduğu için apoletleriyle, nişanlariyle lam bir merasim elbisesi giymiş olan Samoylenko, Nadejda Fedorotna'nın nabzın'ı yoklayıp diline baktıktan sonra yatak odasından çıkarken kapı eşiğinde »duran Layevski sordu: |- E,” nasıl? Ne oldu?

Ylüzü korku, «on derece telâş ve ümit ifade ediyordu. Samoylenko:

--- Merale etmeyin, tehlikeli bir şey değil, dedi. alelade bir sıtma.

Layevski sabırsızlıkla kaşlarını çatı: -- Ben bunu sormuyorum, dedi. Para buldun mu? v Samoylenko kapıya doğru bakarak kızardı: (

Affet kardeşim. Allah aşkına affet! Hiç kimsede fazla para yok. Beş bundan, on şundan, topu topu yüz on ruble topladım. Bugün de birisiyle daha konuşurum, sabret. Layevski sabırsızlıktan titriyerek mırıldandı;

Ama cumartesi son gün! Bütün evliyalar hürmeline olsun', cumartesine kadar! Eğer cumartesi gidemezsem artık hiçbir sey lâzım değil bana... hiçbir şey! Anlamıyorum, nasıl olur da bir doktorda para olma/! Samoylenko:

E'-.vef. Allahın işi ılı'r çabucak ve gıyretle fisıldadı, boğazından da ıslık gibi bir ses çıktı - hepsini aldılar. Yedi bin ruble alacağım var ama boğazıma kadar borçluyum. Benim ne kabahatim vsr?

Demek cumartesine kadar bulacaksınız? Değil mi? -- flavret ederim.

O.U E L L O 63

Yalvarırım kuzum! Cuma günü sabahleyin para elimde olsun.

S/ınoyleıko oturdu, kinin mahlûlü, kalii brotnati, infusion de rhubarbe, tineturae gentianae, aquae, foenicali sözlerini yazdı. Bütün bunlar bir mahlûldii, acılığı gidermek için bir de gül şurubu ilâve ederek çıktı gitti.

XI

A ı>n Küren, “ilasına merasim elbisesiyle giren Samoylen-ko’yu görünce: Öyle bir görünüşün var ki. dedi, sanki beni yakalamaya geliyor sun.

Samoylenko, zoologun âdi tahtaları birbirine çakıştırıp yaptığı büyük masanın yanına oturarak dedi ki:

Evin yanından geçerken düşündüm: gel şuraya girip . zoologu bir göreyim, dedim.

Pencerenin önünde bir şeyler yazan Diyakosu başıyla |selâmladı; Benjur, mukaddes peder! Bir dakika kadar oturup öğle yemeğini hazırlamak için hemen’

eve gideceğim, vakittir... sizi rahatsız etmedim ya?

Zoolog:

Yok. >ok. tebyizle meşgulüz, diye cevap verdi. İncecik yazılarla yazılı kâğıdı masanın üstüne koydu.

Samoylenko:

.Ya, böyle... Vay canına, aman Yarabbi! diye içini çekti; üzerinde ölü. kuru bir yılan yatan tozlanmış bir kitabı mayadan yavaşça kendine” doğru çekereJc ilâve etti:

--- -una, tasavvur et ki yeşil bir döeek kendi işine giderken yolda ansızın böyle bir belâ ile karşılaşılıyor.’ Düşünüyorum, ne korkunç şey! - ‘hvei, tahmin ederim.

Düşmanlarından kendini korumak için zehri mi” var

64

DÜELLO

doğrudan doğruya kendi-

Evet, kendini korumak si hücum etmek için.

Samoylenko derin bir nefes aldı:

Ya, ya, ‘evet... tabiatta her şey faydalıdır, her şey izah olunabilir. Yalnız, benim anlamadığım nokta gu: sen bilgili bir adamsın, lütfen hana izah et bakalım. Bir sıçından büyük olmıyan yırtıcı hayvanlar vardır; görünüşte oldukça güzeldirler, ama son derece, efendime söylüyeyim, alçak,, ahlâksızdırlar. Böyle bir hayvan, meselâ, ormanda gidiyor; yolda bir kuş görüyor, parçajayıp yiyor. Sonra yolana

devam ediyor, otların içinde yumurta ile dolu bir yuva görüyor; artık canı yemek istemiyor, karnı toktur. Böyleyken yine yumurtalardan birini kırıyor, diğerlerini pençeleriyle yuvadan fırlatıp atıyor. Sonra bir kurbağaya raslıyor, onunla oynamağa başlıyor; canını çıkarınca - yalanarak yürüyor. Karşısına bir böcek çıkıyor, ona da bir pençe atıyor...

Yolunun üstündeki her şeyi bozuyor, kırıp geçiriyor... Başkalarının yuvasına giriyor, karine*

yuvalarını yok yere bozuyor, sümüklü böceklerin kabuklarını kırıyor.. Sıçanla karşılaşılıyor, onunla da kavgaya giriyor. Bir-yılın yavrusu, bir fare görünce öldürmeli-dir. Bütün gün hep böyle. Ey, söyle bakalım, böyle bir hay-/ vnm ne lüzumu var? ne diye yaratıldı bu? Von Koren: Bilmiyorum, dedi, hangi hayvandan bahsediyorsun. İhtimal, böcek yiyici bir hayvan bu. E, peki ne olmuş? Kuş onun pençesine düşüyor, çünkü ihtiyatsızdır. Yumurta dolu yuvayı bozdu, | çünkü kuş

beceriksizdir, yuvasını fena yapmış, gizliyememiştir. Kurbağanın renginde herhalde bir kusur olacak; yoksa onu göremiyeycekti ve ilâ... Senin yırtıcı hayvanın ancak tabiatın zürriyet bırakmalarını lüzumlu görmediği zayıfları, beceriksizleri, ihtiyatsızları, bir kelimeyle kusurluları yok eder. Ancak en beceriklileri, en ihtiyatlıları, en kuvvetliler, en iyi gelişmiş olanlar canlı kalır. ‘ Böylece «enin hayvancığının, kendisi dp farkında olmadan tekâmülün cihı jrayesine hizmet ediyor. Samoylenko teklifsizce:

D O E L L O

6S

Evel, «vet, öyle... Ha, aklıma gelmişken, ahbap, bana yüz ruble ödünç versene, dedi.

--•• Peki. ‘Böcek yiyici hayvanlar arasında çok enteresan neville vardır. Meselâ köstebek. Zararlı böcekleri yoıc ettiği için onu faydalı sayarlar. Hikâye ederler ki, güya Almanın ‘biri İmparator I.

Wilhelm’e köstebek derilerinden bir kürk göndermiş, imparator da, güya faydalı hayvanlardan bu kadar çok öldürdüğü için ona azarlama cezası verilmesini emretmiş. Bununla beraber köstebek yırtıcılıkta senin hayvancığından aşağı kalmaz. Sonra çimenleri berbadettiği için de çok zararlıdır.

Von Koren çekmeceyi a^tı, içinden yüz rublelik bir köğüt çıkardı.

-|- Köstebeğin göğüs kafesi yarasanınki gibi kuvvetlidir, dedi ve çekmeceyi kapıyarak sözüne şöyle devam etti:

Kemik ve adaleleri dehşetli gelişmiştir. Ağız teşekkü-lâtı harikuladedir. Eğer köstebek, fil kadar büyük olsaydı müthiş, yenilmez bir hayvan olurdu. Enteresandır, iki köstebek yeraltında karşılaştıkları zaman ikisi de, anlaşmışlar gibiv hemen bir alan açmaya başlarlar. Bu alan onlara kolay çarpışmaları için lâzımdır. Alanı yaptıktan sonra çetin bir savaşa girerler; zayıf olan devrilinceye kadar boğuşurlar. Al şu yüz rubleyi, ama Layevski için almamak şartıyla.

Samoylenko kızardı:

Bir de Layevski için almışım! Sana ne? “ /

--- Layevski için veremem. Biliyorum, sen borç vermeyi seversin. Haydut Kerim de istese verirsin.

Ama kusura bakma: bn yolda sana yardım edemem.

Samoylenko yerinden kalktı. Sağ elini sallıyarak:

Evet, Layevski için istiyorum, dedi^ Evet! Layevski için! Hiçbir iblisin, hiçbir ifritin paramı nasıl kullanacağımı bana” öğretmeye hakkı yoktur. Yermek işinize gelmiyor mu? Ha? .

İViyako? bir kahkaha koyuverdi.

P. 6 .

I

^ DÜELLO

Zoolog:

Kızma, biraz düşün - dedi, “Bay Layevski’ye iyilik etmek bence, zararlı otları sulamak, yahut çekirgeyi beslemek, gibi akıl kârı olmıyan bir iştir.

Samoylenko bağırdı:

Fakat bence soydaşlarımıza yardım etmek vazifemiz. |d ir.

O hakle duvarın, dibinde yatan şu aç Türke de yardım |et! O bir işçidir, senin Layevski’nden daha lüzumlu, daha faydalıdır. Şu \üz rubleyi ona ver! Yahut şu tasarladığın seyahat için bana yüz ruble bağışla!

— \ erecek misin, vermiyecek misin söyle?

Doğru söyle: bu para ona niçin lâzım?

Bu bir sır değil ki. Cumartesi günü Petersburg’» gi-|diyor.

\ on Kore.n kelimeleri uzatarak:

Ya! dedi, aha... Anlıyoruz. Karısı da gidiyor mu, nasıl oluyor?

:— Şimdilik o burada kalacak. Layevski Petersburg’da işini yoluna koyup ona para gönderecek, sonra o da gidecV-k.

Zoolog:

Ustaca! Ustaca! Kurnazca hazırlanmış bir plân. — •diyerek kesik, kesik bir sesle güldü.

Hızla Samoylenko’ya yaklaştı., yüzüne doğru sokuldu, gözlerinin içine bıkarak «ordu: Doğru söyle:

imi kadından soğudu. değil mi? Öyle |değil mi. Söyle: soğudu değil mi?~

Ha? Samoylenko:

Evet, diye cevap verdi. Bir hayli de terlemişti. \ on Korea’ın tiksinti duyduğu yüzünden belliydi.

Ne iğrenç şey! dedi. Şu ikisinden biri, Aleksandr Davidiç: ya sen onun suç ortağısın, yahut da salağın birisin. Seni bir çocuk gibi, vicdansızca kullandığını nasıl anlamıyorsun? Ondan ayrılmak, onu burada bırakmak istediği gün gibi aşikâr. Ru kadın burada senin başına ekşiyecek, yine gün DÜELLO

67

gibi aşikâr ki onu kendi hesabına Petersburg’a göndermen gerekecek. Bu candan dostun, meziyetleriyle seni o kadar kör etti ki, en basit şeyleri bile görmüyorsun?

Samoylenko oturarak:

Bunlar sadece tahmin, dedi.

Tahmin mi? Ama niçin onunla beraber gitmiyor da >nlni/ gidiyor? Ona sor. neden önce kadın, sonra kendisi irilmiyor? Kurnaz it!

Dostu için birden şüphelere, vesveseler» düşen Samoylenko hemen yumuşadı, sesinin tonunu alçalttı. Layevski’nin kendi evinde geçirdiği geceyi hatırlayarak: Bu mümkün değil, dedi, öyle üzülmüyor ki!

-|- Bundan ne çıkar? Hırsızlar, kundakçılar da azap çekerler.

Samoylenko dalgın dalgın:

Diyelim ki, dedi, sen haklısın... Diyelim ki öyle.. Ama o. yabancı ellerde kalmış bir gençtir...

Üniversite gör-müş. Biz de üniversitede okuduk. Ona burada bizden başka vardım ederek kimse yok.

Sadece ikiniz de ayrı ayrı zamanlarda üniversitede bulundunuz; ikiniz de orada havyar kestiniz diye şimdi onun bayağılık etmesine yardım etmek! Akıl alır şey değil!

Samoylenko parmaklarını oynatarak şu düşünceyi ileri “ürdü:

Dur. gel soğukkanlılıkla düşünelim, şöyle bir iş yapılabilir sanırım: ben ona parayı veririm, anlıyor musun, iin: ! i>ir haftayı kadar Nadejda’ Fedorövna’ya. yol parası gön-f’ı rcereği’ne ondan namusu, şerefi üzerine söz alırım.

Sana namusu üzerine söz verir, göz yaşı bile döker. buna kendisi de inanır. Ama bu sözün ne kıymeti olur? Sözünü tuımiyacak, iki yıl sonra da Nevski’de kolunda yeni bir spvpliyle rasladığm zaman, medeniyetin onu bozduğunu, Rmlin’in .’1) bir eşi olduğunu söyliyerek kendisini tnaznr (1) Rudin: Turgenyev’in roman kahramanlarından bir: ,

‘•11 /liiviif; rush hayata uymamaktadır.

|
|

*8 D O E L L O

gösterecek! Allah aşkına şunu bırak! Çekil şu çirkeften, iki elinle şunu karıştırma!

Samoylenko bir dakika düşündükten sonra azimli bir tavırla : Yok. dedi, ne olursa olsun ben ona para vereceğim. Sen rıasıl istersen öyle yap. Ben sadece tahminlere dayanarak adamcağızı reddedemem.

Pekâlâ. Onunla öpüş, koklaj!

Samoylenko korka korkan

Hadi ver yüz rubleyi! dedi. -|- Vermem.

Sessizlik başladı. Samoylenko büsbütün yumuşadı. Yüzünde acıklı, utangaç, yaltaklanan bir ifade belirdi. Bir çocuk utangaçlığı taşıyan bu acınacak yüzü apoletli, madalyalı koskocaman bir adamda görmek doğrusu tuhaftı.

Diyakos kalemi bırakarak:

Buranın başpapazı ruhani bölgesini arabsr ile değil atla dolaşrr. At üstünde dürüşü pek yamandır. Onun ea deliği, alçak gönüllülüğü, kutsal kitaplara uygun bir. büyüklük gösterir.

Konuşma konusunun değişmesinden memnun olan Von Koren sordu: İyi adam mıdır?

--- A. ne demek? İyi olmasa, onu başpapaz yaparlar mıydı?

Von Koren:

.— Başpapazlar arasında çok iyi, çok zeki insanlara ras-lanır, dedi. Ancak, yazık ki birçoklarında kendilerini devlet adamı olarak tasarlamak za’fı var. Birisi Ruslaştırmak içia uğraşır, öbürü ilmi tenkid eder. Bu onların işi değil ki. Onlar sık sık kendi dinî meselelerine baksalar daha iyi ederler.

Bir dünya adamı başpapazlar üzerinde hüküm yürütemez.

Neden, Diyakos? Başpapaz da benim gibi insan. Bu söz I)iyakos’a dokundu. Kalemi eline alarak: D O E L L O

69

Orası öyle değil, dedi. Eğer onun gibi olsayduui takdis etmek hakkınız olurdu; siz de bir başpapaz olurdunuz, ama başpapaz olmadığınıza göre onun gibi değilsiniz demek.

Samoylenko üzüntüyle:

Darılma Diyakos, dedi.

Von Korene dönerek ilâve etti:

Dinle bak ben ne düşündüm. Bu yüz rubleyi basa verme. Sen kışa kadar bende daha üç ay yemek yiyeceksin; peki, bu üç aylığı peşin ver.

Vermem.

Samoylenko gözlerini kırpıştırdı, kızardı. Üstünde yıla» duran kitabı elinde olmıyarak kendine doğru çektı, ona baktı; sonra Tcalkıp şapkasını eline aldı. - ,

Von Koren ona acımıştı. Ayağıyle öfkeli öfkeli bir kâğıdı odanın bir köşesine fırlattı: işte buyurup, böyle adamlarla iş yapın gelin! Şunu anlamalısın ki, bu bir iyilik, bir sevgi değil, yüreksizliktir, düşkünlüktür; bu ir zehirdir! Aklın yaptığını sizin yumuşak, hiçbir işe ya:., maz kalbleriniz bozuyor! Lise talebeliğim zamanında tifoya tutulmuştum. Halamın yüreği dayanamamış, ban mantar turşusu yedirmişti. Az kalsın ölüyordum. Halamla beraber şunu sen de anla ki, insana karşı sevgi yürekte, mide boşluğunda, belde değil, nah işte burada bulunmalıdır! diyerek alnına vurdu.

Yüz rublelik kâğıdı fırlatarak:

Al! dedi.

Samoylenko yüz rubleliği katııyarak yumuşak bir sesle:

Nafile kızılıyorsun Kolya, dedi, ben seni pek iyi anlıyorum, ama... hele sen bir benim yerimde ol.

Sen bir kocakarısın, işte ö kadar! Diyakos gülmeğe başladı.

Von Koren hararetli hararetli:

Dinle, Aleksandr Davidiç,' dedi, son bir rica! Parayı •»ereceğin zaman bu çapkına söyle bir şart koş; ya bayaniyle beraber gitsin, yahut önce onu göndersin. Yoksa parayı verme. Onunla durup uğraşacak değiliz. Ona öyle söyle. Söyle

70

DÜELLO

mezsen. namusum hakkı için, dairesine ^ider. onu itienjiveii lerden aşağıya atarım, seninle de bir daha konuşmam. Bunu iyi bil'

Samoylenko:

E? Onunla giderse yahut onu önceden gönderirse kendisi için daha iyi ya dedi, buna o memrnm bile olur. Hadi Allaha ısmarladık.

Sonra fililer yüzle vedalaşıp Çıktı; ama arkasından kapıyı kapamadan önce Voii Korene İ>ir baktı: yüzüne korkunç, bir şekil vererek:

Seni. ahbap. Mınanlar bozdular! dedi. Evet! Almanlar!

Ertesi gün, yani perşembe günü Marya Konstantinovna. oğlu Kostya'nın isim gününü kutluyordu.

Öğleye herkes börek yemeğe, akşama da çikolata içmeğe davet edilmişti.

Gece Layevski ile Nadejda Fedurovna geldikleri sırada. misafir salonunda çikolatasını yemi-; olan zoolog. Samoylenko'ya soruyordu:

Onunla konuştun mu?

Daha konuşmadım.

Bak açıkça söyle. Ben bu adamların hayâsızlığını anlamıyorum! Bu evdeki ailenin, onlarla bir dam altında bulunmayı nasıl gördüğünü pekâlâ bildikleri halele yine içeriye sokuluyorlar.

Samoylenko:

Eğer her saçma inanca kıyh.ık a-ilırsa, dedi, hiçbir yere gitmemek gerekir.

Halkın serbes.1 aşktan, ahlâksızlıktan nefret etmesi saçımı inanç mıdır?

— Elbette, saçına inançtır, her şeyi fena görmektir. Askerler hoppa bir kız görünce kahkahayı basarlar. ıslık çalarlar. Onlnr.a bir sor: kendileri nedir?

Boşuna yere ıslık çalmazlar. Kızların meşru olmıyan çocuklarını boğarak kürek cezası giymeleri.

Anna Karenin-

DOELIO

71

na'niH (I.) kecdıııi irenin altına atması, köylerde kapıların katranla sıvanması, K«tya'da senin de.

benim de hoşumuza giden şeyin, kendisinde bir ruh temizliği olması, sâf aşk diye bir .şey olmadığını bildikleri halde herkesin böyle bir aşk ihtiyacını belirsiz olarak hissetmesi, bütün bunlar boş inançlar mıdır? Tabiî ayıklanmadan yakasını kurtaran ancak bunlardır, ahbap. Cinslerin münasebetlerini düzenlyien bu kör kuvvet olmasaydı, Layevski'ler sana Hanya ile Konyayı gösterirlerdi: insanlık da iki yıl içinde soysuzlaşır giderdi.

Layevski misafir salonuna girdi, herkesle selâmlaşı: Von Koren'in elini sıkarken yaltaklanan bir eda ile gülümsedi. Bir sırasını kollıyarak Samoylenko'ya dedi ki: Affedersin, Aleksi Davidiç. caxw bir iki sözüm var. Samoylenko kalktı, kolunu onun beline doladı; beraberce

vikorlim. Aleksandriç'in çalışma odasına gittiler. Layveski tırnaklarını kemirerek: Yarın cuma; vadettiğini parayı hazırladın mı? dedi.

Ancak iki yüz on rubleyi buldum. Gerisini bugün. olmazsa yarın bulacağım. Merak etme.

1-ayevski derin bir nefes aldı. Sevincinden elleri titriyordu: , Şükür Allaha!.. Beni kurtarıyorsun. Aleksandr Davidiç. Allahm, saadetimin, neyin adına istersen yemin ederim, idder gitmez bu parayı göndereceğim. Eski borcumu da göndereceğim.

Samoylejiko onun elbisesinin düğmesini tuttu, ötkle ile: -- Bak. Vanya... dedi, senin aile işlerine karıştığım için

teni affet. ami... Nadejda Fedorovna ile beraber gitsen olmaz im?

Ne luhatsın, bu mümkün mu? İkimizden birimizin mutlaka kalması lâzım, yoksa alacaklılar kıyameti koparırlar. Dükkânlara yedi yüz rıhle, belki de daha fazla, borcum var.

{}) Annı Korenin: Tolstoy'un meşhur romanının kahramanı. |

72 DÜELLO

Dur hele, paralarını gönderip ağızlarını kapatayım, sonr» da o buradan ayrılır.

Peki... Ama önce onu göndersen olmaz mı?

Ah Yarabbi, bu kabil mi? Bir kadın o, yalnız başına orada ne yapar? Ne bilir ki? Bu ancak vakit kaybetmek, fazla para harcamak olur.

Samoylenko içinden:

«Mâkul» diye düşündü. Ama Von Koren'le konuşmalarını ııatırlayınca gözlerini yere indirerek üzgün bir eda ile dedi ki:

Fikrini kabul edemem. Ya onunla beraber gidersin, yahut önce onu gönderirsin. Yoksa... yoksa sana parara Te-temem. Bu benim son sözüm...

Geri geri yürüdü, kapıyı sırtı ile iterek kızarmış, büsbütün şaşkın bir halde salona girdi.

Layevski salona dönerken içinden:

«Cuma... Cuma... Cuma..* diyordu.

Ona bir fincan çikolata verdiler. Bu sıcak çikolata ile dudaklarını, dilini yakarak,

«Cuma... Cuma...» diye düşündü.

«Cuma» sözü nedense kafasından gitmiyordu. Cumadan başka birşey düşünmüyordu; dimağında değil

de kalbine yakın bir yerde yalnız birşey. vardı: cumartesi günü gidemiye-eek.

İyi giyinmiş, şakakları taranmış Nikodim Aleksandriç karşılarında durmuş rica ediyordu: Yeyiniz çok rica ederim, yiyniz efendim...

Marya Konstantinovna misafirlere Katya'nın notlarını gösteriyor, kelimeleri uzatarak: Şimdi okumak çok zor, dehşetli zor! O kadar çok şey isteniyor ki... diye şikâyet ediyordu.

Katya bu övmeler karşısında utancından nereye gizleneceğini bilmez bir halde: Anne! diye inledi.

Layevski notları gözden geçirerek taidir etti. Din bilgisi, Rusça, hal ve hareket, beşler, dörtler gözlerinin önünde

DOELLO

73

dans ediyorlar, ve bütün bunlarda zihnine musallat olan cuma fikri,, Nikodim Aleksandriç'in taranmış şakakları, Katya'nın kırmızı yanaklariyle birlikte ona öyle sonsuz, öyle yenilmez bir cair sıkıntısı veriyordu ki ye'sinden neredeyse haykıracaktı.

Kendi kendine sordu:

«Demek gidemiyeceğim ha?»

İki oyun masasını yan yana getirdiler, posta oyunu oynamak için oturdular. Layevski de oturdu.

Gülümsiyerek cebinden bir kurşun kalem çıkararak dü-şSndü:

«Cuma... Cuma... Cuma...»

Durumunu düşünmek istiyor, ama cesaret edemiyordu. Kendi kendinden bile uzun zaman o kadar dikkatle, ihtimamla gizlediği hileyi doktorun çaktığını düşünmek ona korkunç geliyordu. Geleceğini düşünürken fikirlerine hiçbir zaman alabildiğine yol vermezdi. Trene binip gidecek; işte onun hayatının meselesi böyle çözülür, fikirlerini daha ileri gitmeğe bırakmazdı. Uzak bir gelecekte, Nadejda Fedorovna'dan ayrılma, borçları ödemek için Petersburg sokaklarından birinde küçük bir yalana başvurma fikri, steppe, uzak, donuk bir ışık gibi araya kafasında parlayıp sönerdi. Yalnız bir defacık yalan söyleyecek, sonra nefsinin tam mânasıyla ıslah edecekti. Ne iyi şey: küçük bir yalan pahasına büyük bir gerçek satın al»ış, olacaktı. “

Şimdi ise, doktor reddetmekle hilesini uluorta yüzüne vurunca uzak bir gelecekte değil, bugün de, yarın da, bir ay sonra da, belki bütün hayatı müddetince yalanın ona lâzım olacağını anlamıştı.

Buradan gidebilmek için Nadejda Fedo-rovna'ya, alacaklılara, üstlerine yalan söylemesi lâzımdı.

Sonra, Petersburg'da para bulmak için annesine yalan atması, Nadejda Fedorovna'dan artık

ayrıldığını söylemesi gerekiyordu. Annesi ona beş yüz rubleden fazla vermiyecekti; şu halde, kısa bir zamanda para gönderecek durumda olmayacağına göre doktoru şimdiden aldatmış oluyordu. Sonra Nadejda Fedorov-na Petersburg's gelince, ondan ayrılmak için büyük küçük P. 7 .

74

D ö E L L O

bir sürü hileye başvurmak lâzım gelecekti. Yine göz yaşlan, can sıkıntısı, iğrenç hayat, pişmanlık... O

halde içinde hiçbir değişiklik, olacak değil. Aldatma, işte o kadar. Layevski'nin hayalinde koskocaman bir yaaln dağı yükseldi. Onu bir sıçrayışta aşmak, parça parça yalan söylememek için kestirme bir tedbire başvurmak lâzımdı. Meselâ h'çbir şey söylemeden kalkmak, şapkasını giymek, hemen o anda parasız yola çıkmak... Hiçbir şey söylemeden... Ama Layevski, kendisi için bunun imkânsız olduğunu hissediyordu.

içinden: , ,

«Cuma, cuma... dedi. Cuma...».

Küçücük puslalar yazıp ikişer 'kat katlıyor, Nikodim Alek-sandriç'in eski silindirine yerleştiriyorlardı.

Yeter derecede pusla toplanınca postacı rolünü yapan Katya masanın etraftım dolaşarak- onları dajçtıttı. Gülünç puslalar alan've daha gülüncünü yazmağa çalışan IMyakos, Katya, Kostya sevinç içindeydiler.

Nadejda Fedorovna .aldığı bir puslada şunları okudu:

«Seninle konuşmamız lâzım.»

Marya Konstantinovna'ya göz attı: o, içli bir eda ile gülümsiyerek başını salladı. -

Nadejda FeiWovna:

«Ne konuşacağız? Herşeyi söylemek olmazsa konuşmaya ne lüzumu var» diye düşündü.

Misafirliğe gelmeden önce Layevski'nin boyun bağına bağlamış, bu basit iş şuhunu hüznle, acı ile doldurmuştu.. Layevski'nin yüzündeki kaygı, dalgın bakışları, solgunluğu, son zamanlarda onda görülen anlaşılmaz değişiklik, kendisinin de ondan müthiş bir sır saklaması, boyun bağına bağlarken

•ellerinin titremesi, bütün bunlar nedense, birlikte daha pek as yaşıyacaklarmı anlatıyordu. Tıpkı kutsal bir tasvire bakar gibi, korkuyla pişmanlıkla ona baktı, içinden:

«Affet, affet...» dedi.

Masanın öbür tarafında onun karşısında Açmiyanov oturuyor, sevdalı siyah gözlerini ondan

ayırmıyordu. Arzular genç kadını sarsıyor, kendi kendinden utanıyordu; korkuyordu ki acı, keder bile kirli bir ihtirasa boyun eğmesine, bugün değilse

D O E LLO

75

yarın engel olamıyaçaktır. Kaşarlanmış bir ayyaş gibi kendine hâkim olmağa artık kudreti yoktur.

Kendisi için yüz karası, Layevski için ağır olan bu hayata devam etmemek, buradan gitmek kararını verdi. Kendisini bırakması için Layevski'ye göz yaşları dökerek yalvaracak, razı olmazsa gizlice kaçacak; olup bitenleri ona anlatmıyacak. Varsın, temiz hâtırasını saklasın.

Okudu:

«Seviyorum, seviyorum, seviyorum».

Bu pusula Açmiyanov'dandı.

Hücre bir köşede yaşıyacak, çalışacak, Layevski'ye «meçhul birisinden» imzasıyla para, dikilmiş gömlekler, tütün gönderecek, yanına ancak ihtiyarlığında, ağır hasta olursa; hastabakıcı gerekirse dönecek. Neden karısı olmayı kabul etmeyip kendisini terk ettiğini öğrendiği zaman Layevski onun fedakârlığını takdir edecek, ondan af diliyecek.

«Büyük burnunuz var».

Bu Diyakostan yahut Kostya'dan gelmiş olmalıydı.

Nadejda Fedorovna ile Layevski vedalaşırken onu sıkı sıkı kucakladığını, ona elini öptürdüğünü, bütün hayatı boyunca onu seveceğine yemin ettiğini, sonra hücre bir köşede yabancı insanlar arasında yaşarken her gün uzaklarda bir yerde kendi temiz hâtırasını taşıyan bir dostu, sevgili, asıl, yüksek bir insan bulunduğunu düşüneceğini hayalinden geçirdi.

«Eğer bugün bana randevu vermezseniz namusum üzerine yemin ediyorum, tedbir alacağım. Akli başında insanlara karşı böyle davranılmaz, bunu anlamak lâzım».

Bu pusula Kirilin'dendi.

xm

Layevski iki pusula almıştı. Birini açarak okudu:

«Gitme, yavrum»

«Bunu İrim yazabilir? — diye düşündü — Samoylenko değil elbet... Diyakos da değil, çünkü benim gitmek istediğimi bilmez. Von Koren mi dersin?»

Zoolog masaya iğilmiş bir ehram çiziyordu. Layevski'ye gözlerinin içi gülüyor gibi geldi.

7« DOELLO

İhtimal ki Samoylenko gevezelik edip ona söylemiştir...» diye düşündü.

Öteki puslada aynı uzun kuyuklu, çarpık, işlek el yazısıyle:

«Birisi var ki cumartesi günü gidemiyor» diye yazılıydı.

Layevski içinden:

«Kaba alay bu! dedi. Cuma, cuma...»

Boğazına bir şey tıkanı. Yakasına dokunarak öksürdü. Fakat boğazından öksürük yerine bir kahkaha çıktı:

Ha—Ha—Ha! Ha—Ha—Ha!

«Nedir bu benim halim» — diyordu içinden — Ha—Ha— Ha! ‘ .

Kendini tutmaya çalıştı; eliyle ağzını tuttu, ama kahkaha, göğsünü, boynunu sıkıyor, eli ağzını kapatamıyordu.

Gülmekten katılarak düşündü:

«Ama ne sersemlik bu! Aklımı oynattım mı yoksa?»

Gülmesi arttıkça arttı, fino havlaması gibi bir hal aid». Masadan kalkmak istiyor, fakat ayakları ona itaat etmiyordu. ,Sağ eli acayip bir şekilde, elinde olmıyarak masanın üzerine fırladı; puslaları titreye titreye yakalıyarak sıktı. Etrafin hayretli bakışlarını, Samoylenko'nun ciddi, ürkmüş yüzünü, Zoologun soğuk bir alayla, tiksintiyle dolu bakışlarını gördü; kendisine sinir buhranı geldiğini anladı.

Yüzünde göz yaşlarının sıcaklığını hissederek içinden:

«Ne çirkin şey, ne ayıp şey. Ah, ah, ne rezalet! Böyle iş hiç başıma gelmemişti...» dedi.

İşte, onu koltuğuna girerek bir yere götürdüler. İşte gözlerinin önünde bir bardak parıldadı, dişlerine çarptı, sn göğsünden aşağı aktı. tşte küçük bir oda, temiz, kar gibi beyaz çarşaflarla örtülü yan yana iki yatak. Yataklardan birine yığılarak hıçkırmaya başladı.

Samoylenko:

Bir şey değil, bir şey değil, dedi, bazan olur bu...

Korkudan sapsarı kesilen Nadejda Fedorovna zangır zangır titriyordu. Korkun bir önsezi ile yatağın baş ucunda durarak sordu:

Ne oldu sana? Ne oldu? Allah aşkına söyle... «Acaba Kirilin ona bir şey mi yazdı?» diye düşündü.

D O ELLO

77

Layevski hem gülerek, hem ağlıyarak:

Bir şey değil... dedi. Çık buradan, kuzum dedi.

‘ Yüzü ne kin, ne tiksinti ifade ediyordu; demek bir şey bilmiyordu. Nadejda Fedorovna biraz rahatladı, salona döndü. Marya Konstantinovna genç kadının yanına oturup elini eline alarak: Telâş etmeyiniz şekerim! Geçer, dedi. Erkekler de biz günahkârlar gibi zayıftırlar. Siz şimdi ikiniz de buhraa geçiriyorsunuz... Sebebi malûm! E, şekerim, cevap bekliyorum haydi konuşalım.

Nadejda Fedorovna Layevski’nin hıçkırıklarına kula kabartarak: Hayır, konuşamayız... dedi. Kederim var... Müsaade ediniz de gideyim.

Mafya Konstantinovna hayretle:

A, a! Nasıl olur, şekerim! Akşam yemeği yemeden «zi bırakır mıyim? Yiyelim, sonra güle güle...

Nadejda Fedorovna:

Kederim var... dedi, düşmemek için iki eliyle kol-ttığın arkalığına tutundu.

Von Koren salona girerken neşeli bir eda ile:

Onda çocuk havalesi var! dedi.

Ama | Nadejda Fedorovna’yı görünce bozularak dışarı çıktı.

Sinir buhranı geçince Layevski doğruldu, yabancı bir yatakta oturup düşündü:

«Ayıp, kadınlar gibi hüngür hüngür ağlıyorum! Her halde rezil, kepaze oldum. Arka kapıdan çıkar giderim... Ama bu da sinir buhranına fazla önem verdiğimi gösterir. İşi şakaya vurmak lâzım.»

Aynaya baktı; biraz daha oturduktan sonra salona gir-<fi.

Gulümsiyerek:

Ben buradayım, dedi!

Fena halde utanmıştı; orada bulunmasının başkalarını» da utanç verdiğini hissetmijti.

Oturarak:

78

Bu gibi şeyler olur, dedi. Oturuyordum, efendim, birdenbire böğrümde müthiş bir sancı hissettim.

Dayanılmaz bir sancı... Sinirlerim dayaVunadı ve... -ve işte bu yakışksız hâdise çıktı. Asrımız sinir asrı, ne yaparsın!

. Akşam yemeğinde şarap içti, konuştu, arasira da titreye-titrete içini çekiyor, sancıyı hâlâ hissediyormuş gibi yaparak böğrünü oğuşturuyordu. Nadejda Fedorovna'dan başka ona inanan yoktu, bunu o da görüyordu.

Saat cmâ doğru bulvara gezmeğe çıktılar. Nadejda Fe-dorovna, Kirilin kendisine bir şey söyler korkusuyla Marya Konstantinovna ile çocuklarının yanından ayrılmamağa gayret ediyordu. Korkudan, kederden bitkin bir hale gelmiş, sıtması geleceğim hissederek dermanı kesilmişti, ayakları güçlkle kımıldanıyordu. Ama Kirilin'in, Açmiyanov'un yahut ikisinin birden peşine takılacaklarını bildiği için eve gitmiyordu.

Kirilin arkadan Nikodim Aleksandriçe beraber geliyor, sesini bir ahenge uydurarak yeyaşça: Benimle eğlenmeye gel-mez! Gelmez! diyordu.

Bulvardan gaziroya doğru saptılar, sahil boyunca yürü-. düler, uzun müddet denizin fosforlanışını seyrettiler. Von Koren onun neden fosforlandığını anlatmaya koyuldu.

xrv

Layevski:

Vint oynamak zamanı . geldi— beni beklerler. Allaha ısmarladık, baylar dedi.

Nadejda Fedorovna:

Ben de geliyorum, dur diyerek koluna girdi.

Kafile ile vedalaştılar, ayrıldılar. Kirilin de veda etti, aynı yoldan gideceğim söyliyerek onlarla beraber yürüdü.

Nadejda Fedorovna içinden:

«Varsın ne olacaksa olsun» diyordu.

Ona öyle geliyordu ki bütün kötü hâtıraları taşından çıkmış, karanlıkta onunla yan yana yürüyorlar.

Kendisi ise mürekkebe düşmüş bir sinek gibi kaldırımında güçlkle sürükleniyor, Layevski'nin yanlarını, kollarını kirletiyordu: «Eğer Kirilin fena bir şey yaparsa kabahat onun değil, sadece kenDÜELLO

dişinin olacaktı. Çünkü zaman olmuştu ki onunla hiçbir erkek Kirilin gibi konuşmamıştı, ama bit anda onu bir iplik gibi kesip atmış, adamcağızı büsbütün harabetmişti. Bunda kim kabahatli idi?

İhtiraslariyle mest bir halde, hiç tanımadığı adama, ihtimal ki sadece güzel, uzun boylu olduğu için güler yüz göstermeğe başlamış, iki randevudan sonra da bıkmış, onu bırakmıştı. Bunun için, şimdi bu adamın ona karşı islediği gibi hareket etmeğe hakkı yok muydu?.

Layveski durarak:

, — Burada senden ayrılacağım, yavrum. Ivan Mihayliç seni eve kadar götürür, dedi.

Kirilin'i selâmladı. Bulvarı hızla karşıya geçerek caddeden pencereleri ısıldıyan Şeşkovski'nin evine doğru yürüdü. Sonra bahçe kapısının kapandığı işitildi,

Kirilin:

Müsaadenizle anlaşıalım, — diye başladı — Ben çocuk , değilim, bir Açkasov yahut Laçkasov, Saçkosov değilim.. Ciddî bir alaka isterim.

Nadejda Fedomvna'nın kalbi şiddetle çarpıyordu, hiç cevap vermedi.

Kirilin devam etti:

Bana karşı muamelenizin birdenbire değişmesini önce cilve diye izah etmiştim. Şimdi görüyorum ki siz sadece akli başında insanlara karşı nasıl davranacağınızı bilmiyorsunuz. Benimle, şu Ermeni çocuğıyle eğlenir gibi sadece eğlenmek istediniz. Ama ben akli başında bir adamım, bana akli başında bir adam muamele» yapılmasını isterim. Evet. şimdi em-rinizdeyim...

Naedajda Fedorovna:

--- Kederim v,ar, diyerek ağlamağa başladı, göz yaşlarını göstermemek için öteye döndü.

Benim de kederim var, ama bundan ne çıkar?

Kirilin bir müddet suetn; sonra ağır ağır. dıraklayo dıraklaya jdedi ki: Tekrar ediyorum, hanımefendi, eğer bu akşam bana randevu vermezseniz şimdi rezalet çıkarırım.

Bir akşam beni bırakınız - dedi Nadejda Fedorovna.

80

D O E L L O

Sesi, kendisinin de tanıyamıyacağı kadar acıklı, | doku. nakliydi.

Size ders vermeliyim... Sesimin kaba tonunu affedin, ama size ders vermem lâzm. Evet, yazk ki size ders vermem lâzmgelyior. İki randevu istiyorum: biri bugün, biri yarıs. Öbür gün tamamıyla

serbestsiniz; istediğinizle, istediğiniz yere gidebilirsiniz. Bugün, yarın.

Nadejda Fedorovna evlerinin küçük kapısına yaklaştı, durdu. Zangır zangır titriyordu. Karanlıkta beyaz bir ceketten başka bir şey görmiyerek mırıldandı:

Bırakınız beni! Haklısınız, ben çok kötü bir kadınlm... Kabahatliyim. Ama bırakınız beni... rica ederim. -onun soğuk eline dokunarak titredi - yalvarırım size...

Kirilin içini çekti:

Heyhat! sizi bırakmak , plânımda ypk. Ben sadece size ders vermek istiyorum; çünkü Madam, ben kadınlara az inanırım.

Kederim var...

Nadejda Fedorovna denizin ahenkli gürültüsünü dinledi, yıldızlarla dolu gökyüzüne baktı; bir an önce der şeye son verme, bu lânetli hayattan onun denizlerinden, yıldızlarından, erkeklerinden, sıtmalarından uzaklaşmak istedi....

Soğuk bir eda ile:

Ama yalnız bizim evde olmasın... dedi. Beni bir yere götürünüz.

Muhidof'a gidelim. En iyisi orası.

Nerede o?

Kski kalenin yanında.

Nadejda Fedorovna caddeden hızla yürüdü, sonra dağlara doğru uzanan yola saptı. Ortalık karanlıktı.

Kaldırımın öte-sında berisinde, ışıklı pencerelerden düşen yol yol soluk ışıklar vardı. Ona öyle geliyordu ki bir sinek gibi kâh mürekkebin içine düşüyor, kâh oradan sürünerek tekrar ışığa çıkıyordu. Kirilin arkasından geliyordu. Bir yerde ayağı kaydı, az kalsın düşüyordu, güldü.

Nadejda Fedorovna içinden:

D O E L L O

»I

«Sarhoş, dedi, ne çıkar, ne çıkar... varsın olsun».

Biraz sonra Açmiyanov da kafilenden ayrıldı,' Nadejda Fedorovna'yı sandal gezintisine davet etmek için

«kasından yürüdü. Evine yaklaştı, bahçe duvarının üstünden baktı: poa-cerelel ardına kadar açıktı,

ışık yoktu.

Nadejda Fedorovna! diye seslendi. Aradan bir dakika geçtikten sonra tekrar seslendi..

Olgan'ın sesi duyuldu:

Kim o? ‘

Nadejda Fedorovna evde mi?

Yok. Daha gelmedi.

Açmiyanov büyük bir kaygı duymaya başladı, içinden: «Tuhaf... çok tuhaf... dedi. Halbuki eve dönmüştü.. Bulvarı, sonra caddeyi geçti. Şeşkovski'nin penceresinden içeri baktı. Layevski masaya oturmuş, dikkatle iskambil kâğıtlarına bakıyordu.

Tuhaf, çok tuhaf... diye mırıldandı. Layevski'nin sinir buhranını hatırlıyarak utandı.

Evde değilse nerde, peki?

Tekrar Nadejda Fedorovna'nın evine giderek karanlık pencerelere baktı.

O gün öğle vakti Bitügov'larda buluştuklarını, akşama birlikte sandal gezintisi için kendisine söz verdiği düşünerek içinden:

«Bu bir oyun, oyun» dedi.

Kirilin'in oturduğu evin pencereleri karanlıktı. Kapıda bir zaptiye sıranın üzerine oturmuş uyuyordu.

Pencerelere, zaptiyeye bakınca, Açmiyanov her şeyi anladı. Evine gitmeye karar verdi, yürüdü. Ama kendini yine Nadejda Fedorov-»a'nın evinin yanlarında buldu. Bir sıraya oturdu. Kıskançlıktan, öfkeden başının tutuştuğunu hissederek şapkasını çıkardı.

Şehir kilisesinin saati yirmi dört saatte ancak iki defa çalardı: öğle vaktiyle gece yarısı.

Saat gece yarısını çaldıktan biraz sonra telâşlı bir ayak sesi duyuldu.

Açmiyanov şöyle bir ses işitti:

82

DÜELLO

- : Demek yarın akşam yine Mıridov'da! Sası sekizde. AUaha ısmarladık, efendim!

.

Açmiyanov, Kirilin'in sesini tanıdı.

Bahçe duvarının yanında Nadejda Fedorovna göründü. Açmiyanov'un sıra üzerinde oturduğunu fark etmeksizin yanından bir gölge gibi geçti, küçük kapıyı açtı, onu açık bırakarak eve girdi. Odasında mumu yaktı, çarçabuk soyundu, ama. yatağa girmedi, sandalyenin önünde diz çöktü, kollarını sandalyeye sardı, alnını üzerine bırakıverdi.

Layevski saat üçte eve döndü.

XV

Toplan değil de parça parça yalan söylemeye karar verince, Layevski'nin cumartesine mutlaka hareket etmek için ertesi günü saat ikide Samoylenko'dan para istemeye gitti.

Ruhundaki sıkıntıya acı bir de utanç hissi katan bir gün önceki isteriden sonra bu şehirde kalmak imkânsızdı. Düşünüyordu ki, Samoylenko şartlarında dayatırsa, razı olup parayı almak, ertesi gün tam hareket anında da Nadejda Fedorov-na'nın gitmeyi kabul etmediğini söylemek mümkündü.

Bütün bunların kendi menfaati için yapıldığına Nadejda Fedorov-na'yı daha akşamdan inandırabilirdi.

Von Koren'in nüfuz ve tesiri altında bulunduğu meydanda olan Samoylenko, para vermez yahut yeni bir şart koşarsa, bugün bir yük vapuru, hattâ yelkenli bir Noyiy Afon'a yahut Novorosiski'ye gider, oradan annesine dokunaklı bir telgraf çeker, ona para gönderi ncey e kadar orada kalır.

Simoylenkö'nun evine geldiği zaman salonda Von Koren*! buldu. Zoolog daha şimdi yemeğe gelmiş, âdeti üzere albümü açniij, silindirli erkeklerle hotozlu kadınlara bakıyordu.

Layevski onu görffnce içinden:

«Ne aksilik dedi, Mâni olabilir». Merhaba!

Von Koren ona bakmadan cevap verdi:

Merhaba!

. Aleksandr Davidiç evde mi? -- Evet, mutfakta.

DÜELLO »S

Layevski mutfığa gitti, ama Samoylenko'yu salata ile meşgul görünce salona dönerek oturdu.

Zoologun bulunduğu yerde kendisini her zaman rahatsız hissederci. Şimdi de, isteriden bahsetmek gerekecek diye korkuyordu.

Bir dakika sessiz geçti.

Von Koren birdenbire görrierini Layevski'ye dikerek sordu:

Dünkü krizden sonra kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

Layevski kızardı:

Mükemmel, dedi. Zaten ehemmiyetli bir şey değildi ki...

||— Düne kadar, ben isteri yalnız kadınlarda olur sanmıştım, bunun için sizinkini hora illeti sanmıştım.

Layevski yaltaklanan bir eda ile gülümsedi:

«Bu ne nezaketsizlik! Pekâlâ biliyor ki benim için çok ağır bu...s diye düşündü, gülümsemeye devam ederek:

Evet, gülünç bir şey oldu, dedi. Bu sabah hep güldüm. Sinir buhranının garip olan tarafı şu ki, saçma olduğunu bilirsin, içinden gülersin, ama öbür taraftan da hüngür hüngür ağlarsın., Bui sinirli asrımızda sinirlerimizin esiriyiz, onlar bizim efendilerimizdir; istedikleri gibi hükmederler bize.

Medeniyet bu yolda bize yaman hizmet etti.

Layevski söylüyor, Von Koren'in ciddiyetle, dikkatle dinlemesinden, okur gibi gözlerini kırpmaksızın dikkatle kendisine bakmasından rahtsız oluyordu. Von Koren'den hoşlanmamasına rağmen yüzündeki yaltaklanıcı gülümsemeyi bir türlü atarnadığı için kendi kendine içerliyordu.

Gerçi kabul etmek lâzım ki, - diye devam etti, - buhran için yakın ve oldukça yeter derecede temelli sebepler vardı. Son zamanlarda sıhhatim sarsıldı. Buna can sıkıntısını, devamlı parasızlığı, insan ve ortak alâka yokluğunu da katınız... Berbat bir durum...

Vnn Koren:

Evet, derfi, durumunuz ümitsiz.

Hem bir alay, hem de hoşla gitmiyen bir kehanet saklıyan bu sakın, soğuk «özler Layevski'ye dokundu. Zoologun alayla, tiksinti ile dolu dünkü bakışlarını hatırladı, bir müddet 84

DOELLO

sustuktan sonra bu sefer gülümsemeksizin sordu 1

Benim durumumu siz nereden biliyorsunuz?

Daha şimdi siz kendiniz bahsettiniz. Sonra, dostlarınız «ize öyle candan alâka gösteriyorlar ki, bütün gün hep sizden bahsediyorlar.

Hangi dostlar? Samoylenko mu?

Evet, o da.

Aleksandr Davidiç’e, daha doğrusu bütün dostlarıma rica •ederim, benimle o kadar uğraşmasınlar.

İşte Samoylenko geliyor, sizinle az uğraşmasını kea-disinden rica edin.

Layevsjki:

Kullandığınız tonun mânasını anlamıyorum, diye mı rıldandı. Onu öyle bir his kaplamıştı ki, sanki zoologun kendisinden tiksindiğini, onu hor gördüğünü, onunla alay ettiğini, en amansız düşmanı olduğunu ancak şimdi anlıyordu.

Hınç, dünkü gülmek arzusu gibi göğsünü, boynunu öyle sıkıyordu ki, yüksek sesle konuşmağa kendinde kuvvet bulamıyordu. Yavaşça:

Bu tonu başka birisine’ saklayınız, dedi. Samoylenko ceketsiz, mutfağın boğucu sıcaklığıyla terlemiş, kızarmış bir halde içeri girdi.

Ay, burada mısın? dedi. Merhaba yavrum, yeme* yedin mi? Teklifi tekellüfü bırak: yedin mi?

Aleksandr Davidiç, - dedi Layevski - mahrem bir ric» ile sana başvurdumsa bu demek değildir ki ağır başlı olmak,

‘ başkalarının pırlarına saygı göstermek ödevinden seni affettim.

Samoylenko hayretle sordu: |

Ne olmuş ki?

layevski sesini yükselterek ve heyecandan ayak değiştirerek devam etti: Paran yoksa verme, ricamı yerine getirme, ama her sokak başında durumumun ümitsiz olduğun»

falan ilân etmeğe ne lüzum var? Bu iyiliklere ve dostça alâkalara, bîr kapiklik yapılp da bir rublelik söylendikleri zaman ben tahammül edemem T Yaptığın iyiliklerlp istediğin kadar öğün; DOELLO

ama benim sırlarımı açığa vurmak hakkını sana kimse vermedi!

Samoylenko şaşırdı, kızmağa başladı.

Hangi sırlar? — diye sordu —. Eğer küfretmeğe gel-önse git; sonra gelirsin!

Birine kızdığın zaman yüze kadar say sakinleşirsin, düş-ornnu hatırladı; çabuk çabuk saymağa başladı. Layevski devamla:

Rica ederim, dedi, benimle meşgul olmayın! Bana dikkat etmeyin. Benim durumum, nasıl yaşadığım kimin nesine gerek? Evet, gitmek istiyorum! Evet, borç ediyorum, içiyorum, başkasının karisiyle yaşıyorum, bende isteri var, bayağıyım, bazıları gibi ince fikirli değilim; ama bu kimin nesine gerek?

İnsanın şahsına biraz saygı gösterin!

Samoylenko otuz altıya kadar saymıştı:

Affedersin, kardeşim, dedi, ama.... Layevski sözünü kesti:

İnsanın şahsına biraz saygı gösterin! Başkası hesabına olan bu sonu gelmez dedikodular, ahlalar, vahlar, sonu gelmez casusluklar, dostça alâkalar yerine bibine batsın! Ödünç para veriyorlar,’

ama çocukmuşum gibi şartlar koşuyorlar. Beni ne yerine kıyıyorlar bilmiyorum! Hiçbir şey istemem!

Heyecandan sarsılarak ve sinir buhranı yine gelecek, korkasıyla haykırdı.

Bir şimşek gibi kafasında şu düşünce parlayıp göndü: «Demek Cumartesi günü gidemiyeceğim ha?»

Sonra yine devatn etti:

Hiçbir şey istemem! yalnız, rica ederim, lütfen benî-bu vesayetten kurtarın. Ben çocuk değilim, deli de değilim, rica ederim, üzerimden bu gözetlemeyi kaldırın!

Diyakos içeri girdi, Layevski’yi sararmış, ellerini sal-ırken, acayip bir sesle. prens Vorontsov’un portresine hitabe-erken görünce kapının yanında taş gibi durakladı.

Layevski devam ediyordu:

Durmadan beni gözetlemek insanlık şerefime doku-86 D O ELLO

nuyor. Gönüllü casuslardan rica ederim, casusluklarına son versinler. Artık yeter!

Yüze kadar sayan Samoylenko; kıpkırmızı kesilerek La-yevski’ye yaklaşıp sordu: Ne dedin.... Ne dediniz

Lâyevski göğüs geçirdi, kasketini alarak tekrar etti: Artık yeter!

Samoylenko hecelerine üzerine basa basa:

Ben bir Rus doktoruyum, bir asilzadeyim, devlet müşaviriyim! dedi. Hiçbir zaman casus olmadım hiç kimsenin beni tahkir etmesine müsaade edemem! — Son kelimeye şiddet vererek haykırdı — Kes sesini!

Doktoru hiçbir zaman böyle heybetli, böyle asık suratlı, bu kadar kızarmış ve korkunç görmemiş olan Diyakos ağzını kapıyarak sofaya kaçtı, orada katıla katıla güldü.

Lâjevski, tıpkı bir duman içinde Koren'in kalktığını, ellerini pantolonunun 'ceplerine sokarak daha ne olacak diye bekler gibi bir poz alıp durduğunu gördü. Bu sakın poz, La-yevski'ye aşırı derecede küstahça, hakaret edici göründü.

Samoylenko:

Sözünüzü geri alınız! —• diye bağırdı.

Ne söylediğini artık hatırlamıyan Lâjevski, cevap verdi:

Beni rahat bırakınız! Bir şey istemiyorum! Yalnız Alman Yahudilerinin ve sizin beni rahat bırakmanızı istiyorum! Yoksa tedbir alacağım! Dövüşeceğim! .

Von Koren masadan kalkarak:

Şimdi anlaşıldı, dedi. Bay Layevski'nin canı, buradan gitmeden önce bir düello istiyor. Ben ona bu zevki tat-tırabilirim. Bay Lâjevski, davetinizi kabul ediyorum.

Lâjevski zoologa yaklaştı, nefretle önün esmer alına, kıvrıkcık saçlarına bakarak yavaşça: Düello mu? dedi, düello mu? Peki! Nefret ediyorum sizden! Nefret ediyorum!

Çok güzel. Yarın sabah erkenden Kerbalay'm yakınında... . bütün erkâniyle, isteğiniz gibi. Ama, şimdi buradan çek arabanı.

B\0 E L L O 87

Lâyevski güçlükle nefes alarak yavaşça:

Nefret ediyorum, dedi, çoktan, beridir ki sizden nefret «diyorum! Düello! Peki!

Defet şunu, Aleksandr Davidiç, yoksa ben gidiyorum; ısırarak beni.

Von Koren'in sakinleşen sesi doktoru yatıştırdı; birdenbire kendine geldi, aklını başına topladı, Layevski'yi iki eljyle belinden yakalıyorak, zoologdan uzaklaştırdı; yumuşak, heyecandan titreyen bir sesle:

Dostlarım... İyi yürekli sevgili dostlarım... Öfkelenidik biraz, artık yeter.... yeter dostlarım...

dedi.

Layevski yumuşak, dostça bir ses işitince görülmedik harikulade bir şeyin o anda hayatında geçtiğini hissetti; sanki az kalsın onu bir tren eziyordu. Neredeyse ağlıyacaktı. Elini salladı, odadan fırlayıp çıktı.

Biraz sonra gazinoda oturmuş, âdeta az evvel uğradığı hakaretin pasını vücudunda hissederek şöyle düşünüyordu:

«Başkasının nefretini üzerinde hissetmek, kendisinden nefret eden kimse karşısında çok acınacak, sefil, âcil bir halde görünmek, — bu ne ağır Şey Yarabbi! Bu ne fena şey Ya-rabbi!»

Bir bardak konyakh soğuk su onu canlandırdı. Von Koren'in sakın, gururlu yüzünü, bir gün önceki bakışlarını, bir halıyı andıran gömleğini, sesini beyaz ellerini açıkça gözlerinin önüne getiriyor, derin, korkunç; doymaz bir. kin göğsünde tepiniyor, doyurulmak istiyordu. Hayalinde Von Koren'i yere yatırarak ayaklariyle çiğnedi. Bütün olup bitenleri en küçük ayrıntılarına kadar hatırla'dı. Böyle değersiz bir adama yaltaklanarak nasıl gülümsiyebildiğine, küçük, belki hartada bile yeri olmıyan, Petersburg'da aklı başında “ iek bir insanca bilinmiyen önemsiz bir kasabada kimsenin tanımadığı insancıkların fikirlerine nasıl değer verebildiğine şaşıyordu. Bu kasabacık ansızın batıverse yahut yansa; bunu bildirecek telgraf havadisini Rusya'da tıpkı kullanılmış bir mobilya satışı ilânı gibi can sıkıntisiyle okurlar. Yarın Von KB öldürtmekle <Kcî .bırakmak onct birdi, taynı de-.

y*SS

88 • D ö E L L O

recede faydasız, lüzumsuz bir şeydi. Bacağına yahut koluna nişan almalı, yaralamalı, sonra da alay etmeli. Ayağı kopmuş bir böcek otlar içinde nasıl baybolursa varsın o da içinde acılariyle kendisi gibi değersiz insanların kalabalığı içinde sonra kaybolsun.

Layevski Şeşkovskiye gitti, her şeyi anlattı. Onu kendisine düello şahitliğine çağırdı. Sonra ikisi birden posta, telgraf idaresi şefinin yanına gittiler: onu da şahit olarak çağırdılar, öğle yemeğine de orada kaldılar. Yemekte uzun uzun şakalaştılar, güleştüler; Layevski silâh kullanmasını hemen hiç beceremediğini söylüyor, bu beceriksizliği ile alay ediyor, kendisine kâh kiral nişancısı, kâh Guillaume Telle adını veriyordu.

Bu baya bir ders vermek lâzım... — diyordu. Yemekten sonra kâğıt oynamağa koyuldular. Layevski hem oynuyor, hem şarap içiyordu; işi bitirmeyip sadece güçleştireceği için düellonun umumiyetle budalaca, saçma bir şey olduğunu, ama bazan onsuz da yapılamadığını düşünüyordu. Meselâ bu vakayı ele alalım: Von Koren'i sulh mahkemesine veremezsin ya! Bu düellonun bir iyiliği daha olacaktı: bundan' sonra artık o bu şehirde kalmıyacaktı.

Kafayı hafifçe tutmuş, oyuna dalmıştı: kendisini iyi hissediyordu.

Ama güneş batıp da ortalık kararınca onu bir heyecan, bir telâş aldı. Ölüm karşısında duyulan bir korku değildi bu, çünkü yemek yerken, oyun oynarken içine nedense düellonun sonuçsuz biteceği

sinmişti; ertesi sabah hayatında ilk defa olacak bilinmez bir şeyin, yaklaşan gecenin karşısında duyduğu bir korkuydu bu.... Biliyordu ki, gece uzun, uykusuz geçecek, yalnız Von Koren'i onun nefretini değil, ileride geçmek zorunda bulunduğu, ama aşmak gücünü kendinde bulamadığı yalan dağını da düşünmek gerek. Ansızın has talanmış gibi idi; iskambil kâğıtlarına, insanlara karşı her türlü ilgisi birdenbire söndü. Kımıldandı, eve gitmesine müsaade etmelerini rica etmeğe haşladı. Bir an önce yatağına uzanmak, hareketsiz kalmak, fikirlerini geceye hazırlamak istiyordu. Şeşkovski ile posta müdürü onu yola koydular, ken-DOELLO

89

dileri düello üzerinde konuşmak üzere Von Koren'e gittiler.

Layevski, evinin yanında Açmiyanov'a rasladı. Delikanlı sık sık, soluyordu, heyecan içindeydi.

Sizi. arıyorum İvan Anderyiç! dedi rica ederim çabuk gidelim.,.

Nereye?

Tanımadığınız bir bay sizi görmek istiyor; size çok önemli bir şey söyleyecek. Bir dakikacık olsun gelmenizi çok rica ediyor. Sizinle bir şey konuşması lâzım... Onun için ölüm kalım meselesi bu.

Layevski:

Kim bu adam? diye sordu.

Adını söylemeyim diye rica etti.

Ona söyleyin meşgulüm. İsterse yarın gelsin. Açmiyanov ürperdi.

İmkânı yok! Sizin için çok önemli bir şey söylemek istiyor... Çok önemli! Gelmezseniz bir felâket olur.

Açmiyanov'un neden bu kadar heyecanlı olduğunu, bu can sıkıcı, sönük kasabada ne gibi bir esrar bulunduğunu anlamıyarak mırıldandı:

r Acayip... Acayip, bununla beraber gidelim- Hepsi bir, — diye dalgın dalgın^ tekrarladı.

Açmiyanov hızla ileri geçti. Layevski arkadan yürüdü. Caddeyi, sonra sokağı geçtiler.

Ne can sıkıcı şey! dedi Layevski.

Şimdi, şimdi.... yakın.

Eski kalenin yanında etrafların duvarlarla çevrili iki arsa arasındaki* dar bir sokaktan geçtiler; sonra büyük bir avluya girerek küçük bir eve doğru yürüdüler.

Layevski:

Muridov'un evi değil mi bu? |— diye sordu.

Evet.

Peki ama arka kapıdan dolaşıyoruz, anlamıyorum? Sokaktan da eve girebilirdik. Daha yakındı...

‘ • .

Zararı yok, zararı yok...

Açmiyanov'un onu arka kapıya götürmesi, eliyle işaret P.

8

90

DO ELLO

ederek yavaş yürümeye, ses çıkarmamaya davet etmesi do Layevski'ye acayip görünüyordu.

Açmiyanov kapıyı ihtiyatla açtı, parmaklarının ucuna basarak sofaya girdi: Buraya, buraya... ses çıkarma, yavaş rica ederim... duyarlar.

Kulak kabarttı, yoluğunu kesti, yavaşça:

Şu kapıyı açın girin... korkmayın, dedi.,

Layevski şaşkın şaşkın kapıyı açtı; alçak tavanlı, pen-1 cereleri perdeli bir odaya girdi.

Masanın üstünde bir muin vardı. •

Bitişik odadan bir ses:

Kimi arıyorsunuz? Sen misin, Moridov? diye sordu. Layevski bu odaya doğru döndü; Kirilin'le Nadejda Fedorovna'nın yanyana. oturduklarını gördü.

Ona ne söylediklerini duymadı. Geriye döndü; kendini nasıl sokakta bulduğunun farkında olmadı. Von Koren'o İcarşı olan kini, kaygısı içinde sönüvermişti. Eve giderken sağ «lini beceriksizce sallıyor, düz yerden gitmeye çalışarak dikkatle basacağı yerlere bakıyordu.

Evde çalışma odasında, ellerini uğuşturarak, ceketini, gömleği dar geliyormuş gibi omuzlarını, boynunu oynatarak bir o köşeye, bir bu köşeye gidip geldi. Sonra mumu yakıp masasının başına geçti.

XVI

Bahsettiğiniz mânevi ilimler, ancak kendi gelişme seyirlerinde, müspet ilimlerle birleşecekleri, onlarla başbaşa yü Tüyecekleri zamandır ki, insan oğulunun kafasını doyuracaklardır. Bu ilimler mikroskop altında veya yeni bir Ham-let'in monologlarında yahut yeni bir dinde birleşirler mi

bilmiyorum; ama zannediyorum ki bu olmadan önce yeryüzü buz tabakasıyla örtülmüş olacaktır.

Mânevi ilimlerin en çok dayananı, en eskisi şüphesiz ki İsa'nın doktrnidir. Ama bakın o bile ne kadar başka başka anlaşılıyor! Bir kısım insanlar, “bütün soydaşlarımızı sevmegi öğretip telkin ettikleri halde

D D ELİ O

91

askerleri, canileri, delileri ayırırlar: birincileri harbde öldürmeğe, ikincileri hapsetmeye, ayrı tutmaya veya idam etmeye müsaade ederler. Üçüncülere de evlenmeyi menederler. Diğer bir kısım yorumcular da iyi, kötü seçmiyerek ayırtsız bütün »oydaşlarımızı sevmeyi öğretip telkin ederler.

Fikirlerine göre, eğer bir veremli, bir kaatil yahut bir saralı gelip kızınızı isterse verin; eğer aptallar, ruhça, bedence sağlamlara karşı harb açarlarsa boynunuzu eğmelisiniz. Sanat için, sanata ben-sriyen bu aşk için aşk öğüdünün hükmü olsaydı insanlığı sonunda tam bir hüsrana sürükler, böylece yeryüzünün gördüğü cinayetlerin en büyüğü işlenmiş olurdu. Yorumlar pek çoktur, çok olduklarına göre de ciddi bir zekâ onların hiçbirisiyle kanmaz. Bütün bu yorum yığınlarına kendininkileri de katmaya bakar. Bunun için meseleyi hiçbir zaman, dediğiniz gibi felsefi bakımdan yahut Hıristiyanlık bakımından ele almayın. Böylelikle meselenin hallinden uzaklaşmış olursunuz sadece.

Diyakos zoologu dikkatle dinledi, biraz düşünerek sordu:

Bütün insanlar için özel olan ahlâk kanununu filozoflar mı uydurdular, yoksa Allah onu bedenle birlikte mi yarattı?

Bilmem. Ama bu kanun bütün milletler, bütün devirler için o derece doğrudur ki, bence onun insana organik olarak bağlı kabul etmek lâzım. Uydurulmuş değildir, vardır, olacaktır. Bir gün onu mikroskopla görecekler diyemem size, ama hu organik bag bütün açıklığıyla ispat edilmiş bulunuyor: ciddî beyin ıstırabı, bütün ruh hastalığı denilen şeyler, benim bildiğime göre her şeyden önce ahlâk kanunlarının bozulmasında ifadelerini bulurlar.

Pekâlâ efendim. Demek mide nasıl yemek isterse ahlâki duygu da soydaşlarımızı sevmemizi ister.

Öyle mi? Ama bizim tabiî karakterimiz egoistlikten ötürü vicdanın, aklın sesine karşı geliyor; bunun için güç birçok meseleler doğuyor. Felsefe bakımından incelemeğe müsaade etmezseniz, bu meselelerin çözülmesi için kime başvurmaliyiz?

Şu çok olmıyan müspet bilgilerimize başvurun. Apaçıklığa, olayların mantığına inanın. Evet, bu fazla bir şey değildir ama buna karşılık felsefe gibi karanlık, bulanık da 92

D ö E ILO

değildir. Tatalım ki ahlâk kanunu insanları sevmenizi emrediyor. E, peki? Aşk, bu veya şu suretle insanlara zarar veren bugün de, yarın da onlar için tehlike gösteren her şeyin ortadan kaldırılmasında aranmalıdır. Bilgilerimiz, apaçıklık siie, insanlığın ahlâk, beden anormallerince tehdidedildiğini

söylüyor. Böyle ise anormallerle savaşınız. Onları normale kadar yükseltmeğe kudretiniz yoksa, zarar veremeyecek hale sokmaya, yani yok etmeğe kuvvetiniz, kabiliyetiniz yeter.

--- Demek aşk, kuvvetlinin zayıfı yenmesidir, öyle mi?

Şüphesiz.

Diyakos şiddetle atıldı:

Ama efendimiz Hazreti isa'yı çarmıha kuvvetliler gerdiler ya!

Hayır, mesele onu çarmıha gerenlerin kuvvetliler değil, zayıflar oluşunda. İnsanlık medeniyeti, varlık uğrunda savaşı, ayıklanmayı gevşetti, onu sıfıra indirmeğe çalışıyor. Zayıfların çabucak çoğalmaları, kuvvetlilere sayıca üstünlükleri bundandır. İnsandaki fikirleri işlenmemiş,, iptidai bir şekilde arılara telkine muvaffak olduğumuzu tasavvur e4e-lim. Bundan ne doğacaktır?

Öldürülmesi lâzım gelen erkek arılar diri kalacak, hal yiyecekler, dişi arıları baştan çıkaracak, ezecekler; sonunda zayıflar sayıca kuvvetlilerden üstün olacak, kuvvetliler de soysuzlaşacaktır.

İnsanlarda da şimdi aynı şey oluyor: zayıflar kuvvetlileri eziyor. Medeniyetin henüz dokunmadığı vahşilerde en kuvvetli, en akıllı, en ahlâklı olan önde gider; o bir önder, bir efendidir. Biz medeniler ise İsayı çarmıha gerdik, onu çarmıha germekte devam ediyoruz. Şu halde bizim bir şeyimiz eksiktir... bu «bir şey» i yerine koymamız lâzımdır, yoksa bu anlaşılamazlıkların sonu gelmiyecek.

Ama kuvvetlilerle zayıfları ayırdetmek için elinizde ne gibi bir ölçü vardır?

• — Bilgi, apaçık gerçek. Veremlilerle sıracalıları hastalıklarından, ahlâksızlarla delileri de işlerinden, hareketlerinden tanırlar.

Ama insan yanılabilir!

DÜELLO

93

Evet, fakal tutan tehlikesi varken ayaklar ıslanacmt diye korkulmaz.

Diyakos güldü:

-|- Buna felsefe derler, dedi.

Asla. Seminer felsefesiyle o kadar bozulmuşsunuz ki siz her şeyde sadece bir sis görmek istiyorsunuz. Genç dimağınızı dolduran soyut bilgilere, zihninizi apaçıklıktan soydukları içindir ki soyut demişler. Şeytanın ta gözlerinin içine bakın, şey-tansa bu şeytandır deyin: izah için burnunuzu Kant'a, HegePe sokmayın.

Zoolog bir müddet sustu, sonra yine devam etti:

iki kere iki dört eder, taş da taşır. İşte yarın düellomuz var. Biz seninle, onun budalaca, saçma bir şey olduğunu, artık modası geçtiğini, bir aristokrat düellosunun hakı-katta meyhanedeki bir sarhoş

döğüşünden hiç farkı olmadığı- -m söyleriz; ama buna rağmen yine durmayız, gider çarpışırız. Demek ki, bizim hükümlerimizden daha güçlü bir kuvvet tax. Harb haydutluktur, barbarlıktır, korkunç şeydir, kardeş katiliğidir diye bağırırız; kanı görünce düşer bayılırız; ama Fransızlar yahut Almanlar bizi bir tahkir etsinler hemen coşarız, ta yürekten hurra diye bağırarak düşmana saldırırız; siz de silâhlarımıza Tanrının inayetini çağırırsınız; bizim yiğitliğimiz umumi, aynı zamanda içten gelen bir hayranlık uyandırır. Bizden, felsefemizden daha yüksek değilse de gene daha güçlü bir varlık var demek. Denizin ötesinden uçan şu bulut gibi onu da durduranlayız. İki yüzlülük etmeyin, onu bunu çekiştirmeyin, «ah bu ahmaklıktır, ah bu eskimiştir, ah bu kitaba uygun değildir!» demeyin; ta gözüne bakın, akıl alır îianunluluğu kabul edin. Meselâ zayıf, sıracalı, soysuz-laşmış bir nesli yok etmek istediğiniz zaman haplarınızla, yanlış anlaşılan incilden alınmış fıkralarınızla ona engel oî-mysin.

Leskov'da (1) | vicdanlı bi Danila var ki, şehir dışında bir cüzzamlı bulur, sevgi ve fsa Adına onu yedirip ısıtır.

d) Leskov: On dokuzuncu asırda yaşamış bir Rus yazarı. '1831 — 1805) 94

DÜELLO

Eğer bu üatıla insanları gerçekten sevmiş olaydı bu cfizzam-hyı şehirden uzağa sürükler, bir çukura atar, kendisi de sağlam olarak çalışmaya giderdi. İsa bize akıl alır, faydalı bir sevgi öğüdü vermiştir sanırım. Diyakos güldü:

Ah siz, siz! İsa'ya inanmazsınız, neye böyle «ık aik adını anıyorsunuz?

Hayır, inanırım. Ama tabii, kendime göre inanırım, sizin gibi değil. Ah Diyakos, Diyakos!

Zoolog güldü, Diyakos'tın belinden tutarak neşeli bir ed* île sordu: E, peki? Yarın düelloya gideceğiz değil mi?

Mevkiim buna müsaade etse gelirdim. Mevki de ne demek?

Papazım, üstümde bir mübarektik damgası tar. Von Koren gülerek tekrarladı: Ah Diyakos, Diyakos, sizinle konuşmağı severim,

İnancım var diyorsunuz, — dedi Diyakos — Nasıl inanç bu? Benim bir papaz amcam var; öyle bir inanç taşır ki kuraklık zamanında kıra yağmur duasına giderken dönüşte yağmurdan ıslanmamak için şemsiyesiyle meşin paltosunu yanına alır. İşte inanç dediğin budur! isa'dan bahsettiği zaman yüzünden nurlar saçılır, bütün kadınlar, mujikler hüngür hüngür ağlarlar. İşte o, şu bulutu durdurur, bahsettiğini» bütün kuvvetleri bozguna uğratar. Evet... inanç dağları yerinden oynatır.

Diyakos gülerek zoologun omuzuna vurdu ve devam etti:

Ya böyle... Bakın, siz hep incelemelerle meşgulsünüz, denizin derinliklerine sokulursunuz, zayıflarla kuvvetlileri ayırdedersiniz, kitaplar yazarsınız, başkalarını düelloya da* vet edersiniz; gel gelelim

diğbir şeyi değ'şirmezsınız, ama bakın, zayıf bir ihtiyar, kutsal nefesiyle tek bir kelime fısıldar, yahut Arabistan'dan at üstünde yatağanlı bir Muhammet dolu dizgin gelir, sizin her şeyiniz havaya fırlar, Avrupa'da tas üstüne taş kalmaz.

Orası daha belli değıl Diyakos!

Amelsiz iman ölüdür, imansız amel ondan daha fena,

95

r ooouo

vakit harcamaktan başka bir şey değıldir; o kadar.

Rıhtımda doktor göründü. Diyakos'la zoologu görerek onlara yaklaştı.

Güçlölkle nefes alarak:

Galiba her şey hazır, dedi, şahitler Govorovski ile Boy-ko olacak. Yarın saat beşte gelecekler.

Gökyüzüne bakarak ilâve etti:

Hava nasıl bozuldu! Hiçbir şey görünmüyor. Neredeyse yağmur yağar. Von Koren sordu: Uumarım ki sen de bizimle gelirsın, değıl mi?

Hayır, Allah göstermesin; daha şimdiden çektiğim azap bana yeter. Benim, yerime Usimoviç gelecek. Konuştum onunla.

Denizin üstünde, uzaklarda bir şimşek çaktı; boğuk bir gök gürültüsü duyuldu. Von Koren: Fırtınadan önce hava ne sıcak oluyor! Bahse girerim ki »en Layevski'ye gitmiş, göğsüne başını koyup ağlamışsındır.

Doktor bozuldu:

Ne diye Layevski'ye gidecek misim, — diye tekrar

Gerçekten Layevski ile karşılaşma ümidiyle güneş batın-caya kadar bulvarda, caddede birkaç defa aşağı yukarı gidip gelmişti: Öfkeyle parlamasından, parlayıp arkasından birdenbire iyi kalbliliğinin tutmasından utanmıştı. İşi şakaya vura-rarak Layevski'nin önünde af dilemek ona biraz çıkışmak, onu yatıştırmak, düellonun Orta Çağ barbarlığından kalma olduğunu, ama kaderin bunu onlara bir barışma vesilesi olarak gösterdiğini, yarın birbirine ateş ettikten sonra çok iyi, çok akıllı birer insan gibi birbirlerinin asilliklerini takdir edeceklerini, birer dost olacaklarını söylemek istiyordu. Ama Layevski ile hiç karşılaşmamıştı. ,

Ne diye Layevski'ye gidecek misim—diye tekrar etti — ben ona değıl, o bana hakaret etti. Söyle rica ederim, bana ne diye hücum etti? Ben ona ne fenalık etmişim? Odaya giriyorum, durup dururken bana casus diyor! İşe bak! Anlatsana: nasıl başladınızdı? Sen ona ne söyledin?.

Durumunun ümitsiz olduğunu söyledim, bunda haklıydım da. Yalnız namuslularla hilekârlardır ki her türlü duruma bir çıkış yolu bulabilirler; yoksa aynı zaman içinde hem namuslu, hem hilekâr olmak isteyenlerin durumları ümitsizdir. Ama baylar, saat 11, yarın erken kalkacağız.

Birdenbire bir rüzgâr esmeye başladı; rıhtımın üstündeki tozu havaya kaldırdı; havada girdap şeklinde döndürdü, uğuldayarak denizin gürültüsünü boğdu.

Kasırga! — dedi Diyakos — gitmeli, yoksa gözlerimize toz toprak dolacak.

Yürüdüler. Samoylenko içini çekti ve kasketini tutarak:

Şimdi galiba uyuyamıyacağım,- dedi.

Sen merak etme, — dedi zoolog — Rahatına bak, düello hiçbir sonuç vermiyecek. Layevski yüksek kalblilik gösterip havaya ateş edecek; çünkü başka türlü elinden gelmez. Bense belki de hiç ateş etmiyeceğim. Layevski için mahkemeye düşmeye, vakit kaybetmeye değmez.

Ha, aklıma gelmişken sorayım: düellonun «ezası nedir?

‘— Hapis, ucunda ölüm olursa üç yıla kadar kalebentlik. , — Petropavlovsk’ta mı?

Hayır, galiba askeri bir kalede.

Bu delikanlıya bir ders vermek isterdim ama! Denizin tâ ötesinde bir şimşek çaktı, evlerin damlarını, dağları biran aydınlattı. Ahbaplar bulvarın yanında birbirlerinden ayrıldılar.

Doktor karanlığa karışmış, ayaklarının sesleri işitilmez olmuştu ki, Von Koren ona seslendi: Yarın hava bize engel olmasa bari!

Hani ya öyle bir şey olsa! Allah vere de bozsa!

Geceniz hayır olsun!

Ne? “Gece mi? Ne diyorsun sen?

Rüzgâr, deniz ve gök gürültüleri arasında ses duymak zordu.

Zoolog:

Hiç! diye bağırdı, acele acele evine doğru yürüdü.

/ düello 97

XVII

. . . Ağır düşünce yığınları çöküyor Kederle ezilen ruhuma. Hâtıram önüme sessizce | Açıyor uzun

tomarım m

Okuyarak hayatımı nefretle Lanet ediyorum, titriyorum.

Acı acı sızlanıyorum, göz yağı döküyorum acı acı Ama o acıklı satırları silmiyorum.

PUŞKİN

Yarın onu ister öldürsünler, ister onunla alay etsinler, yani hayatını bağışlasınlar,' hepsi bir, o mahvolmuştur. Bu kepaze kadın ister utancından ,kendini öldürsün, ister sefil varlığını sürüklesin, sürünsün, hepsi bir, o mahvolmuştur.

Layevski gece geç vakit masanın başına oturmuş, hâlâ ellerini uğuşturarak böyle düşünüyordu.

Pencere birdenbire açılarak duvara çarptı, odaya sert bir rüzgâr hücum etti, masadan kâğıtlar uçtu.

Layevski pencereyi kapadı, yerdeki kâğıtları toplamak için eğildi. Vücudunda önceleri görülmiyen yeni bir şey, bir uyuşukluk duyuyordu. Kendi hareketlerini tanıyamıyordu. Dirseklerini yana açıp omuzlarını oynatarak korkak adımlarla gezindi. Masaya oturunca yine ellerini uğuşturmaya başladı.

Vücudu çevikliğini kaybetmişti.

Ölüm arifesinde yakın bildiklere bir şeyler yazmak lâzım. Layevski bunu hatırladı. Kalem eline aldı, titrek bir yazıyla yazdı: . .

«Anneciğim!»

Annesine namusunu kirlettiği kimsesiz, yoksul, zayıf bir kadına, inandığı rahim Allahm adına, yanında sığınacak yer vermesini, onu şefkatiyle ısıtmasını, her şeyi, her şeyi unutmasını, affetmesini, oğlunun korkunç günahlarının bir kısmını olsun 'affetmesini yazmak istiyordu. Fakat şişman, ağır, gövdeli bir kocakarı olan annesinin dantelli hotoziyle sabahleyin evden bahçeye çıkışını, arkasından nedimesinin bir fino köpeğiyle gelişini, annesinin bahçıvana, hizmetçiye emredici P.

9

!*)»..

98

DÜELLO

bir sesle bağırışını, yüzündeki gururu, azameti hatırladı, yaz-dığı kelimeyi çizdi.

Pencerelerin üçünde birden parlak bir şimşek çaktı; arkadan ilk önce boğuk, sonra acı bir gümbürtü ile, o kadar şiddetli, sağır edici bir gök gürültüsü koptu ki pencerelerin camları zangırdadı.

Layevski kalktı, pencereye yaklaştı; alnını cama dayadı. Dışarda şiddetli, güzel bir fırtına vardı.

Ufukta şimşekler ardı arası kesilmeden beyaz şeritler halinde bulutlardan denize saplanıyor, uzak enginlerdeki yüksek, siyah dalgaları aydınlatıyorlardı. Sağda da, solda da, ihtimal evin altında da şimşekler çakıyordu.

Layevski mırıldandı:

r— Fırtına! Sevgili fırtına!

içinden birisine, bir şeye, şimşeklere, bulutlara olsun dua etmek arzusunu duyuyordu...

Çocukluğunda fırtına olduğu zamanlar nasıl başı açık bahçeye koştuğunu, açık sarı saçlı, mavi gözlü iki kız çocuğunun nasıl onu kovaladığı, yağmurun onları nasıl ıslattığını hatırladı; onlar sevinçlerinden gülüşürler, ama şiddetli bir gök gürültüsü kopunca kızlar ona sokulurlar, o istavroz çıkarır, çabuk çabuk okurdu:

«Aziz, aziz, aziz...»

Alı, nereye gittiniz, hangi denizlere gömüldünüz, ey hayatın güzel, sâf günleri?

Artık o fırtınadan korkmuyor, tabiatı sevmiyor, Allahı yok onun; lıir zamanlar tanımış olduğu bütün sâf kızlar onunla akranlarının elinde mahvolmuşlardı; bütün hayatı boyunca o, bahçesine bir .tek fidan dikmemiş, bir ot yetiştirmemişti; diriler içinde yaşarken tek bir sinek kurtarmamış, yalnız yıkmış, mahvetmiş, durmadan yalan, yalan söylemişti...

Uçuruma yuvarlanan insanın çalıya tutunması gibi şöyle parlak bir hâtıra yakalamağa çalışarak kendi kendine sordu:

«Geçmişimde kusur olmıyan ne var ki?»

Lise mi? Üniversite mi?

DÜELLO

99

\ Yalan ... O, okulda fena okumuş, öğretilenleri de' unutmuştu.

»Cemiyete ettiği hizmet mi?

Bu da yalan... çünkü memuriyetinde hiçbir şey yapmıyor, bedava aylık alıyordu. İşi mahkemeye verilmeyi gerek-tirmiyen alçakçasına bir soygunculuktan başka bir şey değildi.

Gerçeğe onun ihtiyacı yoktu. Zaten onu aramıyordu 'da. Kusur ve yalanla büyüğü vicdanı uyuyor, yahut susuyordu. Bir yabancı veya başka bir gezeğenden ücretle unutulmuş gibi o insanların ortak hayatlarına karışmıyor, onların ıstıraplarına, fikirlerine, dinlerine, bilgilerine araştırmalarına, savaşlarına kayıtsız kalıyordu. Ömründe insanlara hiçbir iyi söz söylememiş, faydalı, bayağı olmıyan tek bir satır yazmamış, insan-kra on paralık hayrı dokunmamış, yalnız ekmeklerini yemiş, graplarını

içmiş, karılarını kapıp kaçırmış, fikirleriyle va- • sımış, kendi sefil, tufeyli hayatını onlara ve kendi kendine karşı özürlü göstermek için her zaman onlardan daha iyi, daha yüksekmış gibi bir tavır takınmıştı. Yalan, yalan, yalan...

Akşam Muridov' ının evinde gördüklerini iyice hatırlıyor, dayanılmaz bir tiksinti, bir ıstırap duyuyordu.

Kirilin' le Açmiyanov kötüydüler, ama onlar kendisinin başladığı işi devam ettiriyorlardı, onun suç ortakları, talebesiydiler. Ona kardeşinden çok güvenen genç, zayıf bir kadını kocasından, tanıdıklarının çevresinden, yurdundan ayırarak buraya, boğucu sıcağın, sıtmanın, can sıkıntısının içine sürüklemişti. Bıv kadın onun tembelliğini, kusurunu, yalanını günden güne bir ayna gibi kendi şahsında aksettirmek zorundaydı. Bitkin, tembel, acınacak ömrü bununla, yalnız bununla doluyordu.

Sonra o,-bu kadından bıkmıştı, ondan iğreniyordu, ama onu bırakmaya cesareti yoktu, örümcek ağıyla sarar gibi onu daha sıkı sarmağa .uğraşıyordu... Gerisini de bu adamlar tamamlıyorlardı.

Layevski kâh masanın başına geçiyor, kâh tekrar pencereye gidiyor, kâh mumu söndürüyor, sonra yine yakıyordu. Yüksek sesle kendi kendine lanet okuyor, ağlıyor, sızlanıyor, 100

DÜELLO

af diliyordu. Birkaç defa masaya koşarak yazdı:

«Anneciğim!»

Annesinden başka .akrabası yakını yoktu. Fakat annesi ona nasıl yardım edebilirdi? O

neredeydi şimdi? Ayaklarına kapanmak, ellerini, ayaklarını' öpüp af dilemek için Nadejda Fedorovna' nin yanına koşmak istedi. Ama o da kendisinin, kurbanıydı. Ondan, tıpkı bir ölüden korkar gibi korkuyordu.

Ellerini •uğuş.t.urarak mırıldandı:

Hayatım mahvoldu! Niçin hâlâ yaşıyorum, Yarabbif... Sönük yıldızını gökten düşürmüştü.

Yıldızı düşmüş,

bıraktığı ' iz gecenin karanlıklarına karışmıştı; bir daha da gökyüzüne dönmyicekti, çünkü hayat bir defalıktır, tekrar edimlez. Geçmiş günleri, yılları geri çevirmek mümkün olaydı, yalanı gerçekle, tembelliği işle, can sıkıntısını neşeyle değiştirir, temizliği kimden almışsa ona geri verir, Tanrıyı, doğruluğu bulurdu; ,ama bu, düşen bir yıldızı tekrar gökyüzüne çıkarmak kadar imkânsızdı. Bu imkânsız olduğu için de ümitsizliğe düşüyordu.

Fırtına geçince açık pencerenin önünde oturdu; başına gelecekleri sakın sakın düşündü. Yon Koren belki onu öldürecekti. Bu adamın açık, soğuk dünya görüşü, zayıf, faydasız insanların yok edilmesine müsaade ediyordu. Bu dünya görüşü son dakikada değişse bile Layevski' nin onda uyandırdığı kin, tiksiniye duygusu onun yerini tutabilirdi. Ya isabet ettiremezse, yahut tiksindiği hasmiyle alay etmek

için onu sadece, yaralar yahut havaya ateş ederse... o zaman ne yapmalı? Nereye gitmeli ?

Layevski kendi kendine sordu:

Petersburg'a mı gitmeli? Ama bu, lanet okuduğum o eski hayata yeniden başlamak olur. Muhacir kuşlar gibi selâmeti yer değiştirmekte ariyan, bir şey bulamaz, çünkü onun için yeryüzünün her yeri birdir. Selâmeti insanlarda mı aramalı? Kimde, nasıl aramlı? Samoylenko'nun doğruluğu, iyi kalbliliği de Diyakos'un gülmesi veya Von Koren'in kini gibi, o kadar selâmete ulaştırıcı değil. Selâmeti ancak kendinde aramalısın, bîflanıazsan ne diye" vakit kaybediyorsun, öldür kendini, işte o kadir...

DÖEUO

101

Bir araba sesi duyuldu. Ortalık ağarmıştı. Evin önünden üstü) açık bir fayton geçti; sonra döndü, ıslak kumun üzerinde I tekerleklerini gıcırdatarak evin yanında durdu. İçinde iki kişi vardı.

Layevski pencereden onlara:

Biraz bekleyin, dedi, şimdi geliyorum! Uyumuyorum. Vakit geldi ha?

Evet, saat dört. Gidinceye kadar tam vakit olur. Layevski paltosunu, kasketini giydi. Sigarasını cebine koyarak dalsın dalgın durakladı. Bir şey yapmak lâzım gibi geliyordu ona. Sokakta şahitler yavaşça konuşuyor, atlar soluyorlardı; herkesin uyuduğu, gökyüzünün hafifçe ağardığı bu rutubetli erken sabah vakti bu sesler, Layevski'nin ruh.ı-nu fena bir önseziye benziyen bir hüznle doldurmuştu. Bir müddet dalgın dalgın ayakta durdu; sonra yatak odasına gitti.

Nadejda Fedorovna yatağına uzanmış, battaniyeyi boynuna kadar çekmiş yatıyordu. Kımıldanmıyor, hele başıyla lam Mısır mumyalarını andırıyordu. Layevski, ses çıkarmak-sızın ona bakarak içinden af diledi. Eğer gök boş değilse, orada gerçekten bir Tanrı varsa onu koruyacağını düşündü. Tanrı yoksa, varsın mahvolsun, yaşamasına lüzum yok. ‘

Nadejda Fedorovna birdenbire sıçradı, yatağına oturdu.

Solgun yüzünü yukarı kaldırırp korkuyla Layevskiye bakarak sordu: Sen misin? Fırtına geçti mi?

Geçti.

Genç kadın olup bitenleri hatırladı, iki elini başına koyarak bütün gövdesiyle ürperdi.

Ne azap içindeyim! Bilsen ne azap içindeyim'! diye mırıldandı. * Gözlerini kırparak devam etti: Beni öldüreceksin, yahut evden yağmurun, fırtınanın içine kovacaksın diye bekliyordum, halbuki s^1... sen...

Layevski onu şiddetle, sıkıca kucakladı; dizlerini, ellerini öpüşlere boğdu, sonra, mırıldanarak o kendisine bir şeyler söylerken, olup bitenleri hatırlıyıp ürperirken saçlarını okşa-102

DÜELLO

di, yüzüne bakarak bu talihsiz, düşmüş kadının kendisi için biricik yakın, candan, boşluğu doldurulmaz bir insan oyuğunu anladı.

Evden çıkıp arabaya bindiği zaman içinde sağ olarak eve dönmek arzusu vardı.

XVIII

Diyakos kalktı, giyindi, kalın budaklı bastonunu aldı, yavaşça evden çıktı. Ortalık karanlıktı. Sokakta giderkeD ilkin kendi beyaz bastonunu bile gömüyordu. Gökte tek bir yıldız yoktu. Yine yağmur yağacağa benziyordu. Havada ıslak kum, deniz kokuları vadi.

Diyakos, bastonun kaldırımında çıkardığı sesi, bu sesin gecenin sessizliği içinde tın tın eden akislerini dinliyerek içinden:

«Çeçenler hücum etmeselerdi bari», dedi.

Şehrin dışına çıkınca yolu d.a, bastonunu da görmeye başladı. Kapkara gökyüzünde yer yer bulanık benekler vardı. Az sonra bir yıldız görüldü; ürkek ürkek tek gözünü kırıştırdı.

Diyakos, yüksek, kayalıklı bir sahilden gidiyor, denizi görmüyordu. Deniz aşağıda uyuyor, görünmiyen dalgaları tembelce, ağır ağır sahile çarpıyor, sanki içlerini çekiyorlardı: Of! Ne kadar da yavaştı bu ses.

Bir dalga sesi duyuldu; Diyakos sekiz adıma kadar saymıştı ki ikincisinin, altı adım sonra da üçüncüsünün sesi duyuldu. Tanrının Kaos üzerinde uçtuğu zamanlarda olduğu gibi hiçbir şey iyice görünmüyor, karanlıkta denizin tembel, uykulu, hışırtısı, sonsuz derecede uzak, hayale sığmaz zaman-J.Tin sesi duyuluyordu.

Diyakos'u bir korku aldı. İmansızlara arkuuMş"U eîti'i, hattâ düellolarını seyretmeye gittiği için Tanrı kendisini cezalandırır mı diye düşündü. Bu" düello saçma, neticesiz, gülünç bir şey olacaktı. Ama ne de olsa zındıkça bir manzaraydı, orada bulunmak bir din adamına asla yakışmazdı. Durarak düşündü: dönmeli miydi? Ama şiddetli, kaygılı bir merak, kararsızlığını yendi. Diyakos da yoluna devam etti: DÜELLO 103

I «İmansız ama iyi insanlar onlar... Selâmet bulurlar» diye kendi kendini avuttu, sonra bir sigara yakarak yüksek sesle ilâveteni:

Mutlaka selâmet bulurlar!

İnsanlar üzerinde doğru bir hüküm vermek için onların değerlerini nasıl bir ölçü ile ölçmeli? Diyakos düşmanı olan papaz okulu müfettişini hatırladı. Bu adam Allaha da inanır, düellolarda da döğüşmez, temiz bir hayat sürerdi, ama bir zamanlar ona kumlu ekmek yedirmişti, bir gün de az kalsın kulağını koparıyordu. Devletin ununu çalan katı kalb-li, namusuz müfettişi herkes sayar, okulda onun sağlığı, selâmeti için dua ederlerdi. İnsanların hayatı bu kadar basitse,, sadece imansız oldukları için Von Koren, Layevski gibilerden kaçınmak doğru mudur? Diyakos bu meseleyi çözmeğe koyuldu. | Ama

Sameylenko'nun bugünkü gülünç halini hatırladı, bu onun düşüncelerinin akışını durdurdu. Yarın ne kadar güleceklerdi! Diyakos, bir fundanın içinde nasıl saklanıp gözetliyeceğini, ertesi gün yemekte, Von Koren öğünmeye başlayınca gülerek düelloya bütün ayrıntıları ile nasıl ona anlatacağını düşündü.

Zoolog soracaktı:

«Bülün bunları siz nereden biliyorsunuz?».

«Bak, işte evde oturduğum halde her seri biliyorum».

Düelloyu gülünç bir şekilde kaleme almak iyi olurdu. Kayın pederi okuyup gülecekti. Hele kaynanasını yedirme, içirme, ona yalnız gülünç bir şey anlat, yahut yaz, yeter.

Önünde Sarı ırmağın vadisi açıldı. Irmak yağmurdan genişlemiş, azgınlaşmıştı, artık eskisi gibi mırıldanmıyor, homurdanınıyordu. Gün ağarmağa başladı. Sisli, donuk bir sabahtı. Kara buluta yetişmek için koşuşan küçük bulutlar, dumanlı dağlar, ıslak ağaçlar Diyakos'a çirkin, ve öfkeli görünüyorlardı. Dedede elini, yüzünü yıkadı: sabah duasını okudu; canı çay istiyor, kayınpederinde her sabah sofraya konan kaymaklı sıcak püf börekleri gözünde tütüyordu. Karısını, onun piyanoda çaldığı «Edebî ayrılık» havasını hatırladı. Nasıl bir kadındı o? Tanıştırmışlar, nişanlamışlar, bir hafta içinde de evlendirmişlerdi onları. Onunla bir arada da-104

DOELLO

ha bir ay bile yaşamadan buraya gönderilmiş, böylece karısının nasıl bir insan olduğunu hâlâ anlayamamıştı. Ama gene de onsuz sıkılıyordu.

«Ona bir mektupçuk yazmalı» diye düşündü.

Duhanın üstündeki bayrak yağmurdan ıslanmış sarkıyor, duhan da ıslak damryle eskisinden daha karanlık, daha alçak” görünüyordu. Kapısının yanında büyük bir yük arabası vardı; Kerbalay, iki abaza, şalvarlı genç bir Tatar karısı. Kerbalay’ın karısı yahut kızı olacaktı - dubandan dolu çuvaları taşıyarak arabadaki mısır saplarının içine yerleştiriyorlardı. Arabanın yanında iki eşek başlarını eğmiş

duruyorlardı. Abazalarla Tatar karısı çuvaları yerleştirerek üstlerini mısır saplarıyla örtmeğe başladılar. Kerbalay da hemen eşekleri koşmağa koyuldu.

Diyakos içinden:

«Her halde kaçak mal» dedi.

İşte devrilmiş kuru dikenli ağaç, işte çoban .ateşinden kalan siyah leke.- Bütün ayrımtıları ile kır âlemini, ateşi, aba-zaların şarkılarını, başpapazlığa, haçlı geçitlere dair kurduğu till hülyaları hatırladı...

Kara Irmak yağmurun tesiriyle daha çok kararmış, genişlemişti. Diyakos, çamurlu dalgaların uclariyle dokundukları r-snek köprüyü ihtiyatla geçti, küçük merdivenden kurutmî ambarına çıktı.

, Mısır saplarının üstüne uzandı, Von Koren’i hatırlıyarak içinden:

«Mükemmel bir kafa! dedi. İyi bir kafa, Alları selâmet versin... Yalnız, biraz katı kalbliliği var».

O niçin Layevski’yi sevmiyor, Layevski niçin onu sevmiyordu? Niçin düello edeceklerdi? Eğer onlar, ihtiyacın ne olduğunu Diyakos gibi çocukluklarından bilmiş olsalardı, eğer kaba, katı yürekli, kazanç hırsiyle tutuşanlar, tavırlarında, kaba, yontulmamışlar, yere tükürenler, sofrada, ibadet sırasında geyirenler arasında büyümüş olsalardı, çocukluklarından beri iyi yaşama şartları, seçkin insanlar çevresi onları şımartmamış olsaydı birbirine öyle sarılırlar, birbirinin kusurlarını öyle severek

.affederler, birbirinin iyi taraflarını öyle

DÜELLO

takdir ederlerdi ki... (rörünüşte terbiyeli insanlar bile yeryüzünde ne kadar az! Layevski çapkın, sefih, acayip bir. adamdı. Doğru ama hırsızlık yapmıyor, kah tu diye yere tükürmüyor, «tıkınmayı bilirsin,

ama çalışmak istemezsin!» -diye karısına çıkışmıyor, dizginlerle çocuk dövmeğe kalkmıyor, hizmetçilere kokmuş et yedirmiyordu. Bütün bunlar, ona karşı hoşgörü ile davranmak için yetmez miydi? Sonra, yaraları sızlıyan bir hasta gibi kendi kusurlarından, kabahatlerinden ilk olarak acı duyan da oydu. Can sıkıntısından, herhangi bir anlaşılamazlık yüzünden birbirlerinde soysuzlaşma, düşme, irsiyet falan gibi ne oldukları iyice anlaşılmamış şeyler arıyacak yerde, daha aşağılara inseler, kinlerini, nefretlerini koca caddelerin kara cahillikten, aç gözlülükten, ayıptan, pislikten, küfürden, kadın çılgınlıklarından çin çin öttüğü yerlere çevirseler daha iyi olmaz mıydı?.

Duyduğu bir araba gürültüsü Diyakos’u düşüncelerinden ayırdı. Kapıdan baktı, üstü açık bir araba gördü, içinde üç kişi vardı. Layevski, Şeşkoski, Posta Telgraf idaresi Şefi, — Stop — dedi Şeşkoski. Üçü de arabadan indiler. Bakıştılar. Şeşkovski üstünün çamurunu silerek: |— Daha gelmediler, dedi. E? Onlar gelinceye kadar haydi bir iyî bir ver arıyalım. Burada kımıldanacak yer yok.

Irmak boyunca yukarıya • doğru yürüdüler, biraz sonra gözden kayboldular. Tatar arabacı arabasına oturdu, başını omuzuna doğru eğerek uyudu.

Diyakos on dakika daha bekledikten sonra kurutma ambarından çıktı. Görülmemek için siyah şapkasını çıkardı, eğilip etrafına bakarak ırmak kıyısı boyunca fundalıkla mısır tarlasının çizgileri arasından yürümeğe başladı. Ağç-lardan, fundalardan üstüne su damlaları düşüyordu. Otlar, mısırlar ıslaktı.

Islak, çamurlu eteklerini topharak mırıldandı: — Rezalet! Bilsem gelmezdim.

Çok geçmeden sesler duyuldu, adamlar görüldü. Layevski ellerini yenlerine sokmuş, kamburlaşnJış, küçük bir meydanlıkta hızlı hızlı bir aşağı, bir yukarı geziniyordu. Şa-106

düello

hitleri ırmağın kıyısında duruyor, sigara içiyorlardı. » Diyakos Layevski’nin yürüyüşünü tanıyanıyarak: «Tuhaf şey... tıpkı ihtiyar» diye düşündü. ‘ Poeta şefi saatine bakıp söylenmeğe başladı:

Bu ne nezaketsizlik! Belki bilginlerce geç kalmak iyi bir şey, ama bence bu edepsizliktir.

Kara sakallı, şişman Şeşkovski etrafa kulak kabarttı,

Geliyorlar! dedi.

xrx .

Meydanlıkta görünen Yon Koren iki elini birden doğuya doğru uzatarak: Hayatımda ilk defa görüyorum! dedi. Ne muhteşem manzara! Yeşil ışıklara bakın!

Doğuda, dağların ardından iki yeşil ışık fişkırmıştı. Manzara gerçekten güzeldi. Güneş doğuyordu.

Zoolog Layevski’nin şahitlerini başıyla selâmladı:

Merhaba! Geç kalmadım ya?

Peşinden şahitleri, beyaz ceketli, Boyko ve Gavrovski ad-hırımıyla aynı boyda, çok genç iki subayla bir elinde paket ta-ş; y: n. öbürünü arkasında tutan kuru, zayıf, insandan kaçır dokıır Ustimoviç geldiler.

Ustimoviç her zamanki gibi bastonunu arkasından yukarı doğru uzatmıştı. Paketi yere koydu, kınısıyle selamlaşmadan öteki elini Je arkasına atarak, meydanlıkta gezinmeğe başladı.

Layevski, az sonra belki ölecek olan, bunun için de her-l-.i’-in dikkatini üzerine çeken bir insanın yorgunluğunu, hantallığını hissediyordu. Onu bir ,an önce öldürmelerini yahut evine götürmelerini’

istiyordu. Güneşin doğuşunu haya-H:\dn ilk defa şimdi görüyordu. Sabahın bu erken saati, yeşil ışıklar, rutubet, ıslak çizmeli insanlar hayatında ona fazla lüzumsuz geliyor, onu sıkıyordu. Bütün bunların geçirdiği gece ile, düşünceleriyle, suçluluk hissiyle hiçbir ilişkisi yoktu, hunun içindi ki düelloyu beklemeden seve seve bırakıp giderdi.

Von Koren fark edilir derecede heyecanlıydı, kendisini en çok yfşîî ışıklar ilgilendjriyormuş gibi görünerek bıtınu ört-DÜELLO

107

meğe çalışıyordu. Şahitler şaşırmış bir haldeydiler, burada niçin bulunduklarını, ne, yapacaklarını soruşturur gibi birbirlerinin yüzüne bakıyorlardı.

Bence baylar, daha öteye gitmemize lüzum yok. — de-ii _Jjeşkovski. — Burası da iyi.

Von Koren tasdik etti:

Evet, tabii.

Sessizlik başladı. Ustimoviç gezinirken birden La-yevski’ye döndü, yüzüne doğru nefes alarak yavaşça dedi ki:

İhtimal şartlarımı size daha bildirmemişlerdir. Her iki taraf bana on beşer ruble verecek. Hasımlardan biri ölecek olursa sağ kalandan otuz ruble alacağım.

Layevski bu adamla evvelce tanışırdı; ama onun donu.; gözlerini, sert bıyıklarını, cılız, veremli boynunu ilk defa olarak ancak şimdi iyice görüyordu: doktor değil, tefeci! nefesinde fena bir sığır eti kokusu vardı.

Layevski içinden «Dünyada ne adamlar var» dedi,.

Ona cevap verdi:

Peki.. . - . Doktor başını salladı. Yine gezinmeğe başladı. Paraya

hiç de ihtiyacı olmadığı bu isteği sadece kızgınlığından ileri sürdüğü belliydi.

Herkes işe başlamanın yahut başlanan işi bitimenin artık zamanı geldiğini hissediyordu. Ama işe ne başlıyorlar, ne bil iriyorlardı; geziniyor, ayakta dikilip duruyor, sigara içiyorlardı. Hayatlarında ilk defa düelloda bulunan, tüzumsuz gör-düklerf bu başı bozuk işi düelloya da şimdi o kadar innmı-yan genç subaylar dikkatle ceketlerine bakıyor, kollar.mı düzeltiyorlardı.

Şeşkovski onlara yaklaşıarak yavaşça:

Baylar, dedi, bu düellonun olmaması için bütün gayretimizi f.-ırf etmeliyiz. Onları barıştırmak lâzım.

Kızardı ve devam etti:

‘ Dün Kirilin bana gelmişti, yana yakıla Layevski’nin omı Nadejda Fedorovna ile yakaladığını falan anlattı.

Evet, ,bunu biz de biliyoruz, — dedi Boyko.

Ya, görüyor musunuz... Layevski’nin elleri falan tit-

‘ *!;

108

D ö E L L O

riyoj.. Şimdi tabancayı da .tutamaz. Onunla çarpışmak bir sarhoşla, bir tifolı ile çarpışmak gibi inssnca olmıyan bir şey olur. Barışmıyacaklarsa, hiç olmazsa düelloyu geri bırakmalı, baylar... yoksa seyredilir rezalet değil.

Von Koren’le konuşunuz.

Düellonun kurallarını bilmiyorum, bilmek de istemem, Allah kahretsın. Belki, Layevski korktu da beni gönderdi zanneder. Ama ne zannederse etsin onunla bir konuşayım.

Şeşkovski kararsızlık içinde, ağayı uyuşmuş gibi hafifçe topalhyâarak Von Koren’e doğru yürüdü.

Yürürken, öksürür-ken halinde bir uyuşukluk göze çarpıyordu.

Zoologun gömleğindeki çiçeklere bakarak söze şöyle başladı:

Size bir şey söylemek istiyorum bayım, mahrem bir şey... Ben düellonun usullerini, kurallarını bilmem, bilmek de istemem, Allah kahretsın, Bir şahit gibi falan da düşünmüyorum, bir insan gibi düşünüyorum.

| — Peki sonra?

Galiba, baylar, Layevski'nin yüksek kalbli bir şövalye olarak eve dönmesi işinize geliyor, ama ben

size de, ona da bu zevki tartıramam. Hem sonra, sadece barış şarabı içmek, yemek, bana düellonun modası geçmiş bir formalite olduğunu anlatmak için sabah erken kalkmağa, şehrin oii dört vers dışına çıkmağa lüzum yoktu. Düello düellodur. Onu gerçekte olduğundan daha budalaca, daha kalp göstermeğe lüzum yok. Ben çarpışmak istiyoum!

110

DÜELLO

Sessizlik başladı. Subay Boyko kutudan iki tabanca çıkardı: birini von Koren'e öbürünü Layevski'ye verdiler. Sonra, zoologla f.ihitleri kısa bir müddet eğlendiren zorluklar başgb'sterdi. Orada bulunanlardan hiçbirinin cimrimde düello görmediği ârr-^ İkiliyordu. Nasıl durulacağını, şahitlerin ne söyleyeceklerini, ne yapacaklarını adamakıllı bilen yoktu. Ama sonradan Boyko bir şeyler hatırladı, gülümsiyerek anlatmaya koyuldu.

Yon Koren gülerek sordu:

Baylar, Lennontov'da düellonun nıs-ıl tasvir edildiğini kim hatırlıyor? Tiirgenev'de de Bazarov'la birisi birbirlerine ateş etmişlerdi.

Ustimoviç olduğu yerde durarak sabırsızlıkla:

Hatırlam

ne lüzum var? Mesafeyi ölçün, işte o

kadar, dedi.

Nasıl ölçüleceğini göstermek için üç atfım attı. Boyko adtmlariyle mesafeyi ölçtü; arkadaşı da kılıcını kınından sıyrarak sınırı tâyin etmek için toprağı kenar noktalarından. çizdi.

Hasımlar umumi bir sükût arasında yerlerini aldılar. Fumî'îliğın içinde oturan Diyakos hatırladı:

«Köstebekler»

Şeşkovski bir şeyler siiyledi, Boyko yine bir şeyler anlattı,” enii Layevs-ki bir şey duymuyordu, daha doğfusu duyuyor da antarmıyordu. Vakit gelince horozu kurdu, .ağır^soğuk tabancayı namlusu havada olduğu halde kaldırdı. Paltosunun düğmelerini çozm.'ği unutmuştu, omuzları, koltuk altları fena halde sıkıyor-, dn. Kolu öyle güçlkle kalkıyordu ki, yeni tenekedendi sanki. O e-m er alına, kıvırcık Saçlara karşı dünkü nefreti aklına ;' !(ii; düşün ki dünkü o şiddetli nefret ve kin anında bile b!r insana kurşun atamazdı. Kurşun bir de gider von Koren'e isabet eder korkusuyla tabancayı kaldırdıkça kaldırıyor, böyle f.ızla iyi kalblilik gösterişi yapmanın nezakete, iyi kalbliliğe sığmayacağını da hissediyordu. Ama başka türlüsünü de beceremiyor, yapamıyordu. Hasının atacağı kurşunun boşa gideceğine beiki de ta başlangıçtan beri emin bulunan von Koren'in solgıı:ı, alaycı bir gülümseme taşıyan yüzüne bakarak nihayet

düello

her şeyin biteceğini, bunun için yalnız tetiğe biraz kuvvetlice, basmak lâzım geldiğini düşündü.

Omuzu şiddetle sarsıldı, bir silâh patladı, buna dağlardan bir yankı karşılık verdi: Pah! Tah!

Von Koren de horozu kurdu; ellerini arkasına koyarak hiçbir şeye aldırış etmeden gezinip duran Ustimoviç'e baktı'

Doktor, dedi, lütfen bir rakkas gibi öteye beriye gidip gelmeyiniz, gözlerimi alıyorsunuz.

Doktor durdu. Von Koren Layevski'ye nişan almağa başladı:

Layevski içinden:

«İşim bitti» dedi.

Tam yüzüne doğru çevrilen tabanca namlusu, von Koren'in duruşundaki ve bütün halindeki nefret, hafıfseme ifadesi, aklı hasında bir adamın aklı başında adamlar önünde güpegündüz işliyeceği bn cinayet, bu sessizlik, Layevski'yi kaçmağa değil de ayakta durmağa zorlıyan bu bilinmez kuvvet, bütün bunlar ne esrarlı, ne anlaşılmaz, ne korkunç şeylerdi!

Von Koren nişan alırken geçen zaman Layevski'ye bütün bir geceden uzun gelmişti. Yalvarır bakışlarla şahitlere bakıı. Onlar kıpırdamıyorlardı, sararmışlardı.

Layevski içinden:

«Hadi çabuk ateş et!» dedi.

Solgun, titrek, zavallı yüzünün von Koren'de daha çok kin uyandırabileceğini hissediyordu.

Zoolog, Layevski'nin alına nişan aldı; parmağını tetiğe dayadı, içinden:

«Onu şimdi öldüreceğim, dedi, evet, elbette öldüreceğim...»

Ansızın çok yakın bir yerden ümitsiz bir feryat duyuldu:

Onu öldürecek!

O anda bir silâh patladı. Layevski'nin yerinde durduğunu, düşmediğini görerek hep birden sesin geldiği, tarafa baktılar, Diyakosu gördüler. Sararmış, ıslak saçları alına, yanaklarına yapışmış, sırsıklam, çamur içinde ırmak kıyısındaki mısır tarlasında duruyor, tuhaf tuhaf gülümsüyor, ıslak şapkasını sallıyordu.

Şeşkovski sevincinden gülerek, ağlıyarak yana çekildi...

düello

xx

Biraz sonra von Korenle Diyakos köprünün yanında birleştiler. Diyakos heyecanlıydı, güçlükle nefes alıyor, kimsenin yüzüne bakamıyordu. Hem korku duyduğundan, hem de elbiselerinin çamurlu, ıslak oluşundan utanıyordu.

-|- Onu öldüreceksiniz sandım... İnsan tabiatına ne aykırı şey bu! Yaradılışa ne kadar zıt. — diye mırıldandı. —

Zoolog sordu:

Ama siz buraya nerden düştünüz?

Sormayın! — Diyakos elini salladı — Şeytan şaşırttı, git, git... dedi, ben de geldim, az kalsın mısır tarlasında korkudan ölecektim. Ama hamdolsun, hamdolsun... Hepinizden de çok memnunum. — diye mırıldandı — Bizim Tarantül araca da memnun olacak... Ne kadar güleceğiz!

Yalnız, sizden çok Fİca ederim, burada bulunduğumu kimseye söylemeyin, yoksa üstlerim ensemden tutup atarlar işten: Diyakos düello şahitliğı yaptı,- derler.

Baylar, dedi, von Koren: Diyakos sizden kendisini burada gödüğünüzü kimseye söylememenizi rica ediyor. Bir aksilik çıkabilir. | , .

Diyakos içini çekti:

insan tabiatına ne aykırı şey bu! Affedersiniz ama öyle bir yüzünüz v,ardı ki, onu muhakkak öldüreceksiniz sanmıştım.

Von Koren:

. Bu rezilin işini bitirmek için içimde şiddetli bir arzu vardı. Ama tam ateş ederken bağırdınız, isabet ettiremedim, bütün bu işlere, alışık olmadığımдан betime gitti, beni yordu, Diyakos. Takatım kesildi, gidelim...

Hayır, müsaade edin de ben yaya gideyim. Kurunmam lâzım, yoksa su içindeyim, donarım.

Mecalsiz bir halde bulunan zoolog arabaya binip gözlerini kapıyarak. yorgun | bir sesle: Peki, nasıl isterseniz, dedi, nasıl isterseniz...

Onlar arabaların yanma gelirlerken ve binerlerken Kerba-lay yolun üzerinde duruyor, iki elini göbeğinin üstüne koymuş-Düello || us

yerlere kadar iğilerek dişlerini gösteriyordu. 0, baylar tabiatın zevkini sürmeğe, çay içmeğe geldiler sanmıştı, .arabalara niçin bindiklerini anlamıyordu. Umumi bir sessizlik arasında arabalar yola dizildiler. Duhanın yanında yalnız Diyakos kaldı. Kerbalay'a;

.Duhana gitti, çay içti. Ben yemek ister, dedi. Kerbalay iyi Rusça bilirdi, ama Diyakos, bir tatarla

Eusanın başını gözünü yarararak konuşursa daha iyi anlar diye düşünüyordu. •

Yumurta pişirdi, peynir getirdi... Kerhalay selâm vererek:

— Gel papaz, gel... dedi. Herşey veririm... Peynir de var, şarap da var... Ne istersen ye.

Diyakos duhana girerken sordu:

Tatarca Allah nesil derler? Kerbalay suali kavrayamamıştı: Senin Allahın, benim Allahım hepsi bir. Herkesin Allahı birdir. İnsanlar başka başkadırlar. Kimisi Rustur, kimisi Türktür, ’ kimisi de İngilizdir. Türlü türlü insanlar var; ama Allah bir tanedir.

Pekâlâ. Bütün milletler tek bir Allaha tapıyorlarsa niçin siz Müslümanlar Hiristiyanlara -ezel düşmanlarınız gibi bakarsınız?

Kerbalay iki eliyle karnını tutarak:

Ne kızıyorsun,«dedi. Sen papazsın, ben Müslümanım. Yemek istiyorum diyorsun, veriyorum...

Yalnız zenginler senin Allahın şu, benimki bu diye .araştırırlar, -fukara için heps; bir. Ye, rica ederim.

Dudanda ilahiyattan bahsedilirken Layevski evine gidiyor, şafak söktüğü, yol, kayalar, dağlar ıslak ve karanlık olduğu zaman buradan geçişinde ne korkulu bir his taşıdığını hatırlıyordu, bilinmiyen gelecek o zaman ona dibi görünmez Korkunç bir uçurum gibi geliyordu, halbuki şimdi otlar, kayalar üzerindeki yağmur damlaları, güneşin ışığı ile elmaslar gibi parıldııyor, tabiat sevinçle gülümsüyordu; korkunç gelecek arkada kalmıştı. şeşkovski’nin asık, göz yaşıyla ıslanmış y-P.

10

114

DÜELLO

ziine, von Koren’le şahitlerinin ve doktorun bindiği ndeki arabaya baktı; ona qjde geldi ki sanki hep birlikte kimseye rahat vermiyen, tehlikeli, tahammül edilmez bir adamı biraz önce gömdükleri bir mezarlıktan dönüyorlardı.

Parmaklariyle boynunu hafifçe uğuşturarak geçmişini düşündü. ‘ .

.

«Her şey bitmiştir» dedi.

Boynunun sağ tarafında, yakasının yanında serçe parmağı büyüklüğünde küçük bir şiş belirmişti,

sırlıyordu; boynundan birisi bir ütü geçirmişti .sanki. Kurşun orasını sıyırmıştı.

Sonra, eve gelince, onun için uzun, tuhaf; tatlı rüy.. gibi dumanlı bir gün başladı. Hapishane veya hastahaneden salıverilmiş gibi, eskiden beri bildiği eşyaya hayretle bakıyor, masalar, pencereler, sandalyeler, ışık, deniz onda; çoktan beri duymadığı tatlı bir çocuk sevinci uyandırıyor.

Sararan, birdenbire zayıflayan Nadejda Fedorovna onun tatlı sesine, tuhaf yürüyüşüne hayret etti.

Olanı biteni ona anlatmak için sabırsızlanıyordu... Layevski ihtimal onu iyi dinle-miyecek, anlamıyacak, her şeyi öğrenirse ona lanet edecek, onu öldürecek sanmıştı, oysa ki Layevski onu dinledi, bakışı | rım yüzünde, saçlarında gezdirdi; gözlerine bakarak: Benim senden başka kimsem yok... dedi. .

Sonra, uzun müddet bahçede oturdular; sıkıca birbirlerine sarılarak sessizce durdular, gelecekteki mesut hayatları üzerinde hülyalar kurup birbirlerine anlattılar. .Kısa, kesik cümlelerle konuştular.

Layevski'ye öyle geliyordu ki önceleri hiçbir zaman böyle uzun, böyle güzel konuşmamıştı.

XXI

Üç aydan fazla bir zaman geçti.

Von KorenMn hareket için tâyin ettiği gün geldi çattı. Sabahın erken saatinden beri iri, soğuk bir yağmur yağıyor, poyraz esiyor, denizde azgın dalgalar yükseliyordu. Bu havada vapur limana zor girer diyorlardı. Tarifeye göre sabahleyin saat onda gelmesi lâzımdı, ama öğle vakti, öğleden -o:1.a rıhtıma siden von Koren dürbünle beyaz dalgalardan, ufcıı DÜELLO

115

kaplıyan yağmurdan başka bir şey görememişti.

Akşama doğru yağmur dindi; rüzgâr oldukça hafifledi. Von Koren o gün gidemiyeceği fikrine artık kendini alıştırmış, Samoylenko ile satranç başına oturmuştu. Ama ortalık kararınca emir eri denizde ışıklar belirdiğini, hava fişeği görüldüğünü

tirdi.

Von Koren hemen kalktı,- çantasını omuzuna geçirdi. Samoylenko ile Diyakosla öpüştü, lüzumsuz yere bütün odaları dolaştı. Emireri jle aşçı ile vedalaştı, öyle bir hisle sokağa çıktı ki, sanki doktorda yahut kendi dairesinde bir şey unutmuştu.

‘ Sokakta Samoylenko ile yan yana gidiyorlardı. Arkalarından, elinde bir kutu ile Diyakos, en arkadan da iki bavul taşıyan emir eri geliyordu. Denizdeki sönük ışıkları yalnız Samo-ylenko ile emir eri fark ediyordu; ötekiler karanlıklara bakıyor, bir şey göremiyoi'lardı. Vapur sahilden uzakta demirlemişti.

Von Koren acele ediyordu: . . •

“Çabuk, çabuk! Vapur gidecek, korkuyorum! Düellodan \az sonra Layevski’nin girdiği üç pencerele

küçük evin yanından geçerlerken von Koren pencereye bakmaktan kendini alamadı.

Layevski eğilmiş, sırtı pencereye doğru, masanın başında

oturmuş yazıyordu: Zbolog yavaşça:

Hayret ediyorum, dedi, nasıl uslandı! Samoylenko göğüs geçirdi: Evet, hayret edilecek şey. Sabahtan akşama kadar böyle oturuyor; oturup çalışıyor.

Borçlarını vermek istiyor. İyi ama birader, dilencininkinden kötü bir hayat sÜTÜyor.

Yarım dakika sessizlikle ^ştekti. Zoolog,, doktor, Diyakos pencerenin altında durmuşlar, hep birden Layevski’ye bakıyorlardı.

Samoylenko:

Hâlâ buradan gitmedi. Hatırlar mısın nasıl çırpınıp duruyordu? dedi.

Von Koren:

116

düello

DÜELLO

117

Evet, adamakıllı uslandı, diye tekrarladı, evlenmesi_; bir dilim ekmek için bütün gün böyle çalışması, yüzünden yeni ifadesi, hattâ yürümesi, her şeyi o kadar başka ki buna ne demeli ben de bilmiyorum.

Zoolog Samoylenko’nun kolundan tutarak devanı etti: Bur.adan ayrılırken onlara hayret ettiğimi, saadetlerini dilediğimi kendisine, karısına ‘söyle...

Layevski’nin, mümkünse, beni lanetle anmamasını rica et. O beni bilir; bilir ki, ben o zamandan bu değişikliği kestirebilseydim onun en iyi dosi’i olabilirdim.

Git kendin vedalaş.

Hayır, yakışık almaz.

Neden? Kim bilir, belki artık bir daha hiç. görüşmiye-ceksiniz.

.Zoolog biraz düşünerek:

Bu da doğru, dedi.

Samoylenko parmağıyla yavaşça pencereye vurdu. Layevski irkilerek dönüp baktı.

Vanya, Nikolay Vasiliç seninle vedalaşmak istiyor, hemen gidecek, dedi.

Layevski masadan kalktı, kapıyı ‘açmak için sofaya gitti. Sîmoylemko, von Koren, Diyakos içeri girdiler.

Zoolog sofada lâstiklerini çıkarırken, hissine kapılıp davetsiz buraya geldiğine pişman olarak: Bir dakika kalacağım,-efendim diye başladı, sonra kendi kendine: «Sırnaşıyor gibiyim, sersemlik» dedi.

Layevski’nin arkasından odaya girerek: ,

Affedersiniz, dedi, rahatsız ettim: ama şimdi hareket edeceğim do ayağım beni size doğru çekti.’

Bir daha görüşüp görüşemiyeceğimizi Allah bilir.

Çok memnun oldum... Buyurunuz, rica ederim... Layevski sanki misafirlerin yolunu kesmek istiyormuş gibi

«andalyeleri beceriksizce öne sürdü, ellerini uğuşturarak odanın ortasında durdu.

Von Koren:

«Keşke şahitleri sokakta bıraksaydıms — diye düşündü: | Yüksek, sesle: Beni lanetle anmayınız, İvan Andreyiç, dedi, şüphesiz geçmiş unutulmaz, çok hazindir o: ben de buraya ,af dilemek veya kabahatsiz olduğuma sj/.i inandırmak .için gelmedim. Samimî olarak hareket etmişim ben. Kanaatlerimi o zamandan , beri değiştirmiş değilim. Amı doğrusu şimdi büyük bir memnunlukla görüyorum ki sizi tanımakta yanılmışım. Eh, düz yolda da sürçer insan.

Onun nasibi bu: esasta yanılmazsa teferruatta yanılacaktır. Asıl hakikati kimse bilmez.

Layevski:

Evet, hakikati kimse bilmez... dedi.

Eh, Allaha ısmarladık... hoşça kalın. , Von Koren elini Layevşki’ye uzattı. Layevski bu eli sıkarak saygıyla eğildi. , .

Von Koren:

Beni lanetle anmayınız, dedi. Karınıza selâm... Onunla vedalaşmadığıma çok eseflendiğimi söyleyiniz.

Kendisi burada. Layevski kapıya yaklaşıp öteki odaya seslendi: Nadya, Nikolay Vasilyeviç seninle vedalaşmak istiyor. Nadejda Fedorovna içeri ;irdi, kapının yanında duraklı-yarak ürkek bakışlarla misafirlere baktı. Yüzü acıklı, ürkekti; ellerini, tıpkı azarlanan bir ılsı; öğrencisi gibi tutuyordu.

Von Koren:

Şimdi hareket ediyorum Nadejda Fedorovna, veda etmeğe geldim, dedi.

Genç kadın elini tereddütle uzattı. Layevski de eğildi. Von Koren:

«Ne zavallı ikisi de! Bu hayat onlara ucuza mal olmuyor!» diye düşündü.

Moskova’ya da Petersburg’a da gideceğim, bir siparişiniz yok “ıtıtıı? diye sordu.

Nadejda Fedorovna:

Ya... *iedi sonra Jelâşh telâşlı kocasının gözüne bakarak ilâve etti:

—^ı Yok galiba.

Layevski ellerini’ uğuşturarak:

118

DÜELLO

Evet, yok... Selâm söyleyiniz... dedi.

Von Kitren daha ne söyleyeceğini, daha ne sötleneceğini bilmiyordu, halbuki içeri girerken birçok - iyi, sıca özlü şeyler söyleyeceğini sanmıştı. Hiçbir şey söylemeksizin Layevski ile karısının elini sıkarak ağır bir hisle evdeiK^ıktı.

Diyakoş arkasından giderek alçak bir sesle:

Ne insanlar Yarabbi. Ne insanlar! dedi. Gerçekten bu üzümü bir tanrı eli dikmiştir! Yarabbj!

Bir k;şi bin kişiyi, başka biri de karanlığı alt etti.

Heyecanla ilâve etti:

>. — Nikolay Vasiliç, biliyor musunuz ki siz bugün insaı> oğlunun düşm.ünlarjndan en büyüğünü, gururu yendini».

Bırak,. Diyakos! Biz onunla neyin galibi olabiliriz? Galipler, kartallar gibi yüksekte bakarlar; halbuki o, zavallı, korkak, mazlum, bir Çin heykelciği gibi süklüm, püklüm selâm veriyor, ben ise...

ben ise üzülüyorum....

Arkadan ayak sesleri duyuldu. Layevski de uğurlamak için onlara yetişmişti. Emir eri iki bavulla rıhtımda onları bekliyordu. Biraz ötede dört kürekçi vardı.

Sampylenko:

Amma rüzgâr esiyor... brrr! Şimdi denizde belki de fırtına var. Ay, ay! İyi bir zamanda gitmiyorsun, Kolya, ded.i.

Deniz tutmasından korkmarri.

Mesele orada değil... Şu sersemler sandalı alabora etmeseler bari. Kumpanyanın şalupasiyle gitsen iyi olur. Nerede kumpanyanın şalupası, diye kürekçilere »eslendi.

Gitti ekselans. -- Ya gümrüğünü? -- O da gitti. Samoylenko kızdı: Niçin beklemediler? Sersemler! •

Zararı yok, kızma... dedi von Koren — Hadi, allaha ısmarladık. Hoşça kalın. |j Samoylenko von Koren'i kucakladı, üç defa istavrozladı.

Bizi unutma Kolya... Mektup yaz... Gelecek ilkbahar .a bekleriz.

DÜELLO 11\$

Aon Koren Diyakos'un elini sıkarak:

Allaha ısmarladık Diyakos, dedi. Yaptığımız arkadaşlık ve iyi sohbetler jçin size teşekkür ederim.-

Seyahat işini düşünün.

Diyakos güldü:

Peki canım, dünyanın öbür ucuna olsun isterse! Olmaz mı dedim?

Von Koren karanlıkta Layevski'yi tanıdı, birşey söyle- | meden elini ona uzattı. Kürekçiler aşağıya inmişler, dalgakıranın, büyük * dalgalardan korumasına rağmen yine kazıklara çarpıp duran sandalı tutmağa çalışıyorlardı. Von Koren iskeleden inerek sandala atladı, dümene oturdu.

Samoylenko ona seslendi:

Mektup yaz! Sıhhatini gözet!

Layevski paltosunun yakasını kaldırdı, ellerini yenlerine soktu, kendi kendine:

«Asıl hakikati kimse bilmez» dedi.

Sandal hızla rıhtımdan uzaklaştı, denize açıldı. Dalgaların içinde kayboldu, ama o anda derin bir çukurdan sıyrıl Efrak yüksek bir tepeye çıktı, öyle ki adamlar, hattâ kürekler bile fark edilebiliyordu.

Sandal üç sajen (1) ileri gidiyor, deniz onu-iki sajen geri atıyordu.

Mektup yaz! — diye Samoylenko bağırdı. — Şeytana uydun da bu havada yola çıktın.

Layevski çırpınan karanlık denize hüzünlü hüzünlü bakarak içinden:

«Evet, asıl” hakikati kimse bilmez...» dedi.

Düşünüyordu:

«Sandal geriliyor. İki adım ileri, bir adım geri gidiyor, ama kürekçiler inatçı insanlar, yorulmadan, kürek çekiyor’ar: yüksek dalgalardan korkmuyorlar. Sandal ileri, hep ileri gidiyor. İşte artık görünmüyor: yarını saat sonra kürekçiler vapurun ışıklarını açıkça görecekler, bir saat sonra da vapurun iskelesinde olacaklar. Hayatta da böyle... İnsanlar hakikat peşinde (!) Sajen: 2,134 metre.

120

D O E L L û

iki adım ileri, bir adım geri giderler. Hayatın acıları, yanılmaları, sıkıntıları onları geriye atar ama/hakikat sevgisi, azim, irade, ileri’, boyuna ileri sürer. Hem kim bilir? Belki de asıl hakikata ulaşacaklardır...»

Samoylenko bağırdı:

Uğurlar -olsun!

Diyakos:

--- Artık ne bir şey görünüyor, ne bir ,şey duyuluyor. Yolu açık olsun! dedi.

,

Tek tek yağmur damlaları düşmeğe başladı.

SON

Anton Çehov _ Düello